

T.C.
BAŞBAKANLIK
AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BOŞANMA NEDENLERİ ARAŞTIRMASI

Araştırma Ekibi

Semra YURTKURAN DEMİRKAN

Dr. Aysel GÜNİNDİ ERSÖZ

Rahime BEDER ŞEN

Emre ERTEKİN

Özden SEZGİN

Ahu Meryem TURĐUT

Nuray ŐEHİTOĐLU

Mart 2009

ANKARA

Bu araştırmanın veri toplama ve veri girişi PD ANADOLU ARAŞTIRMA,
DANIŞMANLIK, EĞİTİM VE BİLİŞİM HİZMETLERİ LİMİTED ŐİRKETİ
tarafından gerçekleştirilmiştir.

ÖNSÖZ

Toplumun temel kurumlarından olan aile, evlilik kurumu aracılığıyla kurulmaktadır. Bu birliğin çeşitli nedenlerle sürdürülememesi söz konusu olduğunda, **boşanma**, aile birliğini sona erdiren önemli bir karar ve toplumsal bir olgu olarak gündeme gelmektedir. Aile hukukunun en hüzünlü bölümlerinden birisini oluşturan boşanma olgusu, yasalar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin yine yasal olarak sona erdirilmesi ve kadın ile erkeğin yeni bir evlenme yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sona erdirmeleridir. Günümüzde Türk ailesini kuşatan sorun alanlarına bakıldığında, sebepleri ve sonuçları açısından ilk sıralardada boşanma olgusunun yer almaya başladığı görülmektedir.

Toplumların temel değerlerinin zaafa uğraması, şehir hayatının yoğunlaşması ve bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte toplumların temeli olan aileyi yıkıma götüren aile içi şiddet ve boşanma olgusu neden ve sonuçları açısından birey, toplum ve hukuk açısından giderek daha önemli bir olgu haline gelmiştir.

Ülkemizde evlenme oldukça yaygın ve devamlılık gösteren bir yapıya sahiptir. Ülkemizde evlilik kurumu önemini sürdürmekle birlikte aileye ilişkin değerlerin yıprandığı özellikle de genç nüfusta büyük bir farklılaşma yaşandığı gözlenmektedir. Boşanma ise zaman içinde giderek artan bir eğilim göstermekle beraber son on yıla kadar ülkemizde sorun olarak algılanabilecek boyutlarda olmamıştır. Ülkemizde boşanma zaman içinde giderek artan bir eğilim göstermekle beraber son on yıla kadar ülkemizde sorun olarak algılanabilecek boyutlarda değildi. Ancak 2000’li yıllardan itibaren hem sayı hem de oran olarak artış göstererek aile bireylerinde ve toplumda ortaya çıkan hasarla birlikte gündeme gelmiştir.

Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye'deki boşanma oranlarının hala düşük düzeylerde olması ülkemiz için bir avantajdır. Boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar çözümü en zor sosyal problemler arasında sayılmaktadır. Ülkemizdeki boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar hala ciddi bir sosyal sorun olma aşamasına gelmemiştir. Ancak son yıllardaki artışlar ve boşanmaya yönelik değer farklılaşmaları/algılamalar ülkemiz için de ciddi bir sosyal sorun olma düzeyine geldiğine işaretir.

Ailenin ve sosyal konuların ihmal edilmesi, günümüzde Batı ülkelerini önemli toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Birçok araştırmacı, şahit olunan toplumsal yapıdaki çözülme, ahlaki erozyon ve aile gibi geleneksel kurumlardaki aşınmanın çok daha kapsamlı sonuçları olduğunu belirtmektedir. Ülkemizde giderek toplumumuzu derinden sarsacak toplumsal bir sorun haline gelmemesi için boşanma oranlarındaki bu artışı anlayabilmek ve bu konuda duyarlı olabilmek, çiftleri boşanma sürecine sokan nedenleri araştırmak oldukça önemlidir.

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de boşanma hakkında birçok çalışma yapılmış ve boşanmanın nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi boşanma olayının gerçekleşmesine neden olan çok sayıda sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik faktör bulunmaktadır. Türkiye gibi hızlı bir değişim süreci yaşayan bir ülkede boşanmaya etki eden bu faktörlerin detaylı bir şekilde ele alındığı çalışmaların periyodik aralıklarla gerçekleştirilmesi boşanmanın nedenlerinin anlaşılabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Birçok bireysel veya toplumsal olumsuzluklara yol açan potansiyel sorun kaynaklarının henüz sorun ortaya çıkmadan önce ele alınması ve mümkünse sorun ortaya çıkmadan çözümlenmesi, izlenecek en rasyonel yoldur. Başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere aile üyeleri ve yakın akrabaları olumsuz etkileyen boşanmaların gerçek neden ve sonuçlarının bilinmesi ve bilimsel verilerin sonuçlarına göre çözüm önerileri üretilebilmesi ailenin devamı açısından önemlidir.

Türkiye’de boşanma olgusunun nedenlerine dair ülke genelinde kapsayıcı araştırmalar bulunmamaktadır. Boşanmaya ilişkin bilgiler; istatistikler ile araştırmacılar tarafından yapılan bazı yerel çalışmaların bulgularına dayanmaktadır. Genel Müdürlüğümüz tarafından gerçekleştirilen “Boşanma Nedenleri Araştırması” Türkiye’de boşanma nedenlerine ilişkin yapılan ilk kapsamlı çalışma olması bakımından önemlidir. Araştırmada boşanma nedenleri arasında oldukça yüksek bir düzeyde (yaklaşık %90) olmasıyla dikkat çeken “**Şiddetli geçimsizlik**” faktörünün altında yatan asıl nedenler ve evlilikteki sağlıksız ilişkilerin kökenleri araştırılmış ve araştırma bulgularından hareketle boşanma öncesi evlilik yaşantısı için kalıcı önlemlerin alınması ve politikaların üretimine ciddi katkılar sağlanmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmada toplumsal açıdan hassas bir niteliği olan boşanma konusunda sahadan verilerin toplanması ve verilerin girişi aşamalarında titiz ve başarılı çalışmalarından dolayı PD ANADOLU araştırma, danışmanlık, eğitim ve bilişim hizmetleri şirketi ile verilerin bilgisayar ortamında analizi, değerlendirilmesi ve raporun ortaya çıkarılmasındaki gayretli ve titiz çalışmalarından dolayı Genel Müdürlüğümüz uzman ve uzman yardımcılardan oluşan araştırma grubuna da teşekkür ederiz.

Boşanma Nedenleri araştırması bulgularının, konu ile ilgili çalışan ve politika üretenler de dahil olmak üzere toplumsal yapıya ilişkin verilere ihtiyaç duyan tüm kesimlere faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Doç. Dr. Ayşen GÜRCAN
Genel Müdür

SUNUŞ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
SUNUŞ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar LİSTESİ.....	i
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE BOŞANMA OLGUSU.....	5
1.1. Dünyada Boşanma Olgusu.....	5
1.2. Türkiye'de Boşanma Olgusu.....	8
1. 3. Türk Medeni Kanununda Boşanma ve Nedenleri	13
II. BÖLÜM	
LİTERATÜR TARAMASI	16
III. BÖLÜM	
ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ.....	21
3. 1. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi.....	21
3. 2. Araştırmanın Kapsam ve Amacı.....	22
3. 3. Araştırmanın Metodu.....	24
3. 3. 1. Araştırmanın Örneklemi	24
3. 3. 2. Veri Toplama Teknikleri	25
3. 3. 3. Veri Değerlendirme Tekniği.....	26

IV. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	27
4.1. Boşanmış Kişilerin Sosyodemografik Özellikleri	27
4.1.1. Cinsiyet.....	27
4.1.2. Eğitim Düzeyi.....	27
4.1.3. Yaş Özellikleri.....	29
4.1.4. Yerleşim Yeri.....	33
4.1.5. Çalışma Hayatı.....	34
4.1.6. Kardeş Sayısı.....	42
4.2. Evlilik Süreci	52
4.2.1. Evlilik Süresi.....	52
4.2.2. Evlenme Biçimi.....	53
4.2.3. Evliliğe Karar Verme.....	54
4.2.4. Evlilik Sayısı.....	56
4.2.5. Evlenme Nedeni.....	56
4.2.6. Evlilik Sürecinde Aileler Arası İlişkiler ve Etkileşim.....	57
4.3. Evlilik Döneminde Eşler Arası İletişim ve Etkileşim	70
4.4. Evlilikte Ekonomik Konular ve Sorunlar	86
4.5. Ailede Çocuk Faktörü	92
4.5. Boşanma Sürecine İlişkin Yaşanan Gelişmeler	96
4.5.1. Boşanma Yılı.....	96
4.5.2. Ailede Boşanma Tecrübesi.....	96
4.5.3. Geçimsizliğin Başlangıcı.....	99
4.5.4. Boşanmayı Engelleseyici Faktörler.....	102
4.5.5. Boşanma Kararını Veren Kişi.....	104

4. 5. 6. Dini Ritüellere Göre Boşanma.....	106
4. 5. 7. Sorun Çözmede Danışma Merkezleri.....	107
4. 5. 8. Mevcut Medeni Durum.....	108
4. 5. 9. Yeniden Evlilik Düşüncesi.....	109
V. BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER	115
KAYNAKÇA.....	118
EK 1. SORU KAĞIDI ÖRNEĞİ.....	121

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Ülkeler Arası Yıllara Göre Boşanma İstatistikleri	6
Tablo 2: Ülkemizde Evlenme- Boşanma Oranı (2001-2007)	9
Tablo 3: Bölgeler ve Nedenlerine Göre Boşanma Oranları (2007 yılı)	11
Tablo 4: Araştırmada Görüşülen Bireylerin İllere Göre Dağılımı	25
Tablo 5: Cinsiyete Göre Dağılım	27
Tablo 6: Cinsiyete Göre Eğitim Durumu	28
Tablo 7: Cinsiyete Göre Boşanılan Eşlerin Eğitim Durumu	29
Tablo 8: Yaş Gruplarına Göre Dağılım	29
Tablo 9: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı	30
Tablo 10: Cinsiyete Göre Eşlerin İlk Evlenme Yaşı	32
Tablo 11: Evlilikte Eşler Arasındaki Yaş Farkı	33
Tablo 12: Yerleşim Yeri	34
Tablo 13: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemdeki İş Kolu	35
Tablo 14: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemdeki Çalışma Durumu	36
Tablo 15: Cinsiyete Göre Boşanılan Eşin İş	37
Tablo 16: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Eşin Çalışma Durumu	38
Tablo 17: Cinsiyete Göre Halen Çalışma Durumu	39
Tablo 18: Çalışma Hayatına Başlama Zamanı	40
Tablo 19: Boşananların Çalışma Nedenlerine Göre Dağılımı	41
Tablo 20: Boşananların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	42
Tablo 21: Boşanılan Eşin Kardeş Sayısına Göre Dağılımları	42
Tablo 22: Boşanan Kişinin ve Boşandığı Eşinin Ailedeki Sıralaması	43
Tablo 23: Boşananların Evlilik Sürelerine Göre Dağılımı	43

Tablo 24: Boşananların Cinsiyete Göre Evlenme Biçimi	45
Tablo 25: Cinsiyete Göre Evlenmeye Karar Verme Süresi	45
Tablo 26: Cinsiyete Göre Kendi İsteğiyle Evlenme Durumu	46
Tablo 27 : Boşananların Evlilik Sayısına Göre Dağılımı	47
Tablo 28: Cinsiyete Göre Evlenmede En Önemli Neden	48
Tablo 29: Evliliklerine Karşı Çıkılıp Çıkılmamasına Göre Dağılımı	48
Tablo 30:Cinsiyete Göre Evliliğe Ailenin Karşı Çıkması	49
Tablo 31 : Ailenin Evlilikte Eşi Uygun Bulması	50
Tablo 32: Cinsiyete Göre Ailenin Evlilikte Eşi Uygun Bulması	51
Tablo 33: Evlilikte İkamet Yerini Değiştirme	52
Tablo 34: Evlilik Süresince Kimlerle Birlikte Oturulduğu	52
Tablo 35: Aile ile Birlikte Yaşamaktan Kaynaklanan Sorunlar	52
Tablo 36: Ailelerin Aile İçi İlişkilere Müdahalesi	53
Tablo 37: Cinsiyete Göre Ailenin Aile İçi İlişkilere Müdahalesi	54
Tablo 38: Cinsiyete Göre Ailenin Müdahale Ettiği Konular	55
Tablo 39:Eşin Ailesinin Evlilik Süresince Aile İçi İlişkilere Müdahalesi	55
Tablo 40: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin İlişkilere Müdahalesi	56
Tablo 41: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin Müdahale Ettiği Konular	56
Tablo 42: Aileler Arasındaki Anlaşmazlık Durumu	57
Tablo 43: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin Yanında Farklı Davranması	57
Tablo 44: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin Yanındaki Davranışları	58
Tablo 45: Evliliğin İlk Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık	58
Tablo 46: Cinsiyete Göre Evliliğin İlk Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık	59
Tablo 47: Cinsiyete Göre Evliliğin Son Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık	60
Tablo 48: Cinsiyete Göre Evliliğin İlk Yıllarında Aileye Mekânsal Yakınlık	61

Tablo 49 : Cinsiyete Göre Çiftlerin Aileleriyle Görüşme Sıklığı	61
Tablo 50: Cinsiyete Göre Eşin Olumsuz Özelliğinin Bulunması	62
Tablo 51: Cinsiyete Göre Eşte Evlenmeden Farkedilen Olumsuz Özellikler	63
Tablo 52: Cinsiyete Göre Evlilikte Eş Baskısı	64
Tablo 53: Cinsiyete Göre Boşanılan Eşin Çeşitli Konulardaki Müdahalesi	65
Tablo 54: Cinsiyete Göre Eş Müdahalesine Gösterilen Tepki	66
Tablo 55: Cinsiyete Göre Sorunlara Eşin Tepkisi	66
Tablo 56 : Cinsiyete Göre Sorunlara Verilen Tepki	68
Tablo 57: Cinsiyete Göre Eşin Arkadaşları İle Görüşmesine İlişkin Tutum/lar	69
Tablo 58 : İş Nedeniyle Evden Uzun Süreli Uzak Kalma	71
Tablo 59: Cinsiyete Göre Sorunlara Çözüm Yolları Arama	71
Tablo 60: Cinsiyete Göre Sorunlarının Çözümünde Başvurulan Yollar	72
Tablo 61: Cinsiyete Göre Dini İnanç Farklılığından Kaynaklanan Baskı	73
Tablo 62: Cinsiyete Göre Eşle Tartışma	74
Tablo 63: Cinsiyete Göre Eşin Tartışma Sonunda Gösterdiği Tutum	75
Tablo 64: Cinsiyete Göre Evlilikte Fedakarlık	76
Tablo 65: Erkeğin Eşinin Çalışmasından Memnuniyet Durumu	77
Tablo 66: Erkeğin Eşinin Çalışmasından Memnun Olmama Gerekçesi	77
Tablo 67: Erkeğe Göre Kadının Çalışmasının Aile Düzenine Etkisi	78
Tablo 68: Cinsiyete Göre Eşin İşe Fazla Zaman Ayırması	78
Tablo 69: Cinsiyete Göre Eşin İşe Zaman Ayırmasından Rahatsız Olma	79
Tablo 70: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Ekonomik Durumdaki Değişim	80
Tablo 71: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Borç Durumu	80
Tablo 72: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanımı	81
Tablo 73: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Borcu Nedeniyle Eşlerin Tartışma Durumu	82

Tablo 74 : Bireylerin Çocuk Sahibi Olma Durumu	83
Tablo 75: Cinsiyete Göre Sahip Olunan Çocuk Sayısı	84
Tablo 76: Cinsiyete Göre Çocuk Sahibi Olmaya Kimin Karar Verdiği	84
Tablo 77: Cinsiyete Göre Çocuk Bakımı Konusunda Eşlerin Anlaşmazlık Durumu	85
Tablo 78 : Eşin Çocuklarına Fiziksel Şiddet Uygulaması	86
Tablo 79: Cinsiyete Göre Eş Tarafından Çocuklara Yönelik Fiziksel Şiddet	86
Tablo 80 : Boşanmaların Yıllara Göre Dağılımı	87
Tablo 81: Cinsiyete Göre Aile Bireylerinde Boşanma Tecrübesi	88
Tablo 82: Cinsiyete Göre Boşanan Aile Bireyleri	89
Tablo 83: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinde Boşanan Diğer Bireyler	89
Tablo 84: Geçimsizliğin İlk Başlama Zamanı	90
Tablo 85: Cinsiyete Göre Boşanma Düşüncesinin Başlangıcı	92
Tablo 86 : Boşanmayı Engelleyici Faktörlerin Bulunup Bulunmaması	93
Tablo 87: Boşanmanın Gecikmesini Etkileyen Faktörler	93
Tablo 88: Cinsiyete Göre Boşanma Kararını Kimin Verdiği	95
Tablo 89: Cinsiyete Göre Halen Boşanmaya İlişkin Tutum	96
Tablo 90: Evlilikte Dini Nikah	97
Tablo 91: Dini Ritüellere Göre Boşanma	97
Tablo 92: Dini Kurallara Göre Boşanmanın Resmi Boşanmaya Etkisi	97
Tablo 93: Cinsiyete Göre Sorun Çözmede Danışma Merkezleri	98
Tablo 94: Cinsiyete Göre Mevcut Medeni Durum	99
Tablo 95: Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünme	100
Tablo 96: Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünme Nedeni	101
Tablo 97 : Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünmeme Nedeni	102
Tablo 98: Boşanmanın Nedeni	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Cinsiyete Göre Eğitim Durumu	28
Şekil 2: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı	31
Şekil 3: Cinsiyete Göre Eşlerin İlk Evlenme Yaşı	32
Şekil 4: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemdeki Çalışma Durumu	36
Şekil 5: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Eşin Çalışma Durumu	38
Şekil 6: Cinsiyete Göre Halen Çalışma Durumu	39
Şekil 7: Çalışma Hayatına Başlangıç Dönemi	40
Şekil 8: Evlenmeye Karar Verme Süresi	46
Şekil 9: Cinsiyete Göre Kendi İsteğiyle Evlenme Durumu	47
Şekil 10: Evlenmede En Önemli Neden	48
Şekil 11: Cinsiyete Göre Evliliğe Ailenin Karşı Çıkması	50
Şekil 12: Aile ile Birlikte Yaşamaktan Kaynaklanan Sorunlar	53
Şekil 13: Cinsiyete Göre Evliliğin İlk Yıllarında Eşin Ailesine Yakınlık	59
Şekil 14: Cinsiyete Göre Eşin Olumsuz Özelliğinin Bulunması	63
Şekil 15: Cinsiyete Göre Sorunlara Eşin Tepkisi	67
Şekil 16: Cinsiyete Göre Sorunlara Verilen Tepki	68
Şekil 17: Cinsiyete Göre Eşin Arkadaşları İle Görüşmesine İlişkin Tutum/lar	70
Şekil 18: Cinsiyete Göre Sorunlara Çözüm Yolları Arama	72
Şekil 19: Cinsiyete Göre Eşin Tartışma Sonunda Gösterdiği Tutum	75
Şekil 20: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Borç Durumu	81
Şekil 21: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Borcu Nedeniyle Eşlerin Tartışma Durumu	82
Şekil 22: Cinsiyete Göre Aile Bireylerinde Boşanma Tecrübesi	88

Şekil 23: Geçimsizliğin İlk Başlama Zamanı	91
Şekil 24: Cinsiyete Göre İlk Boşanma Düşüncesi	92
Şekil 25: Cinsiyete Göre Boşanma Kararını Kimin Verdiği	95
Şekil 26: Cinsiyete Göre İçinde Bulunulan Durumda Yine Boşanma İsteği	96
Şekil 27: Cinsiyete Göre Danışma Merkezlerinin Sorun Çözmede Faydası	99
Şekil 28: Cinsiyete Göre Mevcut Medeni Durum	100
Şekil 29: Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünme Nedeni	101

GİRİŞ

Aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğler yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiğı temel bir toplumsal birim olarak tanımlanmaktadır (Bulut, 1993).

Toplumun temel kurumlarından olan aile, evlilik kurumu aracılığıyla kurulmaktadır. Evlenme insan hayatının en önemli adımı olup, evrenselliğı kabul edilmiş toplumsal bir kurumdur (Erdentuğ,1990). Evlenme, geçmişten günümüze farklı kültürlerde çeşitli biçimlerde yer almış bir süreçtir. Evliliğın kuruluşuna ilişkin özellikler her toplumun mevcut kültür kalıbına bağılı olarak değışik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Evlilik sürecinin ilk basamağını oluşturan eş seçimine kimin karar vereceğı, evlilik biçimi ve evlenme yaşı toplumdan topluma ve hatta aynı toplumdaki farklı gelir, eğitim ve yerleşim kesiminden insanlar arasında değışiklik gösterebilmektedir. Genel olarak görülen evlilik aşamaları tanışma, söz, nişan, nikah veya düğün şeklinde gerçekleşmektedir. Bu aşamaların nasıl bir şekilde gerçekleştirileceğı konusunda mevcut toplumsal kabullerin önemli bir etkisi bulunmaktadır (Türkarşlan ve Demirkan, 2008).

Eskiden olduğı gibi günümüzde de evliliğın toplumumuzda önem verilen ve yaygınlığı devam eden bir kurum olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Toplumsal ritüeller ve uygulamalarla oluşan evliliğın çeşitli nedenlerle sürdürülememesi söz konusu olduğunda, boşanma, aile birliğini sona erdiren önemli bir karar ve toplumsal bir olgu olarak gündeme gelmektedir.

Tüm evlilikler bir ömür boyu sürmek ve mutlu olmak amacıyla gerçekleştirilir. Tüm toplumlarda temel değerlerden biri de evlilik olgusunun sağlıklı ve dengeli bir nitelikle sürmesidir. Evlenmeye karar veren bireyler, aile kurarak daha huzurlu, mutlu ve geleceğı dönük bazı sonuçların (çocuk sahibi olma, yalnız kalmama, ortak bir hayatı sürdürme vb.) beklentisi içinde hareket ederler. Ancak bazı durumlarda aile ilişkileri ve evlilik hayatına ilişkin beklentiler arasında bir uyum ve sağlıklı bir yapı oluşmayabilir (Arıkan, 1992). Diğler bir deyişle, evlilikler, geleceğı yönelik pek çok umut, beklenti ve çabayla gerçekleşir. Sevgi,

dostluk, dayanışma, ana-baba olma rolü, cinsel doyum gibi evlilikte çeşitli çekicilikler olduğu bilinmektedir. Çoğunlukla insanlar birbirleri için en iyi alternatif olduklarını düşündüklerinde evliliğe yönelmektedirler. Başlangıçta evliliğin net yararları dikkate alınmaktadır. Yine çoğunlukla bireyler evlilikten elde edecekleri net kazançlarını rasyonel olarak değerlendirmenin ardından evliliğe yönelmektedirler (aktaran. ASAGEM, 2002).

Ancak bazı evliliklerde kuruluş aşamasından başlayarak evlilik, çeşitli faktörlerle açıklanabilecek (çiftlerin aileleri, mizaç farklılıkları, benden bize geçiş süreci uyumu/suzluğu, erkeğin ve kadının sorumsuz tutumları vb.) birtakım sorunlara sahne olabilmektedir. Bu sorunlar aşamadığında ve eşler sorunları aşmalarına yardımcı olabilecek destek sistemlerinden yeterince yararlanamadıklarında boşanma süreci tetiklenebilmektedir.

Evlilikte mutsuzluğa götüren psikolojik etmenler; "ben" ve "sen" in "bize" dönüştürülememesidir. Evlilikte "Ben" lerin "Biz" e dönüşümünde kadın ve erkeğin aile yapısı ve sistemi içinde buldukları duruma uygun rolü benimsemeleri, sağlıklı iletişim ve etkileşimde bulunmalarına bağlıdır (Köknel, 1986). Evlilik birliği hem kadının hem de erkeğin ortak çabası ile sağlıklı bir yapıya oturtulabilmektedir. Gerekli hallerde ise, aile çevresinden ya da konuyla ilgili kuruluşlardan ve uzman kişilerden destek alınmalıdır. Bazı durumlarda evliliklerde yukarıda sayılanların hiçbiri bireylerin ortak yaşamı devam ettirmelerine fayda sağlamayabilir ve hayat her iki birey için katlanılmaz hale gelebilir.

Aile içi ilişkilerde, bireylerin tutum, değer ve tercihleri arasında veya etkileşim içinde bulunulan sosyal çevreyle ilişkili olarak eşler arasında yaşanan çatışma aile için kriz faktörü olmaktadır. Eğer kriz/ler atlatılamazsa evlilik sorunlu bir zemine kaymakta ve ilişkiler sürekli çatışma odaklı olarak derinleşmektedir (Kılıçarslan, 2008). Boşanma, evlilik yaşamındaki aksaklıkların giderilememesi, eşler arasındaki geçimsizlik nedenlerinin, çatışmanın sağlıklı olarak aşılabilmesi sonucu gerçekleşir. Boşanma süreci eşlerin evlilik öncesi beklentileri ile evlilik sonrasında karşılaştıkları gerçek durumlar arasındaki farkın ne kadar başarılı bir ölçüde tolere edilip edilemediği ile ilgilidir.

Eşlerarası sorunların yanında, hızlı toplumsal ve yapısal değişimlerin aileye yansması da bazı durumlarda eşler arasında aşılması güç sorunlar doğurmaktadır. Sözkonusu sorunların aile içinde çözümlenememesi ve evliliği kurtarmaya yönelik gayretlerin sonuçsuz kalması da

aileyi temelden sarsmaktadır. Sonuçta, boşanma yoluyla aile parçalanmakta ve aile bireyleri yeni sorunlarla baş başa kalmaktadır (Yörükoğlu, 1997).

Boşanma aşamasında artık evliliğin çekici yönleri yerini evlilik dışındaki çeşitli durumların çekiciliğine bırakabilmektedir. Başlangıçta evlilik ilişkisinden sağlanması umulan kazançlar, zamanla yerini boşanmayla sağlanacak kazançlara bırakmaktadır. Evlilikteki beklenti ve umutların böyle bir dönüşüme uğraması eşleri önce çatışma, anlaşmazlık noktasına getirmektedir. Sorunların çözülememesi durumunda ise, boşanma bir ihtimal olarak taraflardan birinin ya da her ikisinin düşüncesinde yer almaya başlamaktadır (akt. ASAGEM, 2002).

“Boşanma, toplum tarafından hoş karşılanmayan, dini açıdan da istenmeyen bir durumdur. Ancak **evlilikte süreklilik, toplumsal denge için gereklidir** düşüncesi bir tür sosyal kontrol mekanizması işlevi görmektedir. Evliliğin kuruluş aşamasında boşanmada risk oluşturan durumlar şu şekilde sıralanabilir: Aile büyüklerinin onaylamamasına (istememesine, karşı çıkmasına) rağmen evlenilmesi, çocuk denecek yaşta evlenilmesi, yetişme tarzı, eğitim durumu, ekonomik durum ve dini inançların farklı olması, eşler arasındaki yaş farkının çok olması, eşlerden birinin daha önceden boşanmış ya da dul olması (Arıkan 1996).

Toplumunu tehdit eden sorunlardan biri olan boşanma, aile birliğinin yıkılması ve yerine yeni bir düzen kurulması anlamına gelen, kesinlikle anlık bir durum olmayıp belli bir sürecin son noktası olan zor bir süreçtir. Boşanma, çiftler için mutsuz ve sorunlu bir evlilik tecrübesinden çıkış olsa da ailenin yıkımı demektir. Çünkü ayrılmanın kaçınılmaz ve gerekli olduğu durumlarda bile boşanmayla sorunlar bitmemekte aile bireyleri ve hatta diğer aileler için yeni bir süreç başlamaktadır. Boşanma eşleri sosyo-ekonomik yönden sarsarak psikososyal açıdan örselemektedir. Toplumdaki statü ve konumları etkilenmektedir. Araştırmalar evlilikteki sorunlu ilişkilerin evlilik sonlandıktan sonra da çoğu zaman çocuklar aracılığıyla sürdüğüne işaret etmektedir. Bu nedenlerden dolayı boşanma, bireyler için evlilik öncesi özgürlüğe tam bir dönüş veya kurtuluş olamamaktadır (Yörükoğlu, 1997).

Hukuki bir kavram olarak ele alındığında boşanma, evlilik birliğinin mahkeme kararının kesinleşmesi ile son bulmasıdır (NVI, 2009). Boşanma, yasalar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin yine yasal olarak sona erdirilmesi ve kadın ile erkeğin yeni bir evlenme yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sona erdirmeleridir. Sosyolojik açıdan

boşanma kadın ve erkek arasında yasal, duygusal ve cinsel evlilik bağlarının bitirilme kararını içermektedir (Arıkan, 1992).

Boşanma psikolojik açıdan değerlendirildiğinde ise, aile birliğinin bozulması, ailenin bölünmesine ya da bütünüyle dağılmasına yol açan ve bütün aile üyelerini hatta yakın çevredeki kişileri dahi sarsabilen karmaşık bir olgudur. Tüm toplumlarda olumsuz olarak nitelendirilen boşanma, insan hayatında önemli bir stres kaynağıdır. Yetişkin insanların karşılaştığı en sarsıcı olaylardan biri olarak, kişiyi bunalıma sürükleyen baskılar yaratabilir (akt. ASAGEM, 2002). Batılı bir yazarın ifadesiyle “Değişen koşullar yüzünden bugün pek çok evlilik, eşlerin farklı yönlerde gelişmeleri, farklı ilgi alanları ve gereksinme kazanmaları yüzünden bozulmakta ve yeni bir eş seçimine yol açmaktadır. Yeni bir eş arayışı içine ancak, bir hukukçunun ifadesiyle “Evlilik artık hiçbir şey ifade etmemeye başladığı zaman girilir”. Yani, istisnalar hariç, ancak yaşanan evliliğin rutine dönüşmesi yüzünden başka insana yönelinilir” (Fritsch, 1985).

I. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BOŞANMA OLGUSU

1.1. Dünyada Boşanma Olgusu

Ailenin ve sosyal konuların ihmal edilmesi, günümüzde Batı ülkelerini önemli toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Birçok araştırmacı, şahit olunan toplumsal yapıdaki çözülme, ahlaki erozyon ve aile gibi geleneksel kurumlardaki aşınmanın çok daha kapsamlı sonuçları olduğunu belirtmektedir. Ancak, boşanmadan kaynaklanan sorunlardan toplumun rahatsızlığının temelinde ekonomik gerekçeler bulunmaktadır. Çünkü, aile birliğindeki çözülme sosyal yardım ve hizmet alanları başta olmak üzere devlete çok ciddi yükler getirmektedir. Tüm bunlar, batıda aile politikalarının çok kapsamlı bir şekilde ele alınmasına ve uzun vadeli stratejik planların hazırlanmasına neden olmuştur. Bu nedenle, uzmanlar, aile politikalarının oluşturulması aşamasında toplumsal sorunların Devlete olan maliyetinin saptanarak bunun kalkınma plan ve programlarında da dikkate alınmasının önemine dikkat çekmektedir. Boşanmanın neden ve sonuçları açısından toplumsal maliyetinin yüksek oluşu, boşanmaya ilişkin koruyucu-önleyici çalışmaların aile politikalarında ana konulardan biri olmasını gerekli kılmaktadır. Ülkelerin boşanma olgusuna yönelik yıllara göre kapsamlı araştırma sonuçları ve istatistiki göstergelerinin, geleceğe dönük çalışmalarda temel hareket noktası olduğu bilinmektedir.

Eurostat tarafından yayınlanan ve dünya ülkelerinin yıllara göre boşanma istatistikleri Tablo 1'de verilmiştir. En yüksek boşanma oranı dünyanın gelişmiş ülkelerinden biri olan Amerika'da 1999 yılı için binde 4.2 olarak saptanmıştır. Diğer gelişmiş bir ülke olan Japonya'da ise, boşanma oranının 1996'da binde 1.6 olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Ülkeler Arası Yıllara Göre Boşanma İstatistikleri (1996-2007 Yılı) (Binde)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
AB(27 Ülke)	1.8	1.8	1.8 ^(b)	1.8	1.8	1.9	1.9	2.0	2.0	2.0	:	:
AB (25 Ülke)	1.8	1.8	1.8 ^(b)	1.8	1.9	1.9	2.0	2.0	2.0	2.1	:	:
Avr.Bölgesi (15ülke)	:	:	:	:	:	:	:	:	1.9	1.9	:	:
Belçika	2.8	2.6	2.6	2.6	2.6	2.8	3.0	3.0	3.0	2.9	2.8	2.9 ^(p)
Bulgaristan	1.2	1.1	1.3	1.2	1.3	1.3	1.3	1.5	1.9	1.9	1.9	2.1
Çek Cumhuriyeti	3.2	3.2	3.1	2.3	2.9	3.1	3.1	3.8	3.2	3.1	3.1	3.0
Danimarka	2.4	2.4	2.5	2.5	2.7	2.7	2.8	2.9	2.9	2.8	2.6	2.6
Almanya	2.1	2.3	2.3	2.3	2.4	2.4	2.5	2.6	2.6	2.4	2.3	:
Estonya	4.0	3.8	3.2	3.3	3.1	3.2	3.0	2.9	3.1	3.0	2.8	2.8
İrlanda	0.0	0.0	0.4	0.6	0.7	0.7	0.7	0.7	0.8	0.8	:	:
Yunanistan	0.9	0.9	0.7	0.9	1.0	1.1	1.0	1.1	1.1	1.2	1.3	1.2 ^(p)
İspanya	0.8	0.9	0.9	0.9	0.9	1.0	1.0	1.1	1.2	1.7	:	:
Fransa	2.0	2.0	2.0	2.0	1.9	1.9	1.9	2.1	2.2	2.5	2.2	:
İtalya	0.6	0.6	0.6	0.6	0.7	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	:	0.8 ^(p)
Güney Kıbrıs	1.1	1.3	1.3	1.7	1.7	1.7	1.9	2.0	2.2	2.0	2.3	2.1 ^(p)
Letonya	2.5	2.5	2.6	2.5	2.6	2.4	2.5	2.1	2.3	2.8	3.2	3.3
Litvanya	3.1	3.2	3.3	3.2	3.1	3.2	3.0	3.1	3.2	3.3	3.3	3.4
Lüksemburg	2.0	2.4	2.4	2.4	2.4	2.3	2.4	2.3	2.3	2.3	2.5	2.3
Macaristan	2.2	2.4	2.5	2.5	2.3	2.4	2.5	2.5	2.4	2.5	2.5	2.5 ^(p)
Malta	0.0	0.0	:	0.0	0.0	:	:	:	0.0	0.0	:	:
Hollanda	2.2	2.2	2.1	2.1	2.2	2.3	2.1	1.9	1.9	2.0	1.9	2.0
Avusturya	2.3	2.3	2.2	2.3	2.4	2.6	2.4	2.3	2.4	2.4	2.5	2.4 ^(p)
Polonya	1.0	1.1	1.2	1.1	1.1	1.2	1.2	1.3	1.5	1.8	1.9	1.7
Portekiz	1.3	1.4	1.5	1.7	1.9	1.8	2.7	2.2	2.2	2.2	2.3	2.4
Romanya	1.6	1.6	1.8	1.6	1.4	1.4	1.5	1.5	1.6	1.5	1.5	1.7 ^(p)
Slovenya	1.0	1.0	1.0	1.0	1.1	1.1	1.2	1.2	1.2	1.3	1.2	1.4 ^(p)
Slovakya	1.7	1.7	1.7	1.8	1.7	1.8	2.0	2.0	2.0	2.1	2.4	2.3
Finlandiya	2.7	2.6	2.7	2.7	2.7	2.6	2.6	2.6	2.5	2.6	2.5	2.5
İsveç	2.4	2.4	2.3	2.4	2.4	2.4	2.4	2.4	2.2	2.2	2.2	2.3
İngiltere	3.0	2.8	2.7	2.7	2.6	2.7	2.7	2.8	2.8	2.6	:	:
Hırvatistan	0.8	0.9	0.9	0.8	1.0	1.1	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	:
Makedonya, Eski Yugoslav Cum.	0.4	0.5	0.5	0.5	0.7	0.7	0.6	0.7	0.8	0.8	0.7	0.7 ^(p)
Türkiye	:	:	:	:	:	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3	1.3	:
İzlanda	2.0	1.9	1.8	1.7	1.9	1.9	1.8	1.8	1.9	1.9	1.6	1.3
Lihtenştayn	1.4	2.1	:	:	3.9	2.5	2.9	2.5	2.9	2.7	2.3	2.8 ^(p)
Norveç	2.3	2.3	2.1	2.0	2.2	2.3	2.3	2.4	2.4	2.4	2.3	2.2
İsviçre	2.3	2.4	2.5	2.9	1.5	2.2	2.2	2.3	2.4	2.9	2.8	2.6
Avr. Serbest Tic. Al	:	:	: ^(b)	:	1.8	2.2	2.2	2.3	2.4	2.7	2.6	:

Kaynak: Eurostat/U.S. Bureau of the Census

Yine Eurostat verilerine göre bazı ülkelerde ve Türkiye’de boşanma oranlarına bakıldığında, ülkemizin diğer ülkelere kıyasla boşanmada en düşük orana sahip ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde kaba boşanma oranı binde 2.1 iken Türkiye’de 2007 yılında kaba boşanma oranının binde 1.3 ile dünyanın birçok ülkesinden daha düşük olması dikkat çekicidir. En yüksek boşanma oranına sahip ülkeler ABD başta olmak üzere Litvanya ve Letonya’dır.

Yörükoğlu’na (1997) göre Kuzey Amerika ülkeleri özellikle de ABD, boşanmada hep başı çekmiştir. Örneğin 1915 yılında her on evlilikten biri boşanmayla biterken, 1974’de her 2.3 evlilikten biri boşanmayla bitmiştir. 1973 yılında bin kişi başına 8.2 evlilik ve 5.7 boşanma düştüğü saptanmıştır. Nüfusun ancak yüzde 44’ü parçalanmamış hanelerden oluşmaktadır. Tüm çocukların yedide biri boşanmış ana babaların çocuklarıdır.

Araştırmacılar son 30 yılda dünyada boşanma oranlarında dramatik bir artış olduğunu, örneğin, Amerika’da yeni ve ilk evliliklerin en az yarısının boşanma ile sonuçlandığını belirtmektedir. Amerika’da 1960 ve 1970’lerde artış göstermeye başlayan boşanma oranının, 1980’lerde en yüksek seviyelere ulaşması (Sayar, 2007), gelişmiş ülkelerde uygulanan aile politikaları ve ailenin geçirmiş olduğu evrimle paraleldir. Nitekim gelişmiş batılı ülkelerde ailenin parçalanması, boşanma, tek ebeveynlilik, aile içi ilişkilerin zayıflaması, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin kopma noktasına gelmesi, bağımlılık yapan madde kullanımının yaygınlaşması ve tüm bunların birey, aile ve toplumsal hayatta yol açtığı patolojiler aileyi ilgilendiren temel sorunlar olarak dikkat çekmektedir (Özek, 2007).

Gelişmiş ülkelerde bireyselleşme eğilimleri, artan refah, aşırı tüketim, eşlerin ekonomik bağımsızlığı gibi faktörlerin etkisiyle evliliklerin boşanma ile sonuçlandığı gözönüne alındığında, boşanmanın ülkemizde de giderek artan bir sorun haline gelmesini önlemek için boşanmaya yol açan temel nedenler ve bu nedenleri etkileyen faktörlerin çerçevesini ortaya koyan araştırmaların yapılarak veri tabanı oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

1.2. Türkiye’de Boşanma Olgusu

Günümüzde Türk ailesini kuşatan sorun alanlarına bakıldığında, nedenleri ve sonuçları bakımından ilk sıralarda boşanma olgusunun yer almaya başladığı görülmektedir. Türkiye’de son 20 yıla kadar boşanma olgusunun önemli bir toplumsal sorun olarak algılanmadığı bilinmektedir. Özellikle 20. yüzyılın son dönemine kadar ülkemizde güçlü aile bağlarının ve dini inançların etkisiyle beraber toplumda boşanmış bireylere özellikle de kadına karşı önyargılı ve damgalayıcı tutumların olması, kadının ekonomik bağımsızlığının bulunmaması, ailede sorunların çözümlendiği bir dinamik yapının sözkonusu olması vb. faktörler (Arıkan, 1992) nedeniyle boşanma olgusu toplumsal bir sorun oluşturmamaktaydı.

Bugün diğer toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de temel değerlerin zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, günlük hayatın karmaşıklaşması, iletişim teknolojilerinin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, tüketim kültürünün değişmesi, bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte toplumların temeli olan aileyi yıkıma götüren aile içi şiddet ve boşanma olgusu birey, toplum ve hukuk açısından giderek daha önemli bir olgu haline gelmiştir. Buna paralel olarak yaşanan yüzyılın “stres çağı” olarak nitelendirilmesine neden olan bireysel stres kaynaklarının artmasıyla birlikte tahammülsüz bireylerin yetişmesi, sürekli tüketimi hedef alan tüketim tutkusu, ailelerin sorumsuz bireyler yetiştirme tarzı (bebeerkil aile modeli), medyanın ürettiği değer kargaşası ile birlikte oluşan ahlaki yozlaşma, evlilikte maddi değerler üzerine kurulmak istenen hayat tarzı vb. faktörler boşanmaya giden yol üzerindeki mayınlar olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de, boşanmaya dair istatistiksel göstergeler, TÜİK tarafından toplanmaktadır ve “Boşanma İstatistikleri” adlı bir yayın ile sunulmaktadır. “Boşanma İstatistikleri”, son olarak 2002 yılında yayınlanmıştır. NVİ tarafından üretilen veriler ise yayına dönüştürülmemekte, kurumun web sayfasında sunulmaktadır¹.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİ) verilerine göre 2000’li yıllarda ülkemizde boşanma hem sayı hem de oran olarak artış göstermiştir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde boşanma sayısının arttığı gözlenmektedir.

¹ http://www.nvi.gov.tr/11,Ana_Evlenme_Bosanma_Ist1.html

Tablo 2:Ülkemizde Evlenme- Boşanma Oranı (2001-2007)

Yıllar	Evlenmeler	Boşanmalar	Nüfus	Kaba Evlenme Hızı (Binde)	Kaba Boşanma Hızı (Binde)
2001	544 322	91 994	68365000	7,96	1,35
2002	510 155	95 323	69302000	7,36	1,38
2003	565 468	92 637	70231000	8,05	1,32
2004	615 357	91 022	71150000	8,65	1,28
2005	641 241	95 895	72061000	8,90	1,33
2006	636 121	93 489	72974000	8,72	1,28
2007	638 311	94 219	73875000	9,09	1,34

Kaynak: TÜİK

Nüfusbilimde belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen evlenme/boşanma sayısı **kaba evlenme/boşanma hızı** olarak tanımlanmaktadır. Kaba evlenme/boşanma hızı ülke genelinde evlenmelerin/boşanmaların oranı hakkında bilgi vermekle iki kişinin birbiriyle/birbirinden evlenmiş/boşanmış olması ve bunun nüfusa oranlanması nedeniyle “Kaba” bir hızdan bahsedilmektedir. Boşanma göstergelerine bakıldığında ülkemizde 1990’lı yıllarda başlayan artış eğiliminin 2000’li yılların başında da devam ettiği görülmektedir. Günümüzde ise boşananların sayısı istikrarlı bir seyir göstermektedir. Bu istikrar 2001 yılından 2007 yılına kadar MERNİS’in boşanma istatistiklerinde de görülmektedir.

Tablo 2’de görüleceği üzere 2000 yılından sonraki evlenme ve boşanmalar artmaktadır. 2001 yılında 91 994 kişi boşanırken (Boşanma hızı binde 1,35) bu sayının 2007 yılında 94 219’a (Boşanma hızı binde 1,34) yükseldiği görülmektedir.

Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye’deki boşanma oranları hala çok düşük düzeydedir. Boşanmaların yüksek düzeylere ulaştığı ülkelerde boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar, çözümü en zor sosyal problemler arasında sayılmaktadır. Ülkemizde ise boşanmalar hala ciddi bir sosyal sorun olma/oluşturma aşamasına gelmemiştir. Ancak 1990’lı yıllardan itibaren gözlenen artış, boşanmaların ülkemiz için de bir sosyal sorun potansiyeli taşımaya başladığı üzerinde ısrarla durulan bir husustur.

Kayıt altındaki son verilere göre (2007 yılı) Türkiye’de toplam 94 219 çift boşanmıştır. Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye'deki boşanma oranlarının hala düşük düzeylerde olması ülkemiz için bir avantajdır. Boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar çözümü en zor sosyal problemler arasında sayılmaktadır. Ülkemizdeki boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar hala ciddi bir sosyal sorun olma aşamasına gelmemiştir. Ancak son yıllardaki artışlar ve boşanmaya yönelik değer farklılaşmaları/algılamalar ülkemiz için de ciddi bir sosyal sorun olma düzeyine gelindiğine işaretir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 1987 yılından itibaren "Boşanma İstatistikleri" olarak yayınladığı istatistiksel veriler tasnif edilerek yapılan bir çalışmada ülkemizdeki boşanmaların demografik özellikleri (boşanmaların illere göre dağılımı, cinsiyet oranı, boşanma nedeni, boşananların yaşı, çocuk sayısı, evlilik süresi) tespit edilmiştir. Günümüzdeki verilerle kıyaslanma imkanı tanıyan bu verilere göre:

- a. Türkiye'de kaba boşanma oranı binde birden azdır.
- b. Boşanma oranı -demografik bölgeler (Beş Bölge) açısından bakıldığında- en gelişmiş 1. Bölgede (İstanbul, İzmir, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Manisa, Sakarya, Tekirdağ) binde 0.63 (onbinde) ile en yüksek düzeye çıkmaktadır.
- c. İkinci sırada binde 0.52'lik boşanma oranı ile 3. Bölge (Afyon, Ankara, Bilecik, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Tokat, Yozgat, Uşak, Aksaray, Karaman, Kırıkkale) yer almaktadır.
- d. Ülkemizde en düşük boşanma oranı binde 0.13 ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerini kapsayan ve aynı zamanda Türkiye'nin en az gelişmiş bölgesi olan 5. Bölgede (Adıyaman, Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Malatya, Kahramanmaraş, Mardin, Muş, Siirt, Sivas, Tunceli, Şanlıurfa, Van, Bayburt, Batman, Şırnak, Ardahan, Iğdır) görülmektedir.
- e. **Boşanma nedenlerinin başında, sayısı yıldan yıla artan ve 1994 yılı itibariyle 26119 olan şiddetli geçimsizlik yer almaktadır.** Bunu terk ve zina izlemektedir (719 kişi).
- f. Yaş dağılımlarına cinsiyete göre bakıldığında boşanan kadınların 20-34, boşanan erkeklerin ise 25-39 yaşları arasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

- g. Eşler arasındaki yaş farkına bakıldığında boşanan çiftlerde erkeğin yaşı daha büyüktür (% 76). Ancak %17'sinde kadının yaşı eşinden daha büyüktür. Eşiyle aynı yaşta olanların oranı ise %8'dir.
- h. Boşanmaların % 45'i çocuksuz ailelerde gerçekleşmektedir. Bunu %25 ile tek çocuklular, % 17 ile iki çocuklular izlemektedir. En düşük boşanma oranı % 5 ile dört ve daha fazla çocuğu olanlar arasında görülmektedir.
- i. Türkiye'de boşanmaların %47'si evliliğin ilk 5 yılında meydana gelmektedir (Arıkan, 1996).

Türkiye'de 2000'li yıllarda boşanmaya ilişkin verilere bakıldığında, yukarıda anılan döneme ait temel bulguların günümüzde oransal bir artış gösterdiği ve sosyo-demografik özellikler açısından da yukarıdaki bulgularla paralellik arz ettiği görülmektedir. Boşanmayı etkileyen faktör/nedenlerin çok yönlü ve kapsamlı bir bakış açısıyla araştırılması/ortaya konması gerekmektedir.

Tablo 3: Bölgeler ve Nedenlerine Göre Boşanma Oranları (2007 yılı)

Bölgeler	Zina	Cana kast Fena mua.	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinme.	Toplam
İstanbul	6	2	3	9	3	20.183	10	1107	20.323
Batı Marma.	1	4	3	36	3	4.301	34	125	4.507
Ege	20	5	5	58	9	17.004	131	286	17.518
Doğu Marma.	11	3	1	23	5	8.293	44	132	8.512
Batı Anadolu	8	0	7	15	8	9.964	23	1.112	11.137
Akdeniz	10	3	0	16	4	10.470	54	2.335	12.892
Orta Anadolu	6	0	4	22	2	5.115	141	110	5.400
Batı Karadeniz	6	5	2	23	10	5.079	18	127	5.270
Doğu Karade	6	2	3	9	1	1.862	11	215	2.108
Kuzey Anadolu	2	0	1	3	4	1.032	12	33	1.087
Ortadoğu Ana.	0	0	0	8	6	1.677	33	41	1.765
Güneydoğu	1	0	0	8	1	3.553	40	97	3.700
Türkiye Topla.	77	24	29	230	56	88.533	551	4.719	94.219

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de nedenlerine göre boşanmaların bölgelere dağılımında kayıt altındaki en son veriler 2007 yılına aittir. Tablo 3’den de anlaşıldığı gibi bütün bölgelerde boşanmada geçimsizlik nedeniyle boşanma oranı en yüksek düzeydedir. Sözlük anlamı; düşünce ve duygu birliğinin yok olması, bağlılık bilincinin, karşılıklı sevgi ve saygının ortadan kalkması hali (İnal, 1992) olan “geçimsizlik” %90'lara ulaşan bir oranla çiftleri boşanmaya götürmektedir (TÜİK, 2007).

Boşanmaların gerçekleşme yeri olan mahkemelerin kayıtları üzerinden boşanma nedenleri incelendiğinde de yine en fazla paya sahip olan nedenin *evlilik birliğinin sarsılması (geçimsizlik)* olduğu görülmektedir. Ancak, geçimsizliğe götüren nedenlerin temelinde yer alan psiko-sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal faktörlerin çok boyutlu olarak ortaya konulmadığı bir gerçektir. Toplumumuzda eşlerden birinin sadakatsizliği ya da evi terk etmesi nedeniyle gerçekleşen boşanmalar da ahlaki normlar, geleneksel değer yargıları ve genel kabuller nedeniyle “Geçimsizlik” adı altında kayda geçmektedir. Hatta çiftlerin anlaşmalı bir şekilde boşanmaya karar verdikleri durumlar da gerçek nedenlerine bakılmaksızın “Geçimsizlik” kategorisinde yer almaktadır.

Türkiye gibi hızlı bir değişim süreci yaşayan bir ülkede boşanmaya etki eden bu faktörlerin detaylı bir şekilde ele alındığı çalışmaların periyodik aralıklarla gerçekleştirilmesi boşanmanın nedenlerinin anlaşılabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Birçok bireysel veya toplumsal olumsuzluklara yol açan potansiyel sorun kaynaklarının henüz sorun ortaya çıkmadan önce ele alınması ve mümkünse sorun ortaya çıkmadan çözülmesi, izlenecek en rasyonel yoldur.

Sonuç olarak, günümüzde dünyada ve Türkiye’de temel aile sorunlarından biri olarak kabul gören boşanma olgusu, nedenleri ve sonuçları bakımından bireyi, aileyi, toplumu ve toplumsal düzeni etkilemekte; toplumsal, kamusal ve ekonomik anlamda fayda/maliyet analizlerinde gelecekte topluma en fazla yük getirecek bir sorun olarak ele alınması gereken öncelikli bir toplumsal olgudur. Aile kurumu tüm dünyada önem arz eden ve genel kabul gören bir temel yaşam ünitesidir. Aile politikalarının temelinde başta boşanma olmak üzere aile birliğinin dağılması, parçalanması ile birlikte toplumda telafisi imkansız sorunlarla başa çıkmaya ilişkin gayretler yer almaktadır. Bu tecrübeyi yaşayan ülkelerin/toplumların bugüne kadar geçirdikleri toplumsal değişim ve dönüşümleri yaşamamak için boşanma olgusu gibi

önemli toplumsal yansımaları olan dinamiklerin üzerinde ısrarcı ve yoğun bir incelemeye gereksinim olduğu bilinmelidir.

1. 3. Türk Medeni Kanununda Boşanma ve Nedenleri

Aile hukukunun en dramatik ve hüznü bölümlerinden birisini boşanma bölümü oluşturmaktadır. 2001 yılındaki yeni değişikliklerle birlikte, Türk Medeni Kanunu'nda boşanmaya ilişkin hükümler 4721 sayılı Kanunun 2. kitabının 2. bölümünde yer almaktadır. Boşanma nedenleri ise 161. madde ile 166. madde arasında düzenlenmiştir. Yasanın 166. maddesinde sözü edilen “**evlilik birliğinin sarsılması**” diğer bir deyişle **şiddetli geçimsizlik** nedeniyle boşanma genel anlamda bir boşanma nedenidir. Diğer boşanma nedenleri ise özel niteliktedir (İnal, 1992). Boşanmanın özel nedenleri olarak belirlenen (zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı) gerekçelerin de aslında ortak hayatı çekilmez hale getirdikleri aşıkardır. Bunların özel nitelik olarak zikredilmelerinin nedeni tereddüde ve takdire fazlaca yer vermemesi ve bu nedenle kolay belirlenebilir olmasıdır (Battal, 2008).

Türk Medeni Kanununda boşanma nedenleri olarak; “Zina”, “Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış”, “Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme”, “Terk”, “Akıl hastalığı ve “Evlilik birliğinin sarsılması” sayılmaktadır. Boşanma nedenleri 161. madde ile 166. madde arasında düzenlenmiştir. Bunlar:

I. Zina

MADDE 161.- Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir.

Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

II. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

MADDE 162.- Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir. Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

III. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

MADDE 163.- Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.

IV. Terk

MADDE 164.- Eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır.

V. Akıl hastalığı

Akil hastalığı aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır

MADDE 165.- Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.

VI. Evlilik birliğinin sarsılması

MADDE 166.- Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Yukarıdaki fıkra da belirtilen hâllerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir. Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz. Boşanma sebeplerinden

herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.

166. maddede de görüldüğü gibi eğer eşlerin geçimsizliği aile hayatını çekilmez hale getirecek derecede şiddetli ise boşanmaya haklılık vardır. Eşlerin psikolojik yapıları, karakter farklılıkları, olaylar karşısındaki düşünce ve tutumları, aksi ve kırıcı karakter, eşi küçümseme, sevgi, saygı ve güvenin sarsılması gibi çeşitli nedenler şiddetli geçimsizliğe yol açmaktadır (İnal, 1992; Arıkan, 1996). Bu durumda boşanma, evlilik yaşamındaki aksaklıkların giderilememesi, eşler arasındaki geçimsizlik nedenlerinin, çatışmanın sağlıklı olarak aşılabilmesi sonucu gerçekleşmektedir.

Ülkemizde boşanma davalarının %90'ında hukuki neden olan mahkemenin **geçimsizlik** kararı verilebilmesinde iki şartın gerçekleşmiş olması gereklidir:

- a. Birincisi evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması halidir. Evlilik birliğinin sarsılması da bu evliliğin artık yarar beklenmez ya da beklenemez (özellikle çocukların psikolojisi gözönüne alındığında) bir birliktelik haline gelmesidir.
- b. İkincisi aile hayatı olan ortak hayatın çekilmez hale gelmiş olmasıdır. Ortak hayatın çekilmez hale gelmesi ve evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının sosyal, kültürel, ailesel, ekonomik ve psikolojik çok çeşitli nedenleri bulunabilir (Battal, 2008).

Kadına yönelik aile içi şiddetin boşanma davalarına yansımaları mahkeme kararlarından yola çıkarak araştırma amaçlı olmak üzere 1998 yılında **BİLKA Kadın Araştırma Merkezi** tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre incelenen mahkeme dosyalarında davacıların çoğunluğunu kadınlar teşkil etmektedir. Toplam 240 dosyadan 150 dosyada kadınlar davacı olurken, 90 dosyada erkekler davacı olmuşlardır. Şiddet içeren dosyalarda da durum farklı değildir (16 dosyada kadınlar, 7 dosyada erkekler davacı olmuşlardır). Bu durum kadınların sahip oldukları hakları kullanma konusunda artık daha rahat hareket edebildiklerini göstermektedir. Ancak kadınların haklarını kullanma konusunda ülkemizin henüz tatminkar bir seviyeye geldiği de söylenemez (BİLKA, 1998).

II. BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye’de boşanma olgusunun nedenlerine dair ülke genelinde kapsayıcı araştırmalar bulunmamaktadır. Boşanmaya ilişkin bilgiler; istatistikler ile araştırmacılar tarafından yapılan bazı yerel çalışmaların bulgularına dayanmaktadır.

Literatüre bakıldığında boşanma konusundaki çalışmaların dört ana başlıkta toplandığı görülmektedir.

1. Boşanmanın çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar. Bu çalışmalarda özellikle boşanmanın gencin ve çocuğun okul başarısına, kişiliğine ve sosyal hayata uyumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı görülmektedir.
2. Boşanmanın kadının statüsüne ve cinsiyetine etkisini inceleyen çalışmalar. Bu konu ile ilgili araştırmalarda kadının rol ve statüsündeki, konumundaki değişimler, boşanan kadının bireysel özelliği, boşanmasının neden ve sonuçları, karşılaştığı zorluklar, çevrenin kadına yaklaşımı incelenmiştir.
3. Boşanmanın hukuki yönünü inceleyen çalışmalar. Bu grupta, İslam hukukunda, İslam öncesi dönemlerde, medeni hukukta ve çeşitli dinlerde boşanmanın ele alınış biçimleri araştırılmıştır.
4. Genel olarak boşanmanın neden ve sonuçlarını ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmalar. Bu çalışmalarda TÜİK’in boşanma istatistiklerinde yer alan boşanma nedenlerine ilişkin yapılan değerlendirmeler, mahkeme kayıtları üzerinden yapılan değerlendirmeler ve bilimsel amaçlı yapılan yüksek lisans, doktora tezleri aracılığı ile yapılan saha çalışmaları yoluyla boşanmanın sosyal, kültürel, dini, ekonomik ve psikolojik nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Boşanmaya yönelik detaylı araştırmalardan biri Arıkan tarafından 1992’de gerçekleştirilen **Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma** konulu araştırmadır. Araştırma kapsamında alt sosyo-ekonomik düzeydeki 161 boşanmış kadının psiko sosyal nitelikli sorunları araştırmanın odağını oluşturmaktadır. Bu araştırmada evlilik yaşamı boyunca kadınların çoğunluğu (%70) eşlerine karşı yalnızca olumsuz duygular beslemiştir. Bu durumun evlilik

ilişkilerine olumsuz olarak yansıdığı saptanmıştır. Eşler arası etkileşim açısından bakıldığında eşlerin yüzde 36'sının birlikte gezmediği, yüzde 45'inin hiç sohbet etmediği, yüzde 49'unun aileyi ilgilendiren önemli konularda ve yüzde 42'sinin cinsel konularda hiçbir zaman anlayamadığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki kadınların çoğunluğu hastalık gibi zorlu dönemlerinde eşlerinden hiçbir destek görmemiştir.

Çalışmanın diğer bulgularına göre, erkeklerin yüzde 80'inin sık sık veya ara sıra eşine sözel şiddet uyguladığı, yüzde 43'ünün eşini sık sık dövdüğü, yüzde 84'ünün tokat, yüzde 70'nin yumruk attığı dolayısıyla kadınların evlilik süresi boyunca sözel ve fiziksel şiddete uğradığı görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki kadınların yüzde 61'inin evliliğindeki geçimsizliğin genel olarak evlilikten kısa bir süre sonra ortaya çıktığı saptanmıştır. Evlilikte geçimsizliğe neden olan konular şöyle sıralanmıştır. Kocanın karısını dövmesi yüzde 53, kocanın içki ve kumar alışkanlığı yüzde 48, kocanın evlilik dışı ilişkisi ve akrabalarla ilişkiler yüzde 44, maddi sıkıntı yüzde 45, kocanın çocukları dövmesi yüzde 31, kocanın kıskançlığı yüzde 29, cinsel sorunlar yüzde 27, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusundaki anlaşmazlıklar yüzde 20'dir. Geçimsizlik konusunda kadınların çoğunlukla akrabalara danıştığı görülmektedir. Akrafa ve arkadaşlara danışanların oranı yüzde 26'dır. Kadınlar için sosyal destek sisteminin en önemli parçası akrabalarlardır. Kadınların yüzde 43'ü geçimsizliklerinin düzeleceğini düşünerek beklediğini belirtirken yüzde 31'i ise eşlerinin aldırış etmediğini söylemiştir. Geçimsizlik karşısında birlikte düzelmeye çalışma davranışı kadınlar arasında, eşi tehdit etme oranı ise erkekler arasında daha yüksektir. Eşi suçlama davranışını gösteren erkeklerin oranı kadınların iki katıdır (Arıkan 1992).

Demir (1988) tarafından İzmir'de boşanmış 55 kadın ile yapılan çalışmada; boşanmayla sonuçlanan evliliklerin yüzde 24'ünün 1-11 ay, yüzde 27'sinin 2-5 yıl arasında gerçekleştiği (153), kayınvalide-kayınpederin boşanmada önemli rol oynadığı, akrabalar arasında boşanma oranının yüksek olduğu (55 kadından 32'sinin anne-babası, kardeşleri veya diğer akrabaları boşanmıştır) saptanmıştır. Boşanma kararını veren kadınların oranı yüzde 75'tir. Bu kadınların yüzde 25'i evin geçindirilmemesi, maddi yetersizlik, kocanın işsizliği, yüzde 22'si kocanın sorumluluklarını yerine getirmemesi, yüzde 16'sı kültür farklılığı ve kişilik uyumsuzluğunu birincil boşanma nedeni olarak belirtmişlerdir. İkinci sırada kocanın aile

sorumluluğunu taşımaması ve evi geçindirmemesi yer alırken üçüncü sırada (%55) ilgisizlik ve sevgisizlik boşanma nedeni olarak belirtilmiştir.

Boşanma çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Boşanmış kişiler ve mahkeme kayıtlarından elde edilen veriler baz alınarak yapılan çalışmalarla boşanmanın nedenleri ortaya konulmaktadır. Sosyalbilimciler boşanmış kişilerle araştırma yapmanın zorluğu karşısında tutum ölçen araştırmalara yönelme eğilimi göstermektedir. Toplumun boşanmaya ilişkin beklenti, algı ve tutumlarına yönelik çalışmalar da toplumsal yapı hakkında önemli ipuçları verebilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre boşanmaya ilişkin tutumlar geçmişte katı bir sosyal kontrol altında iken, günümüzde hızlı yapısal değişimlerin de etkisiyle boşanmaya ilişkin tutumlarda önemli oranda çözümler görülmüştür. Literatürde boşanma konusunda günümüze kadar yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, sosyal yapıda ortaya çıkan ve patolojik olarak algılanan boşanma konusundaki tutumların zaman içinde zihinsel bir dönüşüm göstererek meşruiyet kazanması sosyolojik bir gerçekliktir.

Arıkan tarafından 1996'da Ankara'da orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki kadın ve erkeklerin boşanmaya ve boşanmış bireylere yönelik tutum, değerlendirme, öneri ve beklentilerini ortaya koyan **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**'na göre araştırmaya katılanlar “zina” ve “şiddetli geçimsizlik” durumunda boşanmanın olağan olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma da; sosyoekonomik düzey, yaş, eğitim durumu, medeni durum, yaşamın büyük kısmının geçtiği yer gibi değişkenler ile boşanmaya ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kentsel yerlerde yaşayanların, kırsal kesimde yaşayanlar ile karşılaştırıldığında boşanmayı daha kabul edilebilir olarak algıladıkları görülmüştür.

Aynı araştırmada bireylerin “boşanma ve boşanmış bireylere ilişkin değerlendirmelerine” bakıldığında; evlilikleri boşanma tehlikesi ile karşı karşıya bırakan en önemli faktör yüzde 74 ile eşlerin yetişme tarzlarının birbirinden çok farklı olmasıdır. Bunu, yüzde 64 ile eşlerin çocuk denecek yaşta evlenmesi ve eşlerin dini inançlarının birbirinden farklı olması (%63) izlemektedir. Araştırmaya katılanların “Sizce bir kadın aşağıda sayılan durumlardan hangisinde kocasından boşanabilir?” sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde çoğunluğun “Kocası ile fikren ve ruhen anlaşamıyorsa” seçeneğini belirttikleri görülmektedir (%89). Erkeğin boşanabileceği durumların başında ise “Karısı kendisini bir başka erkekle

aldatırsa” seçeneği yer almaktadır (%99). Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu da (%83) tüm çözüm yollarına rağmen evlilik birliği yürütülemiyorsa (çok mutsuz olunması durumunda) “boşanmayı” kabul edilebilir bulmuştur.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1989 yılında gerçekleştirilen **Türk Aile Yapısı Araştırması**’nın bulgularına bakıldığında Arıkan’ın bulguları ile paralellik görülmektedir. Türk Aile Yapısı Araştırması’na katılanların genelde boşanmak için önemli gördüğü nedenlerin başında zina (%75) ve geçimsizlik (%66) gelmektedir. Zina kırsal kesimde, geçimsizlik ise hem kırsal hem de kentsel kesimde aynı derecede önemli bulunmuştur (DPT, 1992).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün gerçekleştirdiği (1993), **Gecekonularda Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizyonlara Dönüşümü** araştırmasında "çok mutsuz olma" durumunda boşanmanın genel kabul gördüğü saptanmıştır. Bu durumda boşanmayı onaylama büyük kentlerde daha yüksek oranlara ulaşmaktadır (ASAGEM, 1993).

Ersöz tarafından (1999), kamuda yönetici olarak çalışan kadınlar ve eşleri ile yapılan bir çalışmada çoğunluk kadınların ve erkeklerin boşanmasına “olumlu” bakmışlardır. Sadece yönetici konumundaki kadınların yüzde 2’si kadınların, yüzde 1’i erkeklerin boşanmasına direnç göstermiştir. Erkeklerin; yüzde 6’sı kadınların, yüzde 5’i ise erkeklerin boşanmaması gerektiğini düşünmektedir. “Peki siz herhangi bir problem yaşadığınızda eşinizden boşanmayı düşünür müsünüz?” sorusuna kadınların yüzde 37’si “Evet”, yüzde 61’i “Hayır” cevabını verirken erkeklerin yüzde 76’sı “Hayır”, yüzde 21’i “Evet” cevabını vermiştir. Kadınların genel olarak boşanma konusunda olumlu tutum geliştirirken kendilerinin boşanmayı düşünmeleri ile ilgili olarak da erkeklere kıyasla daha fazla oranda boşanmayı benimsememeleri ekonomik olarak kendilerini daha özgür hissetmeleri ile boşanma nedenine göre değişebileceği düşünülmektedir (Günindi Ersöz, 1999).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü uzmanları tarafından gerçekleştirilen (2004), **Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri** araştırmasında gençlerin yüzde 86’sı anlaşamayan eşlerin boşanmasını olumlu karşılamaktadır (Kızların %90’ı, erkeklerin %83’ü). Çocuklu ailelerin boşanması konusunda

ise gençlerin yarısından çoğunun (Kızların %70'i, erkeklerin %52'si) bu durumu onayladığı görülmektedir (ASAGEM, 2007).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılında yapılan **Türk Aile Yapısı** araştırması bulgularına göre, Türk toplumunda boşanmanın kabul edilebilir nedenleri cinsiyet bazında değerlendirildiğinde; erkeklerin en fazla dile getirdiği nedenler; aldatma (%29), eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması (%18), eşinin ailesine karşı saygısız davranması (%16)'dır. Kadınlar için ise, ilk sıralarda eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması (%21), aldatma (%21), dayak/kötü muamele (%17) ve içki/kumar (%12) boşanma nedeni olarak düşünülmektedir (ASAGEM, 2007).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen (2007) **Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı** araştırmasının temel varsayımlarından birisi eğitim ve ekonomik seviye yükseldikçe boşanma oranı ve hızının arttığı şeklindedir. Araştırma bulgularında bu varsayımın doğrulandığı görülmektedir (ASAGEM, 2008).

Yine Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 1998 yılında gerçekleştirilen **Boşanma Sebepleri Araştırması**'nda boşanma davası açmış ya da bu dava ile muhatap olmuş 700 kişiyle görüşme yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sağlıksız bir evliliğin altı nedeni bulunmaktadır. Bunlar eşlerin doğrudan diğerine yönelmeyen ve önemli toplumsal tepki de doğurmayan genel nitelikli yanlış davranışları, eşlerin diğer eşe ya da çocuklara yönelen ve fakat yoğun toplumsal tepki doğurmayan yanlış davranışları, eşlerin birbirini yeterince tanımadan evlenmesinin sonucu olarak ortaya çıkan çeşitli türde uyumsuzluk halleri, eşlerin kusurundan kaynaklanmayan ancak evliliğin yürümesini zor hatta imkansız hale getiren durumlar, eşlerin önemli toplumsal tepki doğuran ve ahlaksızca sayılan halleri, eşler arasında temelde geleneksel rol dağılımının reddinden kaynaklanan ve çeşitli konularda kendini gösteren otorite tartışması (beklendiği ölçüde yüksek oranda birinci öncelikli boşanma sebebi olarak karşılaşılmamıştır)dır (Battal, 2008).

Sözkonusu araştırmada boşanmaların önlenmesinde öncelikle sağlam ve sağlıklı bir aile yapısı oluşturabilmek gerektiği hususundan hareketle birtakım faktörler belirlenmiştir. Bu faktörler sırasıyla evliliğin kuruluşunda doğru eş seçimi, anlayış ve fedakarlıkla yürüyen aile hayatı, evlilikte karşılaşılan sorunların çözümü için doğru yöntemlerin kullanılması ile Devletten beklenen bazı hizmetlerdir (Battal, 2008).

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3. 1. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

21. yüzyılda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, sanayileşme, giderek artan kentleşme, iç ve dış göç hareketleri, toplumsal hayatta birçok sorunu çözerken, birçoğunu da beraberinde getirmektedir. Aile kurumu bu değişimler karşısında yer yer zayıflama eğilimi göstermekte, bazı koşullarda da parçalanma süreci yaşamaktadır. Temel fonksiyonlarını yerine getiremeyecek kadar zayıflayan aile yapısı ise toplumsal yapıda olumsuzluklara yol açmaktadır. Toplumun ve ailenin birbirlerini etkilemesi sonucunda sorunlar eklektik ve döngüsel biçimde artmaktadır.

Günümüzde tüm toplumlar; ailelerin parçalanması, tek ebeveynli ailelerin artması, boşanma oranlarının yükselmesi, evlilik dışı beraberliklerin çoğalması, uyuşturucu kullanımının yaygınlaşması, internet bağımlılığı, kültürel ve ahlakî değerlerde yozlaşma, suç oranlarının artması, bireysel ve toplumsal şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı, psikolojik rahatsızlıklar gibi, insanı, aileyi ve dolayısıyla toplumu tehdit eden sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Aile birliğinin yıkılması ve yerine yeni bir düzen kurulması anlamına gelen boşanma, toplumsal sorunlar arasında önemli bir yere sahip olup, sonuçları itibariyle başka sorunları da beraberinde getirerek, toplumu tehdit etmektedir.

Aile ve toplumsal hayatı yakından ilgilendiren boşanma yoluyla parçalanmış aileler ortaya çıkmakta, bu durumda bireyleri hatta ailelerini yeni sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Boşanmanın nedenleri, boşanma süreci ve sonuçları, bir anlamda toplumsal yapı ile ilgili de önemli veriler sunmaktadır. Boşanma sayısı, boşanma hızı, evlilik süresi gibi değişkenler toplumda ailenin yapı ve niteliğini de belirleyen önemli göstergelerdir.

Boşanma olgusunun, geçmişe oranla daha hızlı bir artış eğilimi göstermesi, Türkiye'nin başlıca gündem maddeleri arasında yer almasını zorunlu kılmaktadır. Boşanmanın gelecekte çok ciddi toplumsal sorunlara yol açmaması için çözüm yollarına yönelik politikaların

bugünden oluşturulması gerekmektedir. Bunun için de aileleri boşanmaya götüren nedenler konusunda kapsamlı, karşılaştırılabilir ve periyodik çalışmaların yapılması zorunludur. Diğer taraftan boşanmanın yol açtığı sorunlar konusunda farkındalık yaratılması, evliliklerin kuruluş aşamasından başlayarak sağlıklı bir yapıya oturtulabilmesinde başta gençler olmak üzere ailelerin bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi için de bu tür çalışmaların verilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Boşanma nedenlerine ilişkin toplumsal eğilimi anlayabilmek ve toplumsal dokuda meydana gelen değişmelerin çeşitli değişkenlerle tespit edilmesi, boşanmaların önlenmesi yönünde çözümler geliştirilmesinde önemlidir.

Özellikle eşler arasındaki geçimsizliği yol açan ve boşanmaya götüren faktörlerin çoğunun ailelerde farklı biçimlerde ortaya çıkması mümkündür. Bu araştırmada boşanmaların altında yatan nedenlerin (sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik) yorumlanması amaçlanmaktadır. Arıkan (1996) çalışmasında boşanma istatistiklerinde, şiddetli geçimsizlik nedeniyle açılan boşanma davalarının yüksek olmasında, boşanma davası açan eşlerin gerçek neden/leri açıklamaktan kaçınmalarının payı olduğu ileri sürmektedir. Boşanmaya karar veren eşlerin anlaşarak ya da baskıyla, gerçek nedeni gizleyerek “Geçimsizlik” gibi genel ve başkaları tarafından nispeten daha az tartışma konusu yaratabilecek bir nedenle dava açtıkları bilinmektedir.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de boşanma ile ilgili yapılan çalışmalarda boşanmanın nedenlerinden çok aile bireyleri üzerindeki etkileri ve sorunlar ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bilindiği gibi boşanmanın gerçekleşmesine neden olan çok sayıda sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik faktör bulunmaktadır. Boşanma, aile bireyleri açısından çok boyutlu sorunları olan bir süreç olmasına rağmen hanehalkı araştırmalarında boşanmaya ilişkin temel soruların son derece az olduğu görülmektedir. Bu araştırma sözkonusu eksikliği gidermek ve sosyal politikalar için veri tabanı oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır.

3. 2. Araştırmanın Kapsam ve Amacı

Evlenme, Türkiye’de hem yaygın hem de devamlılık gösteren bir yapıya sahiptir. Boşanma ise zaman içinde giderek artan bir eğilim göstermekle beraber yakın zamanlara kadar ülkemizde sorun olarak algılanabilecek boyutlarda olmamıştır. Ancak, istatistikler

incelendiğinde 1990’lı yıllardan sonra boşanma oranlarında bir artış kaydedilmektedir. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİ) verilerine göre 2000’li yıllarda boşanma hem sayı hem de oran olarak artış göstermiştir. 2000 yılında 76 230 olan boşanma sayısı yüzde 20’lik bir artış göstererek 2001 yılında 91 609’a ulaşmıştır. Bu artış; 2002, 2003 ve 2004 yıllarında da devam etmiştir. 2005 yılında 95 895 boşanma gerçekleşirken, 2006 yılında bu sayı 93 489 ve 2007 yılı içinde de 94 219 olmuştur. Sonuç olarak yıllar itibariyle boşanmada nispi azalmalar görülmüş olsa da sayısal artış 2000 yılından sonra kaydedilmiştir. Bunu 2000 yılı Kasım ve 2001 yılı Şubat aylarında yaşanan ekonomik krizlere bağlayan görüşler bulunmaktadır.

Türkiye’deki boşanma nedenleri incelendiğinde evliliklerin tamamına yakınının “**Geçimsizlik**” nedeni ile sona erdiği görülmektedir. Bu durum TÜİK ve NVİ tarafından üretilen verilerle desteklenmektedir. Örneğin; NVİ verilerine göre 2001–2004 yılları arasındaki boşanmaların yüzde 93 ila yüzde 98’lik kısmının “geçimsizlik” nedeni ile gerçekleştiği görülmekte, ancak hem TÜİK’in hem de NVİ Genel Müdürlüğü’nün verilerinde boşanmalara neden olarak gösterilen “**Geçimsizliği**” hangi faktörlerin oluşturduğu bilgisine yer verilmemektedir. Diğer taraftan boşanmanın nedenlerini ortaya koyan ve tüm Türkiye’yi temsil eden bir çalışma da bugüne kadar yapılmamıştır.

Türkiye’de boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar hala ciddi bir sosyal sorun olma aşamasına gelmemekle beraber, 2000’li yıllarla birlikte önceki dönemlere göre dikkati çeken artışların, aile ve aile üyelerini olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır. Bu durum kalıcı ve etkili önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkiye’de sosyal politikaların hayata geçirilmesinde yaşanan temel güçlüklerden biri veri yetersizliğidir. Bu araştırmadan elde edilen veriler ile **boşanma nedenleri** ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulgularından hareketle boşanma öncesi evlilik yaşantısı için kalıcı önlemlerin alınması ve politikaların üretimine ciddi katkılar sağlanması hedeflenmektedir.

Araştırmanın genel amacı; Türkiye’de “Geçimsizlik” nedeniyle boşananları boşanmaya götüren nedenleri ortaya koymaktır. Bu araştırma ile evliliğin kuruluşunda, evlilik sürecinde ve evlilik ilişkilerinde eşleri anlaşmazlığa/çatışmaya ve boşanmaya götüren, “Geçimsizlik”

nedenlerinin detaylı olarak ortaya konularak, kalıcı ve etkili politikaların üretilmesine katkı sağlanacaktır.

Bu çalışmanın üç temel hedefi bulunmaktadır.

1. Bireyleri evlilik sürecinde boşanma aşamasına getiren sorun ve çözümsüzlüklerin kaynağının ortaya konması,
2. Boşanmış bireyler ile görüşülerek, evlilik sürecinde çiftleri etkileyen iletişim sorunları, ekonomik sorunlar, ailelerin etkisi vb. faktörlerin ortaya çıkarılması,
3. Boşanma süreci ve boşanma deneyiminin cinsiyet bazında değerlendirilmesi.

Bu kapsamda bireylerin evlilik süreci ve boşanma nedenleri ile ilgili olarak hazırlanan soru kağıdında aşağıdaki temel başlıklar yer almıştır:

1. Boşanmış bireylerin sosyo-demografik özellikleri,
2. Bireylerin ailelerindeki boşanma tecrübesi,
3. Evlilik sürecinde aileler arası ilişkiler ve etkileşim,
4. Evlilik döneminde eşler arası iletişim ve etkileşim,
5. Evlilikte eşler arası ekonomik konular ve sorunlar,
6. Ailede çocuk faktörü,
7. Evlilik hayatında boşanma sürecine ilişkin yaşanan gelişmeler,
8. Boşanma sonrasına ilişkin yaşanan gelişmeler.

3. 3. Araştırmanın Metodu

Sosyolojik bir olgu olan boşanmanın sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik birçok nedenleri bulunmaktadır. Bu araştırma değişkenler arasında neden-sonuç ilişkileri arayan betimsel bir çalışmadır.

3. 3. 1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme Türkiye genelini temsil edecek şekilde İBBS-1'e göre 12 bölgeyi temsil eden 12 ilden seçilmiştir. Yaşanan ekonomik krizlerin boşanma üzerinde etkili olup

olmadığını ortaya koymak amacıyla 2000 yılından sonra boşananlar örnekleme dâhil edilmiştir.

Bölgeleri temsil edecek illerin belirlenmesinde birinci aşamada boşanma oranı en yüksek olan il seçilmiştir. Ancak kimi bölgelerdeki illerde en yüksek boşanma oranına sahip birden fazla il bulunmakta ve boşanma oranları birbirine çok yakın olmaktadır. Boşanma oranı birbirine çok yakın olan bu illerden, araştırma açısından daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünülen ve uygulama kolaylığı olan iller seçilmiştir.

Tablo 4: Araştırmada Görüşülen Bireylerin İllere Göre Dağılımı

BÖLGE	İL	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ SAYISI
TR1	İSTANBUL	251
TR2	BALIKESİR	54
TR3	İZMİR	225
TR4	BURSA	100
TR5	ANKARA	143
TR6	ADANA	160
TR7	KAYSERİ	77
TR8	SAMSUN	100
TR9	TRABZON	30
TR10	ERZURUM	15
TR11	MALATYA	22
TR12	GAZİANTEP	48

Bu kapsamda, 657'si kadın ve 543'ü erkek olmak üzere toplam **1200 boşanmış kişi** ile görüşülmüştür. Araştırmanın veri toplama aşaması 2008 yılının Ekim ve Kasım aylarında yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3. 3. 2. Veri Toplama Teknikleri

Ailede dağılma ve parçalanma sürecini ifade eden boşanmada geçimsizliğin boyutları ve bunu etkileyen faktörlerin ortaya konması amacıyla düzenlenen soru formu sosyo demografik

bilgiler, evlilik öncesi dönem, evlilik süreci ve boşanma süreci olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Hazırlanan soru formuna uzman görüşleri alındıktan ve pilot uygulaması yapıldıktan sonra son hali verilmiştir. Boşanmış on kişi ile yapılan pilot çalışma sonucunda anlaşılmayan ya da anlaşılakta güçlük çekilen sorular düzeltilmiştir. Yapılan pilot çalışma doğrultusunda katılımcının yanıtlamakta zorlandığı sorularda kart seti yönteminin kullanılması uygun bulunduğundan uygulamada bu yöntem kullanılmıştır. Soru kâğıdı çoktan seçmeli ve likert tipi sorular olmak üzere 120 sorudan oluşmaktadır. Her bir görüşme yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Veri toplama sürecinde, verilerin amaca uygun olarak toplanması doğrultusunda azami dikkat gösterilmiştir. Saha araştırmacısının uyguladığı her bir soru formu, telefon ile kontrol edilmiştir. Hassas bir konu olmasından dolayı telefon numaralarını vermek istemeyen görüşmeciler için de anketörün yaptığı diğer anketlere bakılmış, eğer onlarda bir sorun ile karşılaşılmağı ise o soru formu kabul edilmiştir. Telefon kontrolleri ile gerçekleşmediği anlaşılan görüşmelere ait soru formları iptal edilmiştir.

3. 3. 3. Veri Değerlendirme Tekniğı

Sahadan gelen anketlerin SPSS ve MS EXCEL paket programlarına aktarılmasından sonra verilerin öncelikle tek yönlü frekans tabloları alınmıştır. Bu yolla değişkenlerin örneklem içerisindeki dağılımları incelenmiştir. Değişkenlerin frekansları alındıktan sonra ilişkisel analizlerde chi kare analizleri yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Boşanmış Kişilerin Sosyodemografik Özellikleri

4.1.1. Cinsiyet

Örnekleme dâhil edilen toplam 1200 boşanan kişinin yüzde 55'ini kadınlar, yüzde 45'ini erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 5: Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	657	54,8
Erkek	543	45,2
Toplam	1200	100,0

4.1.2. Eğitim Düzeyi

Araştırmaya katılanların eğitim durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında boşananların yüzde 40'ının lise ve dengi okul mezunu oldukları (Kadınlar % 40, erkekler %39) görülmektedir. İkinci sırada (%19) ilkokul mezunları ve ardından lisans mezunları (%17) gelmektedir. Araştırmaya katılan boşanmış kişiler arasında sadece dört kişinin okur-yazar olmadığı, 11 kişinin de okur-yazar ama herhangi bir okuldan mezun olmadığı görülmüştür. Bu durum örneklem seçiminde tesadüfi örneklem metodunun seçilmesi ile açıklanabilirken diğer taraftan eğitim durumu ile boşanma arasında doğrudan bir ilişki olabileceğini de akla getirmektedir. Konunun hassas ve özel bir nitelik göstermesi nedeniyle boşanma eğiliminin lise mezunlarında yoğunlaşması kaçınılmaz olarak görülmektedir.

Eğitim durumu cinsiyete göre değerlendirildiğinde boşanmış kişilerin cinsiyeti ile eğitim durumu arasında belirgin bir fark olmadığı saptanmıştır. Her eğitim düzeyinde kadın ve

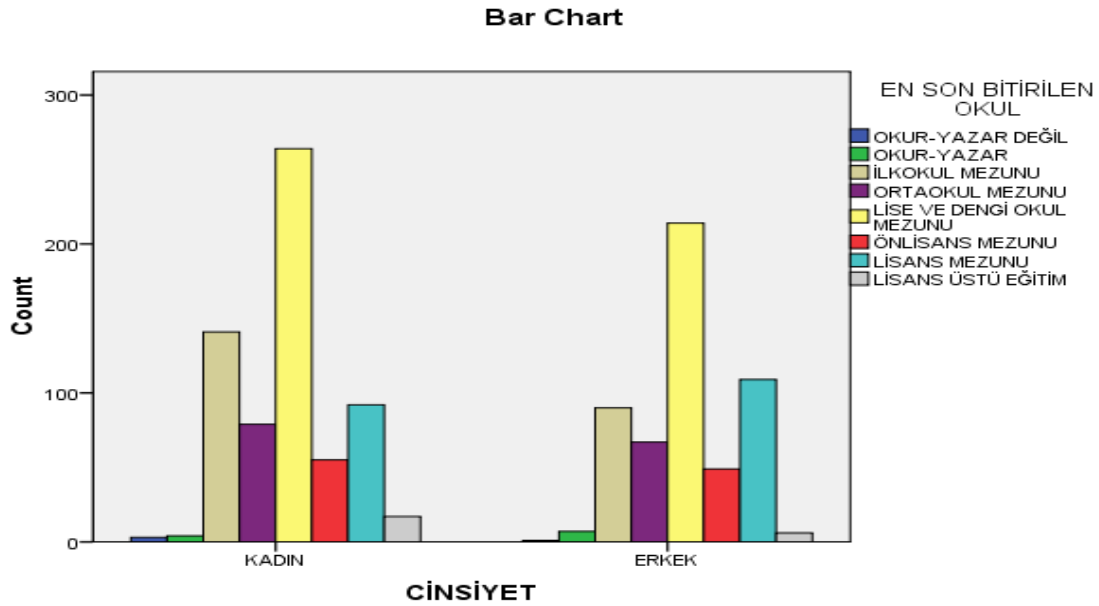
erkekler arasındaki oranlar birbirine yakın olmakla birlikte belirgin farklılık ilkökul mezunu kadınlar (%22) ile lisansüstü eğitilmiş kadınların oranının (%3) erkeklerden (%1) daha fazla olduğudur.

Tablo 6: Cinsiyete Göre Eğitim Durumu

Cinsiyet/Eğitim Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-Yazar Değil	3	0,5	1	0,2	4	0,4
Okur-Yazar	4	0,6	7	1,3	11	0,9
İlkokul Mezunu	141	21,5	90	16,6	231	19,3
Ortaokul Mezunu	79	12,1	67	12,3	146	12,2
Lise ve Dengi Okul Mezunu	264	40,3	214	39,4	478	39,9
Önlisans Mezunu	55	8,4	49	9,0	104	8,7
Lisans Mezunu	92	14,0	109	20,1	201	16,8
Lisans Üstü Eğitim	17	2,6	6	1,1	23	1,9

Pearson Chi Square 16,008a 7 0,025

Şekil 1: Cinsiyete Göre Eğitim Durumu

Görüşülen kişilerin boşandıkları eşlerinin eğitim durumlarına bakıldığında kendilerinin eğitim durumlarına ilişkin bulgularla paralellik olduğu görülmektedir (Tablo 7). Boşanılan eşlerin eğitim durumları ile ilgili olarak çoğunluğunun (% 36) lise ve dengi okul mezunu, yüzde 23'ünün ilkokul mezunu, yüzde 16'sının üniversite mezunu, yüzde 13'ünün ortaokul mezunu ve yüzde 9'unun da ön lisans/yüksek okul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Lisans üstü eğitilmişlerin oranı kadınlarda erkeklere oranla yüksek olmakla birlikte genelde oldukça düşük bulunmuştur (Kadınların %3'ü, erkeklerin %1'i).

Tablo 7: Cinsiyete Göre Boşanılan Eşlerin Eğitim Durumu

Cinsiyet/ Eğitim Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-Yazar Değil	1	0,2	4	0,7	5	0,4
Okur-Yazar	3	0,5	8	1,5	11	0,9
İlkokul Mezunu	153	23,5	125	23,0	278	23,3
Ortaokul Mezunu	85	13,1	73	13,4	158	13,2
Lise ve Dengi Okul Mezunu	232	35,6	231	37,0	433	36,3
Önlisans Mezunu	63	9,7	36	6,6	99	8,3
Lisans Mezunu	97	14,9	90	16,6	187	15,7
Lisans Üstü Eğitim	17	2,6	6	1,1	23	1,9

Pearson Chi Square 13,250 7 0,066

Cinsiyete göre boşanılan eşin eğitim durumuna bakıldığında ise her iki cinsiyette de lise ve dengi okul mezunu ve ilkokul mezunu olanların oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte boşanılan eşlerin Türkiye geneline oranla oldukça yüksek bir düzeyde önlisans ve lisansüstü eğitilmiş oldukları saptanmıştır. Her iki cinsiyette de boşanılan eşlerin eğitim düzeylerinin lisans/üniversite düzeyinde oldukça yüksek olduğu (Kadınların %15'i; erkeklerin %17'si) görülmektedir (Tablo 7).

4.1.3.Yaş Özellikleri

Tablo 8: Yaş Gruplarına Göre Dağılım

Yaş Grubu	Sayı	Yüzde
-20	22	1,8
21-25	124	10,3
26-35	515	42,9
36-45	403	33,6
46-55	127	10,6
55+	9	,8
Toplam	1200	100,0

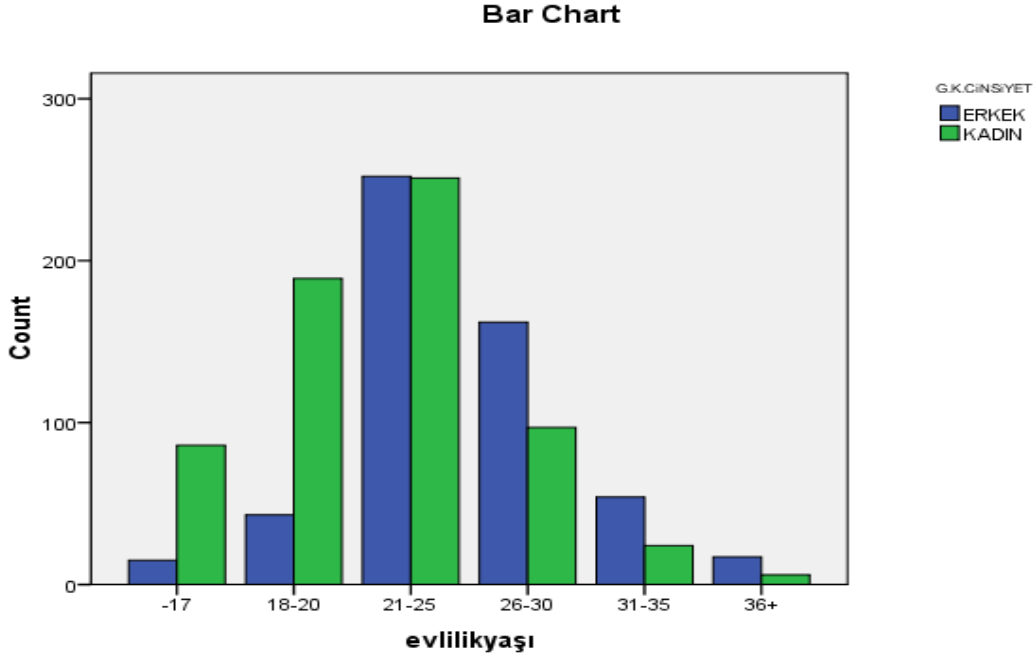
Tablo 8’te boşanmış kişilerin yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında çoğunluğunun (%43) 26-35 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Bunu yüzde 34 ile 36-45 yaş grubu izlemektedir. Boşanmış kişilerin yaşlarının genellikle yetişkin ve orta yaş grubunda olduğu dikkat çekmektedir. Genç yaş grubunda (21-25 yaş arası) boşananların oranının yüzde 10 olması ise boşanmalarda giderek evlilik süresinin kısaldığı ve araştırma kapsamında 2000 yılından sonra boşananların ele alınması gibi faktörlere bağlanabilir.

Tablo 9: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı

Cinsiyet/İlk Evlenme Yaşı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
-17	86	13,2	15	2,8	101	8,4
18-20	189	28,9	43	7,9	232	19,4
21-25	251	38,4	252	46,4	503	42,1
26-30	97	14,9	162	29,8	259	21,7
31-35	24	3,7	54	9,9	78	6,5
36+	6	0,9	17	3,1	23	1,9
Toplam	653	100	543	100	1196	100

Pearson Chi Square 1,662E2 5 0,000

Şekil 2: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı

Araştırmaya katılanların kadınların ortalama ilk evlenme yaşı 22 olarak hesaplanmıştır. Bireylerin ilk evlenme yaşları altı grup halinde ele alınmıştır. Kadınların çoğunluğunun (%38) 21-25 yaşları arasında evlendikleri görülmektedir. Kadınların yüzde 29'u ise 18-20 yaşları arasında, yüzde 15'i ise 26-30 yaşları arasında evlenmişlerdir. Erken evlilik olarak nitelendirilen 17 yaş ve altında yapılan evliliklerin oranı 13,2'dir. 31 ve üzeri yaşlarda yapılan evliliklerin oranı ise yüzde 4 olarak saptanmıştır.

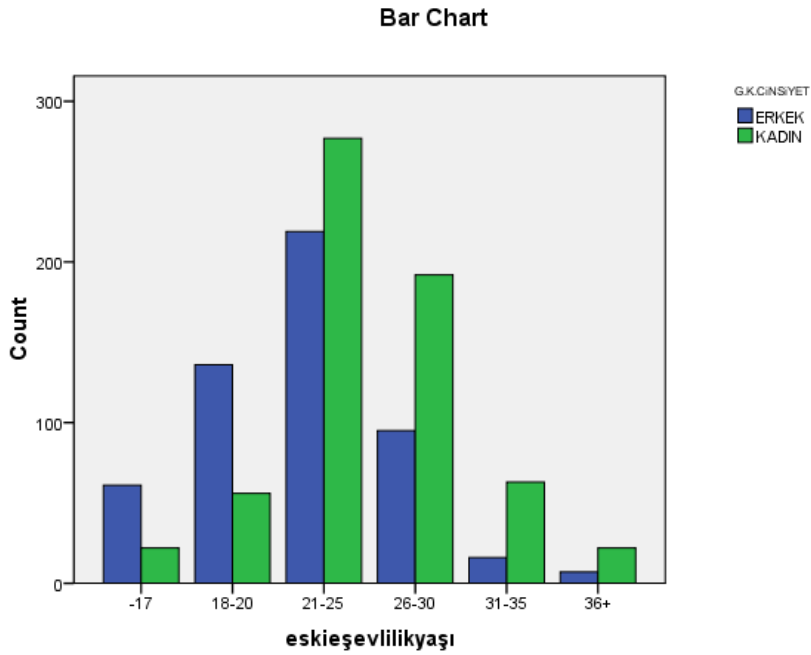
Araştırmaya katılan erkeklerin ortalama ilk evlenme yaşı ise 25 olarak hesaplanmıştır. Erkeklerin kadınlara göre ilk evlenme yaşı ortalamalarının yüksekliği genel bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerin ilk evlenme yaşı gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında kadınlarda olduğu gibi çoğunluğunun (%46) 21-25 yaşları arasında evlendikleri görülmektedir. Yüzde 30'u ise 26-30 yaşları arasında evlenmişlerdir. 18-20 yaşları arasında evlenen erkeklerin oranı kadınlara göre oldukça düşüktür (%8). Çünkü kadınlar genelde erkeklere göre daha erken yaşlarda evlilik yapmaktadırlar. Erkeklerin sadece yüzde 3'ü erken evlilik olarak nitelendirilen 17 yaş ve altında evlenmiştir. 31 ve üzeri yaşlarda yapılan evliliklerin oranı ise yüzde 13 olarak saptanmıştır.

Tablo 10: Cinsiyete Göre Eşlerin İlk Evlenme Yaşı

Cinsiyet/İlk Evlenme Yaşı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
-17	22	3,5	61	11,4	83	7,1
18-20	56	8,9	136	25,5	192	16,5
21-25	277	43,8	219	41,0	496	42,5
26-30	192	30,4	95	17,8	287	24,6
31-35	63	10,0	16	3,0	79	6,8
36+	22	3,5	7	1,3	29	2,5
Toplam	632	100	534	100	1166	100

Pearson Chi Square 1,196E2 5 0,000

Şekil 3: Cinsiyete Göre Eşlerin İlk Evlenme Yaşı

Araştırmada görüşülen kişilerin eşlerine ait ilk evlenme yaşlarına ilişkin bilgiler değerlendirildiğinde, kadınların ve erkeklerin çoğunluğunun eşleri 21-25 yaşları arasında evlenmişlerdir (Kadınların eşlerinin %44'ü, erkeklerin eşlerinin %41'i). Erkeklerin yüzde 26'sı eşlerinin 18-20 yaşları arasında evlendiğini belirtirken kadınların eşleri için bu oran oldukça düşüktür (%9). Buna karşılık kadınların yüzde 30'u eşlerinin evlendikleri dönemde

26-30 yaşları arasında olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma kapsamında elde edilen ilk evlenme yaşına yönelik bulguların genel eğilime paralelik gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 11: Evlilikte Eşler Arasındaki Yaş Farkı

Yaş Farkı	Sayı	Yüzde
0	136	11,6
1	159	13,6
2	192	16,4
3	150	12,8
4	148	12,6
5	107	9,1
6	74	6,3
7	39	3,3
8	44	3,8
9	30	2,6
10	32	2,7
11	17	1,5
12	18	1,5
13	5	,4
14	6	,5
15	1	,1
16	2	,2
17	2	,2
18	2	,2
19	1	,1
21	2	,2
23	1	,1
27	1	,1
29	1	,1
Toplam	1170	100,0

Boşanmış kişilerin boşandıkları eşleri ile aralarındaki yaş farkına bakıldığında çoğunluğunun (%76) arasında 0 ila 5 yaş fark olduğu görülmektedir. Bu durum Türk toplumunda evlilikte erkeğin kadından daha büyük olması yönündeki genel uygulamaya paralellik göstermektedir.

Aradaki yaş farkının 7 yaş ve üzerinde olması ise oldukça düşük oranlarda rastlanan bir durum olarak tespit edilmiştir.

4.1.4. Yerleşim Yeri

Araştırma kapsamındaki kişilerin yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri yerleşim merkezine bakıldığında boşananların yüzde 79'unun yaşamlarının büyük kısmını metropolde geçirdikleri saptanmıştır (Tablo 12). Bunu yüzde 11 ile yaşamlarının büyük kısmını il merkezinde geçirenler, yüzde 8 ile yaşamlarını ilçe merkezinde geçirenler izlemiştir. Yaşamlarının büyük kısmını köy ve bucakta geçirenlerin oranı ise oldukça düşüktür (%2). Buradan yerleşim yeri ve boşanma arasındaki ilişkide, büyük şehirde sosyal kontrolün düşük olması, görece artan ekonomik refah, kent yaşamının bireylere getirdiği zorluklar ve stres ile kadının çalışma hayatında yer almasının etkileri düşünülebilir.

Tablo 12: Yerleşim Yeri

Yerleşim Merkezi	Sayı	Yüzde
Büyükşehir Merkezi	947	79,0
İl Merkezi	131	10,9
İlçe Merkezi	99	8,3
Köy-Bucak	18	1,5
Yurtdışı	3	,3
Toplam	1198	100,0

4.1.5. Çalışma Hayatı

Bu çalışmada bireylerin meslekleri ve çalışma hayatına ilişkin olarak, evli olunan dönemde yapılan iş ile eşlerinin yaptıkları iş, çalışma hayatına başlama zamanları (sonradan işe başlayanlar için) ve çalışmalarının öncelikli nedenleri ile ilgili bulgular elde edilmiştir.

Tablo 13: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemdeki İş Kolu

Cinsiyet/ İş Kolu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ev kadını	353	53,7	0	0	353	29,4
Geçici işsiz	9	1,4	12	2,2	21	1,8
Nitelikli serbest meslek sahibi	19	2,9	52	9,6	71	5,9
0-5 çalışanlı tüccar	15	2,3	78	14,4	93	7,8
6-20 çalışanlı tüccar	0	0	6	1,1	6	0,5
20 + çalışanlı tüccar	1	0,2	3	0,6	4	0,3
1-9 çalışanlı şirket/imalathane sahibi	6	0,9	20	3,7	26	2,2
10-25 çalışanlı şirket/imalathane sahibi	0	0	2	0,4	2	0,2
25 + çalışanlı şirket/imalathane sahibi	2	0,3	3	0,6	5	0,4
Üst düzey yönetici	7	1,1	10	1,8	17	1,4
10'dan az çalışanlı orta düzey yönetici	4	0,6	5	0,9	9	0,8
10'dan fazla çalışanlı orta düzey yönetici	3	0,5	13	2,4	16	1,3
Nitelikli uzman, mühendis, teknik eleman	35	5,3	74	13,6	109	9,1
Memur/ofis çalışanı	133	20,2	110	20,3	243	20,2
İşçi/hizmetli	70	10,7	155	28,5	225	18,8
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 4,768E2 14 ,000

Evli olunan dönemde kadınların yarısından fazlasının (%54) ev hanımı olduğu saptanmıştır. Yüzde 20'si memur/ofis çalışanı, yüzde 11'i işçi/hizmetli, yüzde 5'i nitelikli uzman, mühendis veya teknik elemandır.

Boşanmış erkeklerin yaptıkları iş kollarına bakıldığında, çoğunluğunun (%29) işçi/hizmetli, yüzde 20'sinin memur/ofis çalışanı, yüzde 14'ünün "0-5 çalışanı bulunan işyeri sahibi" ve yüzde 14'ünün de nitelikli uzman, mühendis, teknik eleman oldukları görülmektedir.

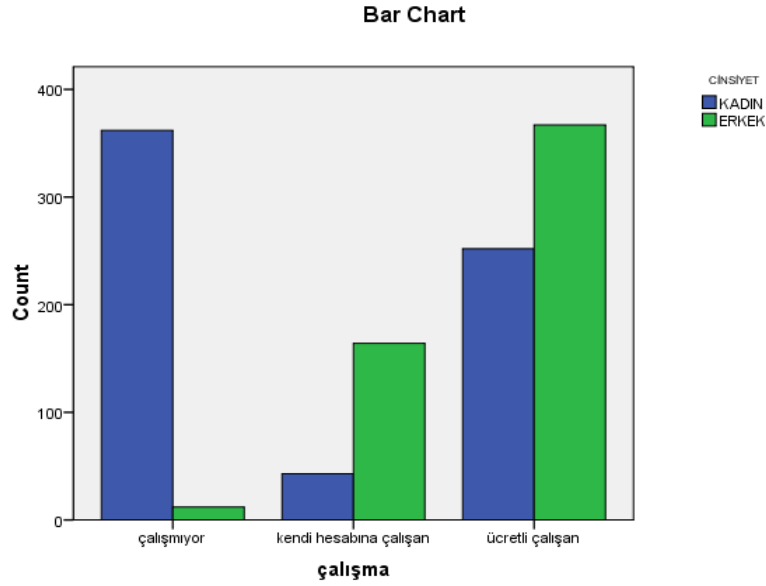
Boşanmış kadınların önemli bir kısmının (%45) evli oldukları dönemde farklı meslek gruplarında çalıştıkları dikkat çekmektedir. Erkeklerin ise yüzde 98'inin çalıştığı, sadece yüzde 2'sinin ise çalışmadığı tespit edilmiştir (Tablo 13-14).

Tablo 14: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemdeki Çalışma Durumu

Cinsiyet/Çalışma Durumu	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çalışmıyor	362	55,1	12	2,2
Kendi hesabına çalışan	43	6,5	164	30,2
Ücretli çalışan	252	38,4	367	67,6
Toplam	657	100	543	100

Pearson Chi-Square 4,125E2 2 ,000

Şekil 4: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemdeki Çalışma Durumu

Tablo 15:Cinsiyete Göre Boşanılan Eşin İşi

Cinsiyet/ Boşanılan Eşin Evli Olunan Dönemdeki İşi	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ev kadını	3	0,5	323	59,5	326	27,2
Geçici işsiz	8	1,2	3	0,6	11	0,9
Nitelikli serbest meslek sahibi	52	7,9	3	0,6	55	4,6
0-5 çalışanlı tüccar	61	9,3	20	3,7	81	6,8
6-20 çalışanlı tüccar	73	11,1	10	1,8	83	6,9
20 + çalışanlı tüccar	2	0,3	0	0	2	0,2
1-9 çalışanlı şirket/imalathane sahibi	1	0,2	0	0	1	0,1
10-25 çalışanlı şirket/imalathane sahibi	14	2,1	1	0,2	15	1,3
25 + çalışanlı şirket/imalathane sahibi	8	1,2	0	0	8	0,7
Üst düzey yönetici	5	0,8	0	0	5	0,4
10'dan az çalışanlı orta düzey yönetici	11	1,7	2	0,4	13	1,1
10'dan fazla çalışanlı orta düzey yönetici	12	1,8	0	0	12	1,0
Nitelikli uzman, mühendis, teknik eleman	62	9,5	37	6,8	99	8,3
Memur/ofis çalışanı	143	21,8	102	18,8	245	20,4
İşçi/hizmetli	196	29,9	41	7,6	237	19,8
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 5,859E2 15 ,000

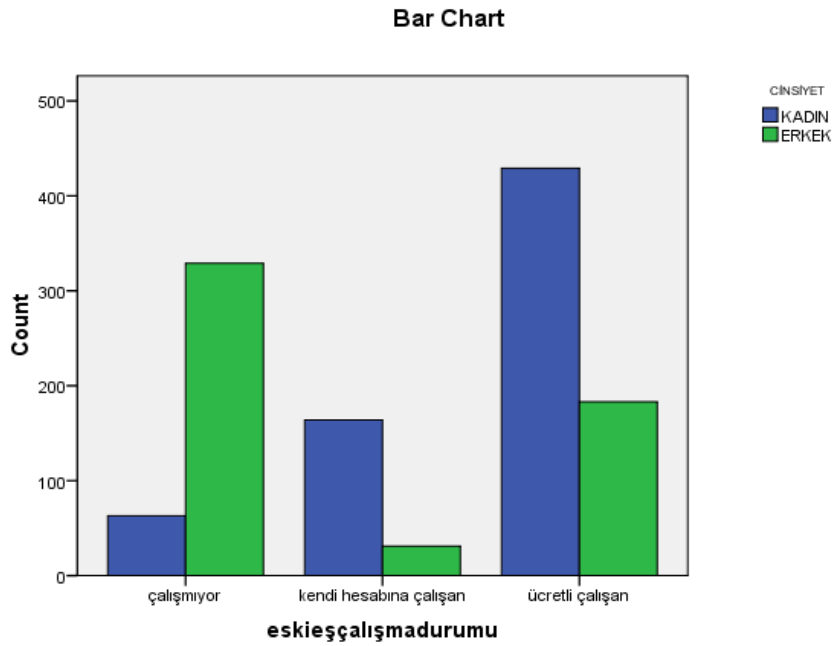
Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin boşandıkları eşin evli olunan dönemdeki işleri konusunda yapılan değerlendirmelerde, kadınların boşandıkları eşlerinin çoğunluğunun (%30) memur/ofis çalışanı, yüzde 22'sinin işçi/hizmetli, yüzde 11'inin "6-20 çalışanı bulunan iş yeri sahibi" ve yüzde 10'unun nitelikli uzman/mühendis/teknik eleman oldukları saptanmıştır. Erkeklerin boşandıkları eşlerinin ise büyük çoğunluğunun (%60) ev hanımı, yüzde 19'unun memur/ofis çalışanı ve yüzde 8'inin işçi/hizmetli statüsünde çalıştığı, yüzde 7'sinin ise nitelikli uzman, mühendis, teknik eleman olarak çalıştığı saptanmıştır. Araştırma kapsamında boşanan ailelerdeki çalışan kadın oranının fazla olması dikkat çekmektedir.

Tablo 16: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Eşin Çalışma Durumu

Cinsiyet/Eşin Çalışma Durumu	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çalışmıyor	63	9,6	329	60,6
Kendi hesabına çalışan	164	25,0	31	5,7
Ücretli çalışan	429	65,4	183	33,7
Toplam	657	100	543	100

Pearson Chi-Square 3,627E2 2 ,000

Şekil 5: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Eşin Çalışma Durumu

Boşanmış erkeklerin boşandıkları eşlerinin önemli bir kısmının (% 40) evli olunan dönemde farklı meslek gruplarında çalıştıkları dikkat çekmektedir. Bunun yanında yüzde 61'inin de evli olunan dönemde eşlerinin çalışmadığı tespit edilmiştir.

Türkiye genelinde kadın istihdamının erkeğe oranla daha düşük seviyede olduğu gözönüne alındığında, bu araştırmada kadınların çalışma hayatına katılımının yüksek oluşu önemli bir bulgu olarak düşünülmektedir. Kadının çalışması, ekonomik yönden bağımsızlığını sağladığından boşanma kararında etkili bir unsur olarak düşünülebilir.

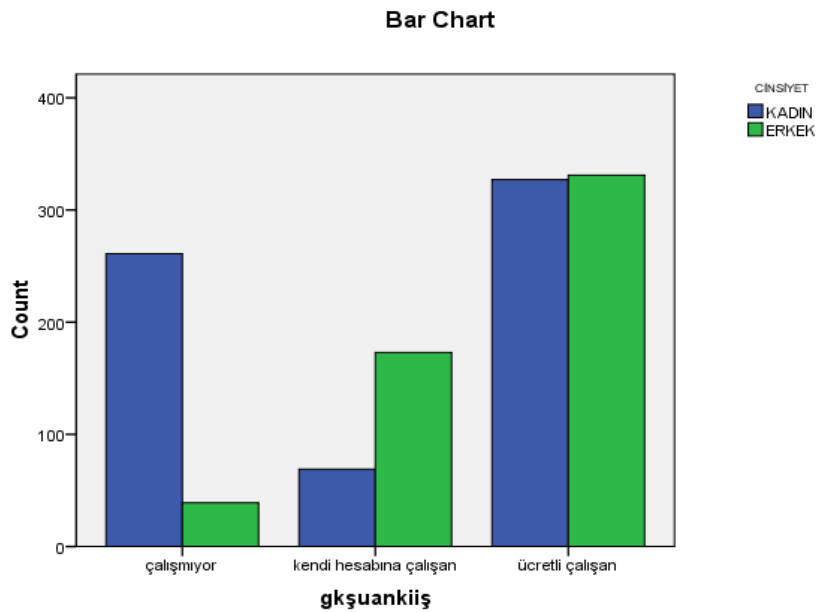
Tablo 17: Cinsiyete Göre Halen Çalışma Durumu

Cinsiyet/Çalışma Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çalışmıyor	261	39,7	39	7,2	300	25
Kendi hesabına çalışan	69	10,5	173	31,9	242	20,2
Ücretli çalışan	327	49,8	331	61,0	658	54,8
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 2,000E2 2 0,000

Araştırma kapsamındaki bireylerin bugünkü çalışma durumlarına bakıldığında kadınların yüzde 40'ının çalışmadığı, yüzde 60'ının ise çalıştığı saptanmıştır. Bu durum evli olunan dönemdeki çalışma durumu ile kıyaslandığında, boşanma sonrası kadınların çalışma hayatına katılımında bir artış olduğunu göstermektedir. Nitekim evli olunan dönemde çalışmayan kadınların oranı yüzde 55 iken boşanma sonrasında çalışma hayatına katılanların oranının yüzde 60'a yükseldiği görülmektedir. Bu bulgu araştırma kapsamındaki kadınların boşanma sonrası ekonomik kaygılar ve sorunlar nedeniyle çalışma hayatına yönelebildiklerine işaret etmesi bakımından önemlidir.

Şekil 6: Cinsiyete Göre Halen Çalışma Durumu

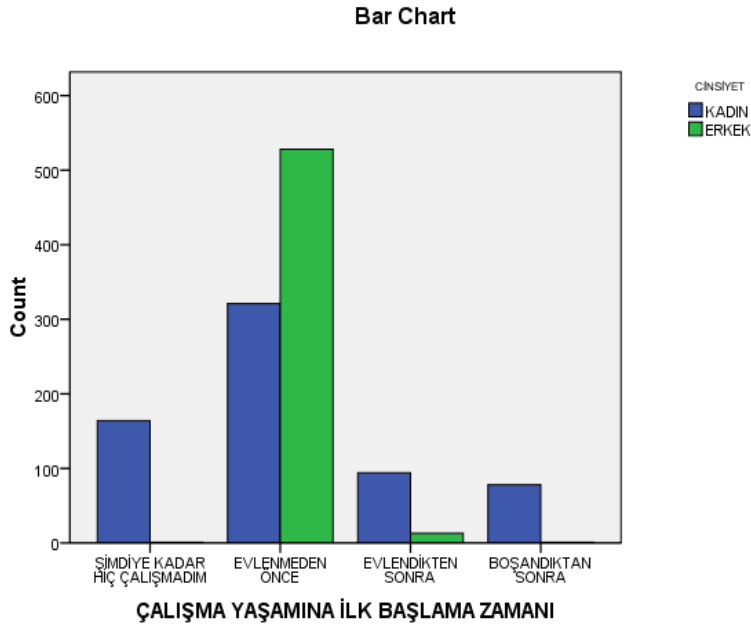
Tablo 18: Çalışma Hayatına Başlama Zamanı

Cinsiyet/Çalışmaya Başlama	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Şimdiye kadar hiç çalışmadım	164	25,0	1	0,2	165	13,8
Evlenmeden önce	321	48,9	528	97,2	849	70,8
Evlendikten sonra	94	14,3	13	2,4	107	8,9
Boşandıktan sonra	78	11,9	1	0,2	79	6,6
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 3,401E2 3 ,000

Çalışma hayatına başlama zamanına bakıldığında kadınların yüzde 12'sinin boşandıktan sonra çalışmaya başladıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu yukarıda ifade edilen çalışma hayatı ve halen yapılan iş konusundaki bulgularla da paralellik göstermektedir. Çalışma hayatına başlama zamanı konusunda kadınların çoğunluğunun (%49) evlenmeden önce, yüzde 14'ünün evlendikten sonra çalışmaya başladıkları tespit edilmiştir. Beklenildiği üzere erkeklerin hemen hemen tamamının (%97) evlenmeden önce bir işinin olduğu görülmektedir.

Şekil 7: Çalışma Hayatına Başlangıç Dönemi

Tablo 19: Boşananların Çalışma Nedenlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet/Çalışma Nedeni	Kadın		Erkek		Toplam		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Evin geçimini sağlamak	Evet	223	45,2	352	64,9	575	55,6
	Hayır	270	54,8	190	35,1	460	44,4
Ekonomik güvence için	E	304	61,7	297	54,8	601	58,1
	H	189	38,3	245	45,2	434	41,9
Özgürce harcama yapabilmek	E	97	19,7	80	14,8	177	17,1
	H	396	80,3	462	85,2	858	82,9
Bireysel huzur ve statü kazanmak	E	121	24,5	114	21,0	235	22,7
	H	372	75,5	428	79,0	800	77,3
Sıkılmamak	E	33	6,7	11	2,0	44	4,3
	H	460	93,3	531	98,0	991	95,7
Bilmiyorum	E	2	0,4	1	0,2	3	0,3
	H	491	99,6	541	99,8	1032	99,7

Çalışan kadın ve erkeklere çalışmalarının öncelikli neden/leri sorulduğunda erkeklerin büyük çoğunluğu (%65) evin geçimini sağlamak ve ekonomik güvence elde etmek için (%55) çalıştığını belirtmiştir. Kadınların ise aynı şekilde olmak üzere çoğunluğu (%62) ekonomik güvence elde etmek ve yüzde 45'i evin geçimini sağlamak için çalıştığını gerekçe göstermişlerdir. Bu sonuç Türk toplumunda geleneksel olarak erkeğe atfedilen “evin geçiminin sağlanması” rolü/değer yargısına uygundur. Kadınların çalışma nedeni ise daha çok ekonomik kaygılardan kaynaklanmaktadır. Çalışma gerekçesinin “sıkılmamak” olduğunu belirten kadınların oranının (%7) erkeklerden üç kat fazla olduğu görülmektedir.

4.1.6. Kardeş Sayısı

Araştırma kapsamındaki boşanan kişilerden, sosyo-demografik faktörlerden biri olan “kardeş sayısı” ile ilgili bilgi de alınmıştır. Soru kağıdında kişilerin kendilerinin ve boşandıkları eşlerinin kardeş sayılarına ilişkin bir soru sorulmuştur. Araştırmaya katılan boşanan kişilere sorulan “Siz de dahil kaç kardeşiniz?” sorusuna verilen cevaplara göre yüzde 55'inin kendileri de dahil olmak üzere dört ve daha fazla kardeş oldukları görülmüştür. Bunu yüzde 25 ile üç kardeş olanlar ve yüzde 17 ile iki kardeş olanlar izlemektedir. Boşananların yüzde 3'ünün ise tek çocuk olduğu görülmüştür. Tek çocuk olma oranına bakıldığında boşanan eşlerin yüzde 5'inin tek çocuk olduğu görülmektedir (Bakınız Tablo 21).

Tablo 20: Boşananların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	Sayı	Yüzde
1	37	3,1
2	199	16,6
3	302	25,2
4+	662	55,2
Toplam	1200	100,0

Boşanmış kişilerin boşandıkları eşlerinin kardeş sayısına göre dağılımında da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Çoğunun (%51) kendileri de dahil olmak üzere dört ve üstü sayıda kardeş oldukları tespit edilmiştir. Yüzde 26'sının üç kardeş, yüzde 17,4'ünün de iki kardeş oldukları saptanmıştır (Tablo 21).

Tablo 21: Boşanılan Eşin Kardeş Sayısına Göre Dağılımları

Kardeş Sayısı	Sayı	Yüzde
1	63	5,2
2	209	17,4
3	317	26,4
4+	611	50,9
Toplam	1200	100,0

Boşanan kişilerin ve boşandıkları eşlerinin, ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarının tespiti amacıyla sorulan sorunun cevaplarına göre çoğunun boşandıkları eşleri ile yaklaşık oranlarda olmak üzere (%30 ve %35) ailesinin birinci çocuğu olduğu tespit edilmiştir. Ailesinin ikinci çocuğu olanların oranı ise görüşülen kişiler için yüzde 30 ve boşandıkları eşleri için yüzde 29'dur. Ailede üçüncü çocuk olanların oranı ise sırasıyla yüzde 17 ve yüzde 19'dur (Tablo 22).

Tablo 22: Boşanan Kişinin ve Boşandığı Eşinin Ailedeki Sıralaması

Ailede Kardeşler Arasındaki Sıra	(Kendisi) Sayı	Yüzde	(Boşanılan Eş) Sayı	Yüzde
1	354	29,5	415	34,6
2	352	29,3	342	28,5
3	208	17,3	226	18,9
4	137	11,4	108	9,0
5	64	5,3	46	3,8
6	47	3,9	32	2,7
7	22	1,8	14	1,2
8	7	,6	8	,7
9	8	,7	3	,3
12	1	,1	3	,3
Toplam	1200	100,0	1	,1

4.2. Evlilik Süreci

4.2.1. Evlilik Süresi

Tablo 23: Boşananların Evlilik Sürelerine Göre Dağılımı

Evlilik Süresi (Yıl)	Sayı	Yüzde
0	9	0,8
1	85	7,1
2-5	428	35,8
6-10	297	24,8
11-15	158	13,3
16-20	105	8,8
21-25	73	5,3
26+	41	4,2
Toplam	1101	100,0

Ülkemizde boşanma istatistikleri, boşanmaların çoğunun evliliğin ilk beş yılı içerisinde gerçekleştiğini göstermektedir (TÜİK, 2007). Araştırmaya katılan boşanmış bireylerin evlilik sürelerine bakıldığında en yüksek oran yüzde 44 ile ilk 5 yıl evli kalanlara aittir. Diğer bir deyişle araştırma kapsamında boşanmış bireylerin yarıya yakını evliliklerinin ilk 5 yılında

boşanmıştır. Araştırmada 2000 yılından sonra boşananlar ile görüşme yapıldığı göz önüne alındığında ise bu sonucun doğal olduğu da düşünülmektedir. Ülkemizde boşanma süresi ile ilgili istatistiki verilerle paralelliği açısından bu bulgu önemlidir. Araştırmaya katılanların; yüzde 25'inin evliliği 6-10 yıl, yüzde 13'ünün 11-15 yıl, yüzde 9'unun ise 16-20 yıl sürmüştür. Evliliğinin ilk bir yılında boşananların yüzde 7 oranı ile hiç de azımsanmayacak bir oranda olması da dikkat çekicidir.

Demir tarafından İzmir'de boşanmış 55 kadın ile yapılan “Boşanma Yoluyla Parçalanmış Aile'de Kadının Rol ve Statüsündeki Değişmeler” adlı çalışmada boşanmayla sonuçlanan evliliklerin yüzde 24'ünün 1-11 ay, yüzde 27'sinin 2-5 yıl arasında gerçekleştiği (Demir,1988) saptanmıştır. Uyar'ın (1999) çalışmasında ise boşanmaların yüzde 35'i ilk iki yılda; yüzde 57'si ilk beş yılda gerçekleşmektedir. Yıldırım'ın “Boşanma ile Eşlerin Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu araştırmasında ise (2001) boşanmaların yüzde 72'si evliliğin ilk beş yılında, yüzde 17'si 6-10 yıl arasında, yüzde 7'si 11-15 yıl ve yüzde 5'i 16 yıldan sonra gerçekleşmektedir (Yıldırım, 2001). Bu bulguların araştırma sonuçlarıyla benzeşmektedir.

Mutlu olmak ve bir ömür boyu birlikte yaşamak amacıyla kurulan evlilik birliğinin ilk yıllarında çiftlerin beklentileri karşılanmamakta bu da bazı hayal kırıklıklarına neden olmaktadır. Evliliklerin ilk yıllarında yaşanan boşanma nedenlerinden birisi muhtemelen bu çatışmalar ve hayal kırıklıklarıdır (Kılıçarslan, 2008).

4. 2.2. Evlenme Biçimi

Tablo 24. Boşananların Cinsiyete Göre Evlenme Biçimi

Cinsiyet/ Evlenme Biçimi	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Akrabamdı	41	6,2	45	8,3	86	7,2
Arkadaşım/Komşumdu	94	14,3	107	19,7	201	16,8
Tanıştırdık ve Bir Süre Flört Ederek Görücü Usulü	243	37,0	197	36,3	440	36,7
Arkadaşlarım Tanıştırdı Flört Etmeden	29	4,4	22	4,1	51	4,2
Tesadüfi Karşılaşıp Tanıştık	94	14,3	65	12,0	159	13,2
İnternette Tanışıp, Evlendik	0	0	4	0,7	4	0,3
Diğer	8	1,2	5	0,9	13	1,1
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 16,258a 7 ,023

Aile sosyolojisinde evliliğin kuruluşuna ilişkin en önemli aşamalardan biri evlenme biçimi ve buna ilişkin ritüellerdir. “Boşandığınız eşinizle nasıl evlendiniz?” sorusuna cevap olarak kadınlar ve erkekler eşit oranda (% 37) olmak üzere tanıştırılıp ve bir süre görüşükten sonra evlendiklerini söylemişlerdir. Kadınların yüzde 23’ü ile erkeklerin yüzde 18’i görücü usulü ile evlenmiştir. Arkadaşı/komşusu ile evlenen kadın oranı yüzde 14, erkek 20’dir. Kadınların yüzde 14’ü ile erkeklerin yüzde 12’si tesadüfen karşılaşıp tanışma yoluyla evlendiklerini söylemişlerdir. Boşandığı eşiyle akraba olan kadınların oranı yüzde 6 erkeklerin oranı ise yüzde 8’dir.

4. 2.3. Evliliğe Karar Verme

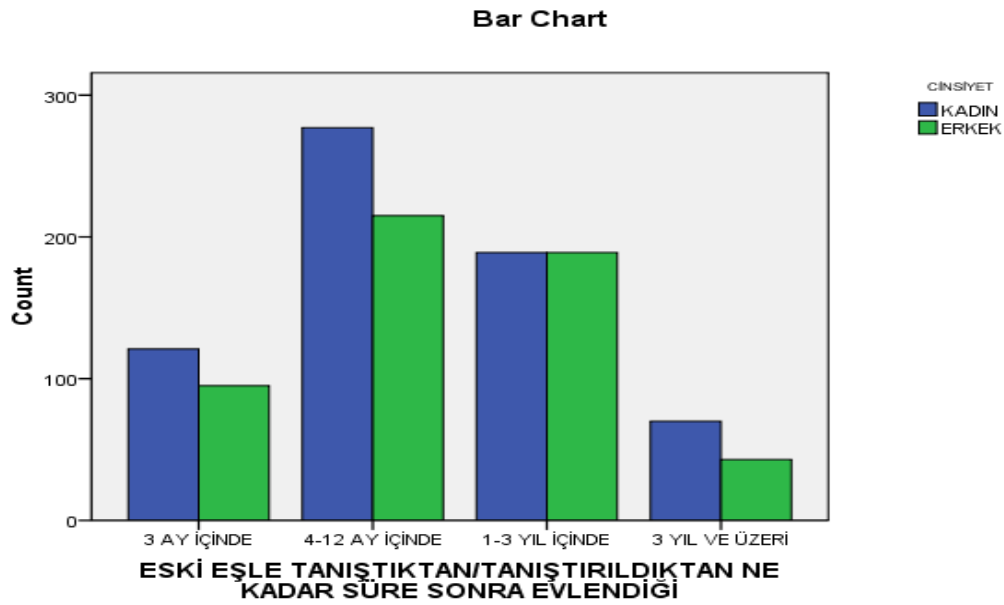
Tablo 25. Cinsiyete Göre Evlenmeye Karar Verme Süresi

Cinsiyet/ Evlenme Kararı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	yüzde
3 ay içinde	121	18,4	95	17,5	216	18,0
4-12 ay içinde	277	42,2	215	39,7	492	41,0
1-3 yıl içinde	189	28,8	189	34,9	378	31,5
3 yıl ve üzeri	70	10,7	43	7,9	113	9,4
Toplam	657	100	542	100	1200	100

Pearson Chi-Square 6,423a 3 ,093

Araştırmada, tanışma ve evlilik kararı arasında geçen süre konusunda, kadın ve erkeklerin birbirine benzer oranlarda olmak üzere çoğunluğunun ilk bir yıl içinde (4–12 ay içinde) evlendikleri görülmektedir. Kadınların yüzde 61’i ile erkeklerin yüzde 57’si boşandıkları eşleriyle tanıştıktan sonra bir yıl içinde evlenmişlerdir. Bu sonuçtan hareketle evliliklerin çoğunun ilk bir yıl içinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu durum genel geçerliliği olan bir kültürel davranış kalıbı olarak nitelendirilebilir. Ülkemizde geleneksel yapıda da evlilik acele edilmesi gereken bir olgu olarak görülmektedir.

Şekil 8: Evlenmeye Karar Verme Süresi

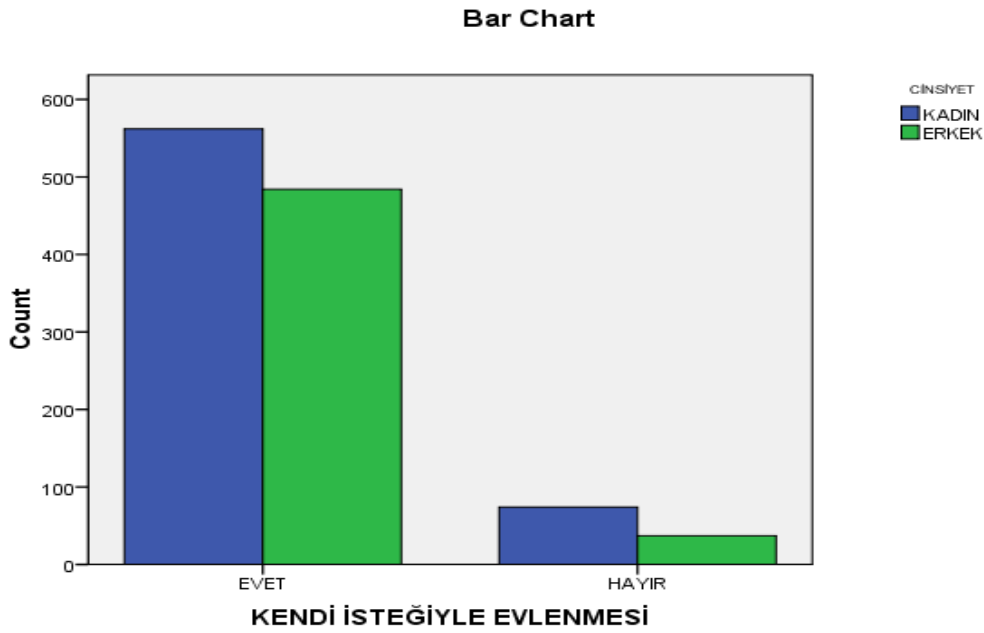
Tablo 26: Cinsiyete Göre Kendi İsteğiyle Evlenme Durumu

Cinsiyet/Kendi İsteğiyle Evlenme	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	562	88,4	484	92,9	1046	90,4
Hayır	74	11,6	37	7,1	111	9,6
Toplam	636	100	521	100	1157	100

Pearson Chi-Square 6,786a 1 ,009

Soru kağıdında yer alan “Kendi isteğinizle mi evlendiniz?” sorusuna kadınların yüzde 88’i ile erkeklerin yüzde 93’ü “Evet” cevabını vermiştir. Bununla ilgili olarak evlilikte çiftlerin rızasının olması ve duygusal bağın bulunmasının, beraberlikte yaşanan olumsuzlukların ve sorunların çözümlenmesinde tek başına yeterli olmadığı için boşanma noktasına geldiği söylenebilir. Kendi isteğiyle evlenmeyen kadınların erkeklerden daha fazla olduğu da dikkat çekmektedir (Kadınlar %12, erkekler % 7).

Şekil 9: Cinsiyete Göre Kendi İsteğiyle Evlenme Durumu

4. 2.4. Evlilik Sayısı

Tablo 27 : Boşananların Evlilik Sayısına Göre Dağılımı

Evlilik Sayısı	Sayı	Yüzde
İlk	1139	94,9
İkinci	55	4,6
Üç veya Daha Fazla	6	,5
Toplam	1200	100,0

Araştırma kapsamında boşanmış kişilerin yüzde 95’inin sözkonusu evlilikleri ilk evlilikleridir. Yüzde 5’inin ise ikinci evlilikleridir.

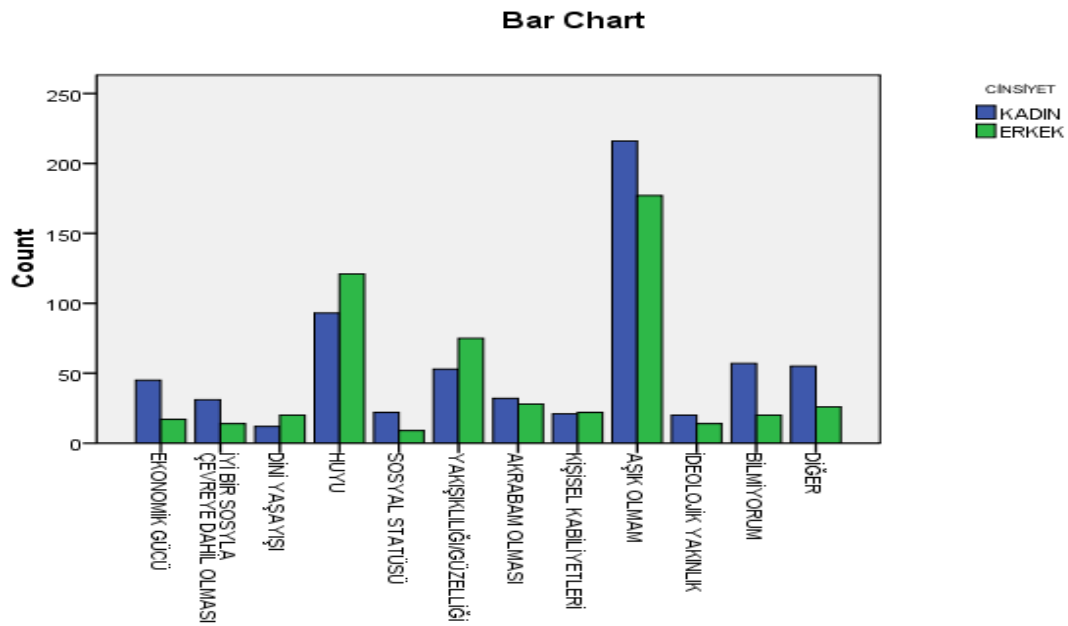
4. 2.5. Evlenme Nedeni

Tablo 28: Cinsiyete Göre Evlenmede En Önemli Neden

Cinsiyet/ Eşiyle Evlenmesinin En Önemli Nedeni/leri	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik Gücü	45	6,8	17	3,1	62	5,2
İyi Bir Sosyal Çevreye Dahil Olması	31	4,7	14	2,6	45	3,8
Dini Yaşayışı	12	1,8	20	3,7	32	2,7
Huyu	93	14,2	121	22,3	214	17,8
Sosyal Statüsü	22	3,3	9	1,7	31	2,6
Yakışıklılığı/Güzelliği	53	8,1	75	13,8	128	10,7
Akrabam Olması	32	4,9	28	5,2	60	5,0
Kişisel Kabiliyetleri	21	3,2	22	4,1	43	3,6
Aşık Olmam	216	32,9	177	32,6	393	32,8
İdeolojik Yakınlık	20	3,0	14	2,6	34	2,8
Bilmiyorum	57	8,7	20	3,7	77	6,4
Diğer	55	8,4	26	4,8	81	6,8
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 57,029a 11 ,000

Şekil 10: Evlenmede En Önemli Neden

Araştırmaya katılanların boşandıkları eşleriyle evlenmelerinin en önemli nedenleri olarak kadın ve erkek her iki grupta da öncelikle aşık olmak, huyunun iyi olması, yakışıklı/güzel olması gösterilmiştir. Bu sonuçlardan evliliklerin öncelikle duygusal nedenlerle başladığı görülmektedir. Araştırmanın diğer bulguları arasında, kadınların evlenme tercihlerinde (diğer nedenlerden daha düşük olmakla birlikte) erkeğin ekonomik gücü, iyi bir sosyal çevresinin olması ve sosyal statüsü gibi konuların erkeklere oranla daha fazla neden olarak gösterilmesine karşılık, erkeklerin evlenme tercihlerinde dini yaşayış biçimi, huy ve eşin güzelliğinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Kadınların evlenme tercihlerinde “Bilmiyorum” diyenlerin oranının erkeklere oranla daha yüksek olması da dikkat çekici bir bulgu olarak görülmektedir (Kadınların % 9’u, erkeklerin % 4’ü).

4. 2.6. Evlilik Sürecinde Aileler Arası İlişkiler ve Etkileşim

Araştırmada boşananların evlilik sürecinde aileler arası iletişim ve etkileşime ilişkin yapısal özellikler çeşitli sorulardan elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle ortaya konmuştur.

Tablo 29: Evliliklerine Karşı Çıkılıp Çıkılmamasına Göre Dağılımı

Evliliğe Karşı Çıkma	Sayı	Yüzde
Oldu	435	36,2
Olmadı	765	63,8
Toplam	1200	100,0

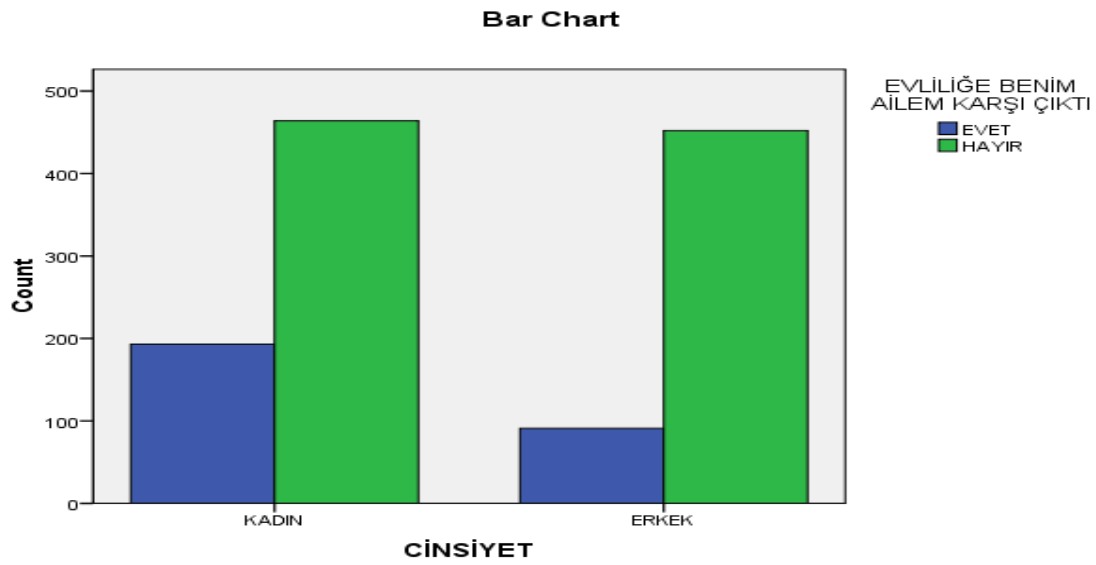
Bu konuda görüşmeye katılan kadın ve erkeklerin evliliklerine aileleri ve çevrelerinden karşı çıkanların olup olmadığı hususuna ilişkin sorular sorulmuştur. Görüşülen kişilerin yüzde 64’ü ailelerinde evliliklerine karşı çıkan olmadığını belirtirken evliliğine karşı çıktığını söyleyenlerin oranı yüzde 36 olarak bulunmuştur.

Tablo 30:Cinsiyete Göre Evliliğe Ailenin Karşı Çıkması

Cinsiyet/Ailenin Karşı Çıkması	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	193	29,4	91	16,8	284	23,7
Hayır	464	70,6	452	83,2	916	76,3
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Cinsiyete göre “Evliliğine karşı çıkan oldu mu?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde, kadınların yüzde 29’u, erkeklerin ise, yüzde 17’si ailelerinin evliliklerine karşı çıktığını söylemiştir. Bu bulgu, ailenin sözkonusu evliliği onaylamamasının/karşı çıkmasının boşanmada etkili olabileceğini düşündürmektedir. Evliliğin yürütülmesinde ailenin onayının etkili mekanizmalardan biri olduğu söylenebilir.

Şekil 11:Cinsiyete Göre Evliliğe Ailenin Karşı Çıkması

Tablo 31 : Ailenin Evlilikte Eşi Uygun Bulması

Eşi Uygun Bulma	Sayı	Yüzde
Evet	723	60,2
Hayır	240	20,0
Kabul Etmek Zorunda Kaldı	236	19,7
Toplam	1200	100,0

“Evliliğiniz süresince aileniz eşinizi size uygun buldu mu?” sorusuna “Hayır” cevabını verenlerin oranı yüzde 20 olarak bulunmuştur. “Uygun bulmadı ama kabul etmek zorunda kaldı” diyenlerle birlikte olmak üzere boşanılan eşinin ailesi tarafından kabul görmediğini belirtenlerin oranı yaklaşık yüzde 40’dır. Buna göre araştırmaya katılanların yüzde 60’ının bu tür bir sorunla

karşılaşmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılanların yüzde 40'ının ailesi çocuklarının seçtiği eşlerini uygun bulmamalarının, sözkonusu evliliğin işleyişinde etkilidir.

Tablo 32: Cinsiyete Göre Ailenin Evlilikte Eşi Uygun Bulması

Cinsiyet/ Ailenin Eşi Uygun Bulması	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	332	50,5	391	72,1	723	60,3
Hayır	161	24,5	79	14,6	240	20,0
Uygun Bulmadı Kabul Etmek Zorunda Kaldı	164	25,0	72	13,3	236	19,6
Toplam	657	100	542	100	1199	100

Pearson Chi-Square 58,201^a 2 ,000

Cinsiyete göre ailenin eşi uygun bulması değerlendirildiğinde, uygun bulmadığını söyleyenler ile “Uygun bulmadı ama kabul etmek zorunda kaldı” diyenlerin yüzde 50’sinin kadın, yüzde 28’inin erkek olduğu tespit edilmiştir. Kadınların ailelerinde olumsuz tutum ve davranışların erkeğin ailesine oranla daha yüksek bulunmasının nedenine toplumsal açıdan bakıldığında, ailelerin özellikle kız çocuklarının evliliğine daha seçici yaklaştıkları/damat adayı için yüksek beklentilere girdikleri düşünülmektedir. Diğer yandan geleneksel bakış açısında kız çocuğuna yüklenen “kızı serbest bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya gider” atasözü doğrultusunda, evliliğinde yanlış seçim yapabileceğine ilişkin önyargı da eşi uygun bulmamaya ilişkin tutumun bir göstergesi olabilir.

Bunun yanında cinsiyete göre erkeklerin ailelerinin “gelin adayını” uygun bulma oranının yüzde 72 ile kadınların ailelerinden (%51) daha yüksek bulunması dikkat çekici bir bulgudur.

Tablo 33: Evlilikte İkamet Yerini Değiştirme

İkamet	Sayı	Yüzde
Evet	258	21,5
Hayır	942	78,5
Toplam	1200	100,0

“Evlilikle birlikte ikamet ettiğiniz yerleşim birimini değiştirdiniz mi?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, ikamet yerini değiştirenlerin oranı yüzde 22 olarak bulunmuştur. Bunların yüzde 20’si kasabadan/ilçeden büyük kente gitmişlerdir.

Tablo 34: Evlilik Süresince Kimlerle Birlikte Oturulduğu

Kimlerle Oturulduğu	Sayı	Yüzde
Eş ve Çocuklarla	976	81,3
Eşin Annesi/Babası İle Birlikte	78	6,5
Eşin Annesi/Babası ve Kardeşleri ile	54	4,5
Kendi Anne/Babası ile Birlikte	55	4,6
Kendi Anne/Babası ve Kardeşleri ile	30	2,5
Diğer	7	,6
Toplam	1200	100,0

Evli olunan dönemde hanede kimlerle oturulduğu konusunda, araştırmaya katılanların önemli bir kesiminin (%81) “çekirdek aile” olarak yaşadıkları görülmektedir. Geriye kalanların yüzde 18’inin çeşitli biçimlerde olmak üzere “geniş aile” olarak yaşadıkları anlaşılmaktadır.

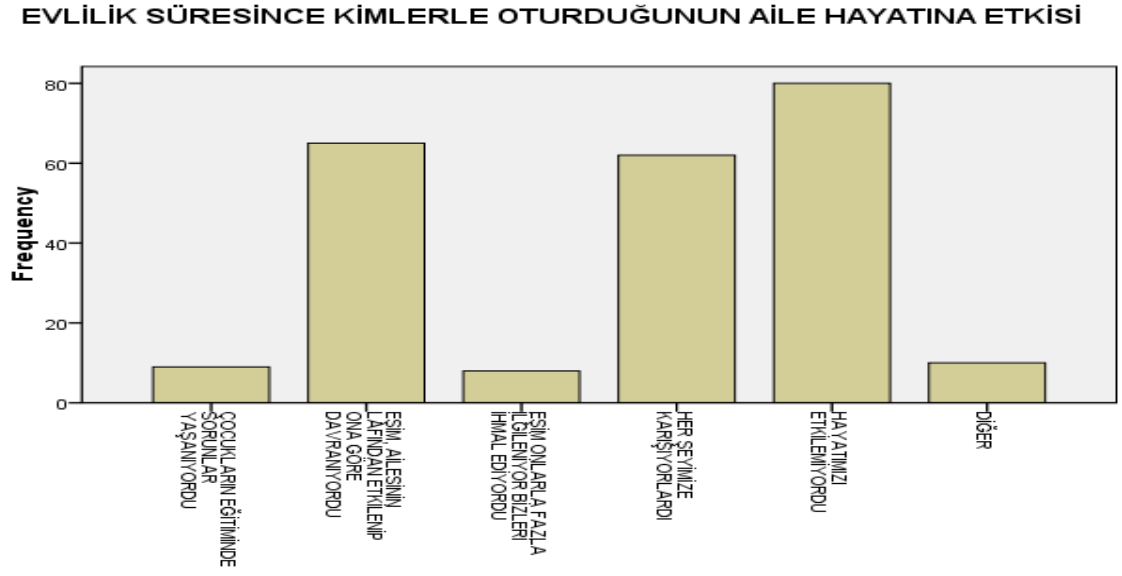
Tablo 35: Aile ile Birlikte Yaşamaktan Kaynaklanan Sorunlar

Yaşanan Sorunlar	Sayı	Yüzde
Çocukların Eğitimi ile İlgili	9	3,8
Eşin Ailesinden Etkilenmesi	65	27,8
Eşin Ailesiyle Fazla İlgilenmesi	8	3,4
Eşin Ailesinin Herşeye Karışması	62	26,5
Herhangi Bir Sorunun Bulunmaması	80	34,2
Diğer	10	4,3
Toplam	234	100,0

Boşanma öncesinde eşinin ailesi ya da kendi ailesi ile birlikte yaşadığını söyleyenlerin (224 kişi), birlikte yaşamaktan dolayı ortaya çıkan sorunlarına bakıldığında, yüzde 28’i eşinin ailesinden etkilenerek ona göre davrandığını belirtmiştir. Yüzde 27’si ailelerin herşeylerine karıştığını, yüzde 4’ü çocukların eğitimi ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşülen kişilerin yüzde 34’ü ise ailelerle birlikte yaşamalarından etkilenmelerini

söylemiştir. Araştırma kapsamında bu bulgu ailelerle birlikte yaşamının zaman zaman aile içi ilişkilerde olumsuz etkilenmeleri ve beraberinde boşanmayı getirebileceğine göstermektedir.

Şekil 12: Aile ile Birlikte Yaşamaktan Kaynaklanan Sorunlar

Tablo 36: Ailelerin Aile İçi İlişkilere Müdahalesi

Müdahale	Sayı	Yüzde
Oldu	338	28,2
Olmadı	862	71,8
Toplam	1200	100,0

“Sizin ailenizin evliliğiniz süresince aile içi ilişkilerinize müdahalesi oldu mu?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde, müdahale olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 72, müdahale olduğunu belirtenlerin oranı ise yüzde 28’dir. Bireylerin kendi ailelerinin aile içi ilişkilerdeki müdahaleleri azımsanamayacak bir orandadır. Bu bulgudan hareketle boşananların evliliklerinde aile faktörünün önemli olduğu söylenebilir.

Tablo 37: Cinsiyete Göre Ailenin Aile İçi İlişkilere Müdahalesi

Cinsiyet/Aile İçi İlişkilere Müdahale	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Oldu	158	24,0	180	33,1	338	28,2
Olmadı	499	76,0	363	66,9	862	71,8
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 12,169^a 1 ,000

Cinsiyete göre ailenin evlilik döneminde aile içi ilişkilere müdahalesine bakıldığında her iki cinsiyette de kendi ailelerinin ilişkilerine müdahale etmediğini söyleyenlerin oranı daha yüksektir (Kadınların %76'sı, erkeklerin %67'si). Diğer yandan evliliklerine kendi aileleri tarafından müdahale edildiğini söyleyen kadınların oranı yüzde 24 ile erkeklerden daha düşüktür (%33). Boşanan kadınların evliliklerinde ailelerinin müdahalesinin boşanan erkeklerin ailesinin müdahalesine göre daha düşük olması Türk aile yapısında evliliğe ait kültürel değer ve yargıları çağrıştırmaktadır.

Türkiye'de genel anlamda evliliğe ilişkin geleneksel tutum ve değerler, kız ve erkek evlat evlendirilirken "Kızın verildiği", "Gelin alındığı" şeklindedir. Evlilikte kızın "Ele verildiği", "Gelinin alındığı" ritüeller, sosyal psikolojide alışveriş kuramına göre değerlendirildiğinde, "Alma" davranışı bir şeye sahip olmak, elde etmek şeklinde düşünülebilir ve aileler evlendirdikleri erkek evlatlarının eşini de sahiplenirler.

Bölgeler, yerleşim yeri, bireylerin eğitim düzeyi, meslek vb. değişkenlere göre farklılaşma olsa da Türk toplumunda ailenin evlenen erkek evladının aile ilişkileri üzerinde kız evladına göre daha çok söz sahibi olma eğiliminde olduğuna ilişkin verilere rastlanmaktadır. Bu durum Türk toplumunda erkek çocuğuna atfedilen değer evlilikle birlikte azalmadığı aksine artarak devam ettiğini ve erkek çocuktan beklentilerin kız çocuğundan beklentilerden daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 38: Cinsiyete Göre Ailenin Müdahale Ettiği Konular

Cinsiyet/ Ailenin Müdahale Konuları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik Konularda	81	51,3	83	46,1	164	48,5
Çocukların Yetiştirilmesi	16	10,1	30	16,7	46	13,6
Görüşülecek Kişiler	19	12,0	17	9,4	36	10,7
Evin Düzeni	44	27,8	69	38,3	113	33,4
Kılık-Kıyafet	15	9,8	15	8,3	30	8,9
Toplam	175	100	214	100	389	100

“Sizin aileniz, yaşamınıza daha çok hangi konularda müdahale ederdi?” sorusuna verilen cevapların dağılımı incelendiğinde; ekonomik konular (%49), evin düzeni (%33), çocukların yetiştirilmesi (%14) ve görüşülecek kişiler (%11) ile ilgili konularda müdahale edildiği görülmüştür. Konu cinsiyet bazında değerlendirildiğinde belirgin bir fark olmamakla beraber, kadınların ailesinin daha çok ekonomik konularda, erkeklerin ailesinin ise çocukların yetiştirilmesi ve evin düzeni konularında müdahalesinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 39: Eşin Ailesinin Evlilik Süresince Aile İçi İlişkilere Müdahalesi

Müdahale Davranışı	Sayı	Yüzde
Oldu	573	47,8
Olmadı	627	52,2
Toplam	1200	100,0

Görüşülen kişilerin boşandıkları eşlerinin ailelerinin evlilikleri süresince ilişkilerine müdahalesi ile ilgili olarak, yüzde 52’si müdahale olmadığını belirtirken yüzde 48’i müdahale olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda Tablo 36 ile karşılaştırıldığında boşananların kendi ailelerinin aile ilişkilerine müdahalesine kıyasla boşanan eşin ailesinin ilişkilerine müdahalesi arasında önemli farklılık olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 40: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin İlişkilere Müdahalesi

Cinsiyet/ Müdahale	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Oldu	332	49,0	251	46,2	573	47,8
Olmadı	335	51,0	292	53,8	627	52,2
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 0,925^a 1 ,336

Cinsiyete göre “Eski eşinizin ailesinin evliliğiniz süresince aile içi ilişkilerinize müdahalesi oldu mu?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde, boşanılan eşin ailesinin, aile içi ilişkilere müdahalesi konusunda kadınların yüzde 49’u, erkeklerin ise yüzde 46’sı müdahale olduğunu belirtmiştir. Bu bulgudan hareketle, evlilikte ilişkilerin çözülmesinde kadın ve erkeğin ailesinin, aile içi ilişkilere müdahalesinin önemli rol oynadığı düşünülebilir.

Geleneksel Türk ailesinde aile içi iletişimde aile büyükleri (ebeveyn, ailenin yaşlı bireyi) sorunların çözülmesinde ve evliliğin devam ettirilmesinde en önemli rolü üstlenmekte iken, günümüzde ailenin sorun çözen ve değer üreten yapısından sorun üreten bir niteliğe bürünmesinde, aileler ve diğer yakın sosyal çevreyle iletişimin azalması ile birlikte bireyselleşmeye doğru giden sürecin, boşanmanın artmasına da zemin hazırlayabileceği gözönüne alınmalıdır.

Tablo 41: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin Müdahale Ettiği Konular

Cinsiyet/ Eşin Ailesinin Müdahale Konuları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik Konularda	170	52,8	114	45,4	284	49,6
Çocukların Yetiştirilmesi	65	20,2	42	16,7	107	18,7
Görüşülecek Kişiler	79	24,5	51	20,3	130	22,7
Evin Düzeni	148	46,0	89	35,5	237	41,4
Kılık-Kıyafet	76	23,6	18	7,2	94	16,4
Toplam	538	100	314	100	852	100

“Eski eşinizin ailesi yaşamınıza daha çok hangi konularda müdahale ederdi?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde; belirgin farklılıklar olmamakla birlikte kadınlar eşlerinin

aileleri tarafından sırasıyla ekonomik konularda, evin düzeni, görüşülecek kişiler, kılık-kıyafet ve çocukların yetiştirilmesi ile ilgili konularda erkeklere göre daha fazla müdahale edildiğini belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara bakılarak boşanmada etkili olan çevresel faktörlerden en önemlisinin aile faktörü olduğu düşünülmektedir.

Tablo 42: Aileler Arasındaki Anlaşmazlık Durumu

Anlaşmazlık	Sayı	Yüzde
Evet	200	16,7
Hayır	667	55,6
Zaman Zaman	331	27,6
Toplam	1198	100,0

Araştırma kapsamında boşananların evlilik döneminde aileleri arasında herhangi bir anlaşmazlık olup olmadığı da incelenmiştir. Görüşülen kişilerin yüzde 56’sı herhangi bir anlaşmazlık olmadığını belirtirken yüzde 28’i zaman zaman, yüzde 17’si de her zaman anlaşmazlık bulunduğunu ifade etmiştir. Buna göre araştırma kapsamındaki bireylerin yüzde 44’ünün aileleri arasında herhangi bir anlaşmazlığın bulunmasının boşanmayı etkileyebileceği düşünülmektedir. Evliliklerde çiftlerin aileleri arasındaki anlaşma durumu ve aileler arası uyum önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 43: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin Yanında Farklı Davranması

Cinsiyet/Farklı Davranma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	263	40,1	178	32,8	441	36,8
Hayır	228	34,8	232	42,8	460	38,4
Zaman zaman	165	25,2	132	24,4	297	24,8
Toplam	656	100,0	542	100,0	1198	100,0

Pearson Chi-Square 9,321^a 2 ,009

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “Eşiniz, ailesinin yanında, tek başınıza olduğunuz zamankinden farklı davranıyor muydu?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde, kadınların yüzde 40’ı, erkeklerin ise yüzde 33’ü eşlerinin bu durumda farklı davrandığını ifade ederek, evlilik ilişkilerinde aile faktörünün etkisi hakkında da ipucu vermektedir. Bu

bulgu, boşanmalarda erkeklerin kadınlara göre kendi ailesinden daha fazla etkilendiğini ve bu durumun evlilikte eşler arası ilişkiye yansımalarını düşündürmektedir.

Tablo 44: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinin Yanındaki Davranışları

Cinsiyet/Küçük Düşürücü Davranışta Bulunma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	238	36,5	138	25,5	376	31,5
Hayır	229	35,1	269	49,6	498	41,7
Zaman zaman	185	28,4	135	24,9	320	26,8
Toplam	652	100,0	542	100,0	1194	100,0

Pearson Chi-Square 27,722^a 2,009

“Eski eşiniz ailesinin yanında onların sözlerinden etkilenip, size küçük düşürücü davranışlarda bulunur muydu?” sorusuna araştırmaya katılanların çoğu (%58) ayrıldığı eşinin küçük düşürücü davranışlarına maruz kaldığını belirten cevaplar (“Evet” ve “Zaman zaman”) vermiştir. Cinsiyete göre bakıldığında ise kadınların yüzde 37’si ve erkeklerin yüzde 26’sı boşandıkları eşlerinin ailesinin yanında, onlardan etkilenecek küçük düşürücü davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir. Kadınların yüzde 65’i ve erkeklerin yüzde 51’i bu konuda eşlerinin olumsuz davranışlarına maruz kalmıştır.

Tablo 45: Evliliğin İlk Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık

Mekansal Yakınlık	Sayı	Yüzde
Aynı Binada	149	12,4
Aynı Mahallede/Semtte	271	22,6
Aynı Şehirde Uzak Semtte	468	39,0
Farklı Şehirlerde	275	22,9
Diğer	36	3,0
Toplam	1199	100

Bu çalışmada ilişkileri etkileyebileceği düşüncesinden hareketle bireylerden evlilik dönemlerinde ikamet ettikleri evin ailelerine fiziki yakınlıkları ile ilgili de bilgi alınmıştır. Araştırmada “Evliliğiniz süresince eski eşinizin ailesine, mekânsal olarak yakınlığınız nasıldı?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar “Evliliğin ilk yıllarında” ve “Evliliğin son yıllarında”

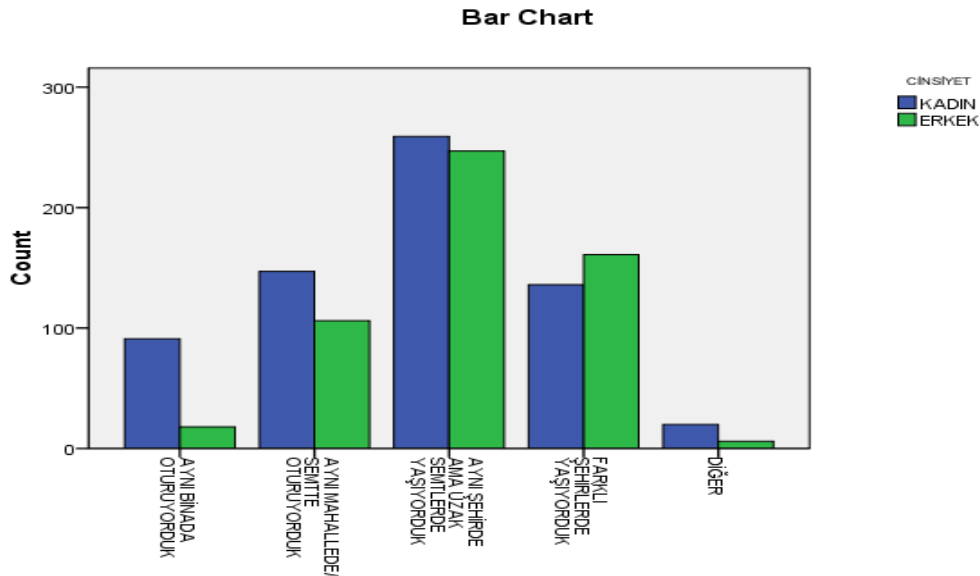
olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılanların yüzde 39'u eşinin ailesiyle aynı şehirde olmakla beraber uzak bir semtte oturduklarını belirtirken yüzde 23'ü ise eşlerinin aileleriyle aynı mahalle/semtte oturduklarını belirtmiştir. Aynı şekilde yine yüzde 23'ü de eşinin ailesinden farklı bir şehirde oturduğunu ifade etmişlerdir. Eşlerinin ailesiyle aynı binada oturduklarını söyleyenlerin oranı ise yüzde 12'dir. Genel itibariyle araştırma kapsamında görüşülenlerin çoğunluğunun evliliklerinin ilk yıllarında eşlerinin ailesine mekansal yakınlıklarından bahsedilebilir. Bu durumun evli olunan dönemde çiftlerin ilişkilerine büyük ölçüde yansıtılabildiği düşünülmektedir.

Tablo 46: Cinsiyete Göre Evliliğin İlk Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık

Cinsiyet/Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Aynı Binada	122	18,6	27	5,0	149	12,4
Aynı Mahallede/Semtte	152	23,1	119	22,0	271	22,6
Aynı Şehirde Uzak Semtte	234	35,6	234	43,2	468	39,0
Farklı Şehirlerde	121	18,4	154	28,4	275	22,9
Diğer	28	4,3	8	1,5	36	3,0
Toplam	657	100,0	542	100,0	1199	100,0

Pearson Chi-Square 69,267^a 4,000

Şekil 13: Cinsiyete Göre Evliliğin İlk Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık

Cinsiyete göre bakıldığında kadınların yüzde 19'unun evliliklerinin ilk yıllarında eşlerinin aileleriyle aynı binada oturduğu görülmektedir. Erkeklerin ise sadece yüzde 5'inin karısının ailesiyle aynı binada ikamet etmesi dikkat çekicidir. Bu durum ülkemizdeki geleneksel yapıyla uyumlu bir sonuçtur. Nitekim kadının kocasının ailesine yakın veya onlarla aynı bina içinde yaşaması Türk toplumunda görülen ailenin erkek çocuğuna attığı değere ve erkek çocuğunu yaşlılıkta güvence olarak görmesine ilişkin tutum ve davranışları içeren yaygın bir uygulamadır.

Tablo 47: Cinsiyete Göre Evliliğin Son Yıllarında Eşin Ailesine Mekânsal Yakınlık

Cinsiyet/ Mekansal Yakınlık	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Aynı Binada	91	13,9	18	3,3	109	9,2
Aynı Mahallede/Semtte	147	22,5	106	19,7	253	21,2
Aynı Şehirde Uzak Semtte	259	39,7	247	45,9	506	42,5
Farklı Şehirlerde	136	20,8	161	29,9	297	24,9
Diğer	20	3,1	6	1,1	26	2,2
Toplam	653	100	538	100	1191	100

Pearson Chi-Square 54,869^a 4 ,000

Araştırma kapsamında görüşülenler evliliklerinin ilk yıllarında eşlerinin ailesiyle aynı binada otururken bu duruma ilişkin oranın evliliğin son yıllarında azaldığı görülmektedir. Kadınların %14'ü evliliklerinin son yıllarında da eşlerinin aileleriyle aynı binada oturduklarını belirtmişlerdir. Evliliklerinin ilk yıllarında eşlerinin ailesiyle aynı binada oturanlara ait oranlarla karşılaştırıldığında (Bakınız Tablo 46) evliliklerinin son yıllarında da bu durumda fazla bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Söz konusu bireylerin evlilik süreçlerinde eşlerinin ailelerine yakın mekanlarda ikamet etmeleri, evlilik ilişkilerinin yapısını da etkilemektedir. Özellikle kentlerde kadınların çalışma hayatına katılmaları ile birlikte ortaya çıkan çocuk bakımı vb. konularda ailelerin desteği açısından mekansal yakınlığın işlevsel olduğu bilinmekle beraber söz konusu yakınlığın ailelerin genç evlilerin yaşamlarına müdahalelerini kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Tablo 48: Cinsiyete Göre Evliliğin İlk Yıllarında Aileye Mekânsal Yakınlık

Cinsiyet/ Aileye Mekansal Yakınlık	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Aynı Binada	20	3,0	69	12,7	89	7,4
Aynı Mahallede/Semtte	149	22,7	120	22,1	269	22,4
Aynı Şehirde Uzak Semtte	321	48,9	212	39,0	533	44,5
Farklı Şehirlerde	159	24,2	129	23,8	288	24,0
Diğer	7	1,1	13	2,4	20	1,7
Toplam	656	100,0	543	100,0	1199	100,0

Pearson Chi-Square 47,088^a 4 ,000

“Evliliğiniz süresince sizin ailenize, mekansal olarak yakınlığınız nasıldı?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara göre “Evliliğin ilk yılları” ve “Son yılları” olmak üzere her iki süreçte de kadınların erkeklere oranla belirgin bir biçimde çoğunluğunun erkeğin ailesiyle aynı binada oturduğu tespit edilmiştir. Evlilik sürecinde eşinin ailesiyle aynı binada oturan kadınların oranı yüzde 19 iken (Bakınız Tablo 46) kendi ailesiyle aynı binada oturanların oranı yüzde 3’e düşmektedir (Tablo 48).

Tablo 49 : Cinsiyete Göre Çiftlerin Aileleriyle Görüşme Sıklığı

Cinsiyet/Kendi Ailesiyle Görüşme Sıklığı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Her Gün	55	8,4	88	16,2	143	11,9
Hafta Bir-İki Kez	138	21,0	118	21,7	256	21,3
Ayda Birkaç Kez	227	34,6	151	27,8	378	31,5
Yılda Birkaç Kez	127	19,3	102	18,8	229	19,1
Sadece Dini Bayramlarda	41	6,2	41	7,6	82	6,8
Tatillerde	39	5,9	33	6,1	72	6,0
Diğer	30	4,6	10	1,8	40	3,3
Toplam	657	100,0	543	100,0	1200	100,0

Pearson Chi-Square 27,102^a 6 ,000

“Eski eşinizle birlikte sizin ailenizle ne sıklıkta görüşürdünüz?” sorusuyla ilgili olarak en çok dikkat çeken bulgu, erkeklerin eşleriyle birlikte kendi aileleriyle “Her gün” görüşme oranının kadınlara göre iki kat daha fazla olmasıdır (Erkeklerde %16, kadınlarda %8). Diğer kategorilerdeki görüşme sıklıklarına ilişkin oranlar kadın ve erkeklerde birbirine paralel bulunmuştur.

4. 3. Evlilik Döneminde Eşler Arası İletişim ve Etkileşim

Evlilikte eşler arası ilişkilerde kullanılan iletişim teknikleri ile sorun çözme becerilerinin aile bütünlüğü ve evlilik sürecinin kaliteli geçirilmesinde etkili olduğu bilinmektedir. Araştırmaya katılan kadın ve erkeklere, evlilikleri döneminde eşleri ile olan iletişim ve etkileşimlerine ait özellikler ile bu özelliklerin boşanmaya etkisine yönelik sorular sorularak değerlendirilmiştir.

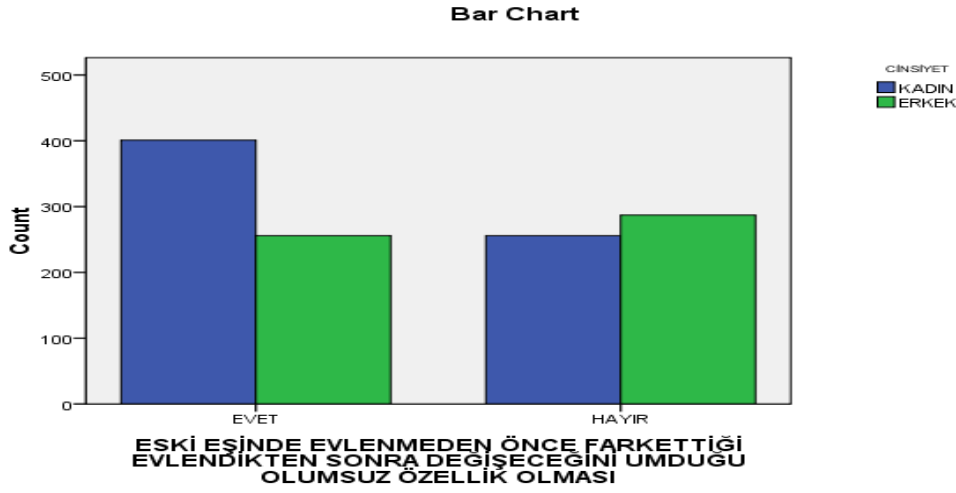
Tablo 50: Cinsiyete Göre Eşin Olumsuz Özelliğinin Bulunması

Cinsiyet/ Olumsuz Özellik	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	401	61,0	256	47,1	657	54,8
Hayır	256	39,0	287	52,9	543	45,2
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 23,150a 1 ,000

Bu araştırmada görüşülenlere “Eski eşinizde evlenmeden önce fark ettiğiniz fakat evlendikten sonra değişeceğini umduğunuz olumsuz özellikler var mıydı?” sorusu sorularak boşandıkları eşleri ile ilgili olumsuz özellikler değerlendirilmiştir. Genel dağılımda bireylerin yüzde 55’i evlenmeden önce de eşlerinin olumsuz birtakım özelliklere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Kadınların çoğunluğu erkeklere oranla daha fazla olmak üzere evlenmeden önce eşlerinde olumsuz özellikler bulunduğunu belirtmişlerdir. Erkeklerin de yarıya yakını aynı tespiti yapmışlardır (Kadınlar %61, erkekler %47), (Bakınız Şekil 14).

Şekil 14: Cinsiyete Göre Eşin Olumsuz Özelliğinin Bulunması

Tablo 51: Cinsiyete Göre Eşte Evlenmeden Farkedilen Olumsuz Özellikler*

Cinsiyet/ Olumsuz Özellik	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Alkol Kullanımı	124	30,9	5	2,0	129	19,6
Kumar Alışkanlığı	53	13,2	1	0,4	54	8,2
Cimrilik	62	15,5	10	3,9	72	11,0
Aileye Aşırı Düşkünlük	106	26,4	104	40,6	210	32,0
Çekingenlik	50	12,5	28	10,9	78	11,9
Aşırı Sosyallik	23	5,7	32	12,5	55	8,4
Sorumsuzluk	202	50,4	82	32,0	284	43,2
Soğukluk	60	15,0	51	19,9	111	16,9
İşe Aşırı Düşkünlük	38	9,5	23	9,0	61	9,3
Aşırı Para Harcama	62	15,5	63	24,6	125	19,0
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Kadınların yüzde 50'si eşlerinde evlenmeden önce fark ettikleri olumsuz özellikler olarak sorumsuz oluşunu, yüzde 31'i alkol kullanmasını, yüzde 26'sı ailesine aşırı düşkünlüğünü,

* Alkol kullanması Pearson Chi-Squ 83,102a 1 ,000
Cimri olması Pearson Chi-Square 21,380a 1 ,000
Çekingen ve az konuşması Pearson Chi-Squ ,350a 1 ,554
Sorumsuz olması Pearson Chi-Square 21,422a 1 ,000
İşine aşırı düşkünlük Pearson Chi-Squ ,045a 1 ,832

Kumar alışkanlığı Pearson Chi-Squ 34,076a 1 ,000
Ailesine aşırı düşkünlüğü Pearson Chi-Squ 14,470a 1 ,000
Aşırı sosyal olması Pearson Chi-Squ 9,321a 1 ,002
Soğuk ve uzak olması Pearson Chi-Squ 2,737a 1 ,098
Çok fazla para harcaması Pearson Chi-Squ 8,488a 1 ,004

yüzde 16'sı cimri olmasını, yine yüzde 16'sı aşırı para harcamasını, yüzde 15'i de soğuk ve uzak olmasını belirtmektedir. Erkeklerin ise yüzde 41'i karısının ailesine aşırı düşkünlüğünü, yüzde 32'si sorumsuz olmasını, yüzde 25'i aşırı para harcamasını, yüzde 20'si de soğuk ve uzak olmasını olumsuz özellikler olarak görmektedir. Erkeklere ilişkin tespit edilen olumsuz özellikler sorumsuzluk, alkol kullanımı, ailesine düşkünlük iken, kadınlarda ise sıralama değişmekte ve aileye düşkünlük, sorumsuzluk, aşırı para harcama gibi özelliklerin yer aldığı görülmektedir.

Bu bulgudan hareketle boşanmış kadın ve erkeklerin evlilik öncesinde eşlerinde fark ettikleri olumsuz özelliklerle ilgili olarak psikososyal ve ekonomik temelli kişilik özelliklerinin evlilik sürecinde de çok önemli ve belirleyici olduğu, büyük olasılıkla boşanma sürecinde de etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 52: Cinsiyete Göre Evlilikte Eş Baskısı

Cinsiyet/Eş Baskısı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	321	49,2	165	30,6	486	40,7
Hayır	167	25,6	213	39,4	380	31,9
Zaman zaman	165	25,3	162	30,0	327	27,4
Toplam	653	100	540	100	1193	100

Pearson Chi-Square 27,722^a 2 ,009

Araştırma kapsamındaki bireylere evlilik dönemleriyle ilgili olarak “Sadece sizi ilgilendiren kararlarda, eşinizin zorlama ya da baskı yoluyla yönlendirmesi ile karşılaşır mıydınız?” sorulan soruya verilen cevapların genel dağılımına bakıldığında, araştırmaya katılanların yüzde 41'i kendilerini ilgilendiren konularda eşlerinden baskı gördüğünü söylemektedir. Kendisini ilgilendiren konularda eşlerinden her zaman baskı gördüğünü söyleyen kadınların oranı oldukça yüksektir (“Evet” diyenler %49, “Zaman zaman” diyenler %25 ve ikisinin toplamı %75'dir). Erkeklerin yüzde 61'i eş baskısına maruz kaldığını belirtmekle beraber bu oran kadınlarınkinden daha düşüktür. Yine de her iki cinsiyette de kendilerini ilgilendiren konularda eşlerinden baskı görmelerine ilişkin bulgu, sözkonusu evliliklerde eşler arası ilişkilerde karşılaşılan çoğu sorunların kaynağı olarak görülebilir. Sağlıklı evliliklerde eşler arası iletişimin temelinde etkin dinleme ve empati kurma önemli iken baskıya dayalı

tutumların iletişime yansması, karşıdaki eşin sadece savunma mekanizmalarını kullanmasını zorunlu hale getirecektir. Bu da iletişim ve sorun çözmeye olumsuz bir yaklaşımdır. Olumsuz bir yaklaşım ise evliliği sarsabilmektedir.

Tablo 53: Cinsiyete Göre Boşanılan Eşin Çeşitli Konulardaki Müdahalesi

Müdahele Sıklığı/ Müdahele Alanı	Kadın				Erkek			
	Hiçbir Zaman	Nadir	Sık Sık	Sürekli	Hiçbir Zaman	Nadir	Sık Sık	Sürekli
Zevkler, Beğeniler	26,0	30,1	28,6	15,2	28,5	40,0	24,7	6,8
Kılık, Kıyafet	25,5	22,8	30,5	21	34,6	35,0	23,9	6,4
Toplum İçi Davranış	30,1	21,9	26,9	21	37,0	31,9	23,0	8,1

Kadınların yüzde 15'i evlilik sürecinde zevkleri ve beğenilerine eşleri tarafından sürekli olarak müdahalede bulunduğunu, yüzde 29'u ise zaman zaman müdahele edildiğini belirtmektedir. Erkeklerin ise sadece yüzde 7'si zevkleri ve beğenilerine eşleri tarafından müdahele edildiğini söylemiştir. Kılık kıyafet ve toplum içindeki davranışlara da müdahale konusunda benzer sonuçlar saptanmıştır. Toplum içindeki davranışlarda kadınların yüzde 30'u eşlerinin hiçbir zaman müdahale etmediğini belirtirken erkeklerin yüzde 37'si toplum içindeki davranışlarına karlılarının müdahele etmediğini söylemiştir. Görüldüğü gibi erkeklerin eşlerine müdahalede bulunmaları daha yaygın bir davranış kalıbı iken kadınların eşlerine müdahale etmeye ilişkin davranış geliştirmeleri daha düşük bir oranda gerçekteşmektedir.

Geleneksel aile yapısının bir uzantısı olarak nitelendirilebilecek erkeğin kadın üzerindeki başat rolünün evliliğin işleyişinde çeşitli sorunlar oluşturarak aile bütünlüğünün bozulmasına neden olabileceği düşünölmektedir. Kadının çalışma hayatında bulunması, eğitim düzeyinin artması, büyük kentlerde görece artan ekonomik refah vb. faktörler aile içi rol ve statülerin yeniden sorgulanarak toplumsal yapının bir değişim geçirmesine yol açmaktadır. Geçmişte evlilikte eşler arasında tolere edilebilen birtakım davranış kalıpları günümüzde çatışmaya yol açabilmektedir. Evliliklerde yaşanan bu süreç aile kurumunun zayıflaması ile birlikte boşanma gibi istenmeyen ve toplumsal maliyeti yüksek bir olguyu da kaçınılmaz kılmaktadır.

Tablo 54: Cinsiyete Göre Eş Müdahalesine Gösterilen Tepki

Cinsiyet	Kadın				Erkek			
	Hiçbir Zaman	Nadiren	Sık Sık	Sürekli	Hiçbir Zaman	Nadiren	Sık Sık	Sürekli
Kırılma, İncinme	5,9	23,6	45,5	24,9	12,5	42,9	33,0	11,6
Öfkelenme	5,4	23,0	45,5	26,0	9,6	34,2	44,1	12,0
Çatışma	7,2	25,1	40,3	27,3	15,2	33,5	38,6	12,8

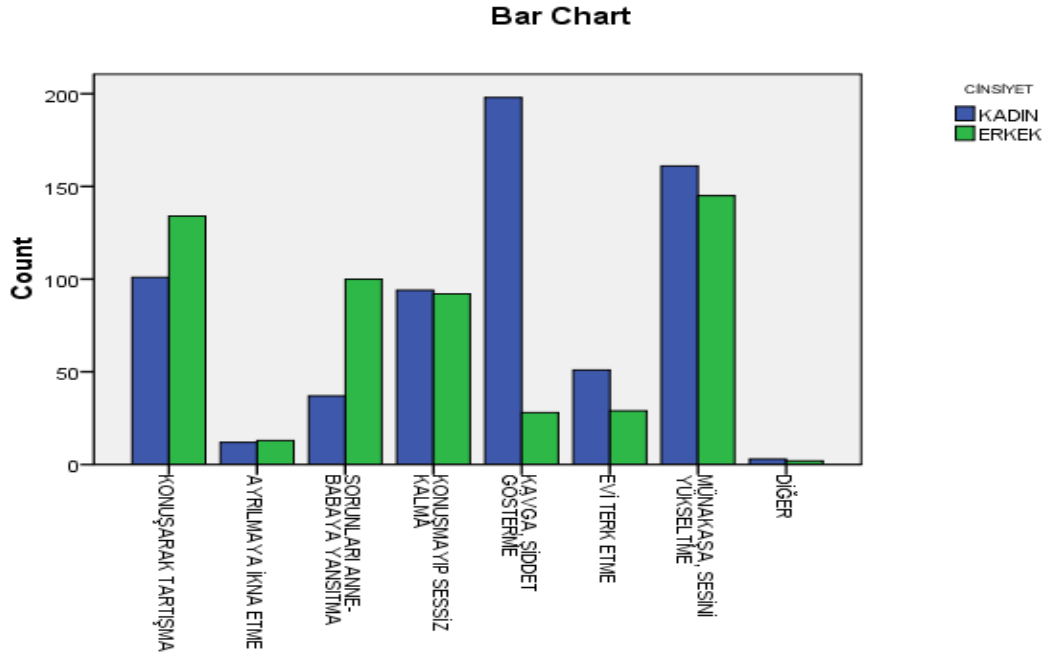
Cinsiyete göre eşin müdahalesi sonucunda gösterilen tepkilere bakıldığında kadınların daha çok duygusal olarak etkilendikleri görülmektedir. Kırılma, incinme ve öfkelenme tepkisini kadınlar “sık sık” ve “sürekli” yaşarken, erkeklerde bu tepkilerin “nadiren” yaşanması dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılanların kadınların evlilik ilişkilerinde eş müdahalesinde erkeklere oranla tepkilerini daha fazla yansıtma oranına ilişkin bulgu önemlidir. Kadınların “çatışma” şeklindeki fiili ya da sözel olabilecek davranış kalıbı ile birlikte duygusal örselenme olarak nitelendirilebilecek “kırılma, incinme ve öfkelenme” şeklindeki tepkisel duygusal davranışları benimsemeleri söz konusudur. Erkeklerde ise duygusal tepkiden daha fazla “öfkelenme” ve “çatışma” şeklinde bir dışa vuruş dikkat çekmektedir. Bu bulguya göre ülkemizde toplumsal cinsiyet kalıplarında kadın ve erkeğin tepkisel davranış özelliklerinin ortaya koyuş biçimleri evliliğin işleyişinde birtakım olumsuzluklara yol açabilmektedir.

Tablo 55: Cinsiyete Göre Sorunlara Eşin Tepkisi

Cinsiyet/ Sorunlara Verilen Tepki	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Konuşarak Tartışma	101	15,4	134	24,7	235	19,6
Ayrılmaya İkna Etme	12	1,8	13	2,4	25	2,1
Sorunları Anne-Babaya Yansıtma	37	5,6	100	18,4	137	11,4
Konuşmayıp Sessiz Kalma	94	14,3	92	16,9	186	15,5
Kavg, Şiddet Gösterme	198	30,1	28	5,2	226	18,8
Evi Terk Etme	51	7,8	29	5,3	80	6,7
Münakaşa, Sesini Yükseltme	161	24,5	145	26,7	306	25,5
Diğer	3	,5	2	,4	5	,4
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 1,592E2 7 .000

Şekil 15: Cinsiyete Göre Sorunlara Eşin Tepkisi

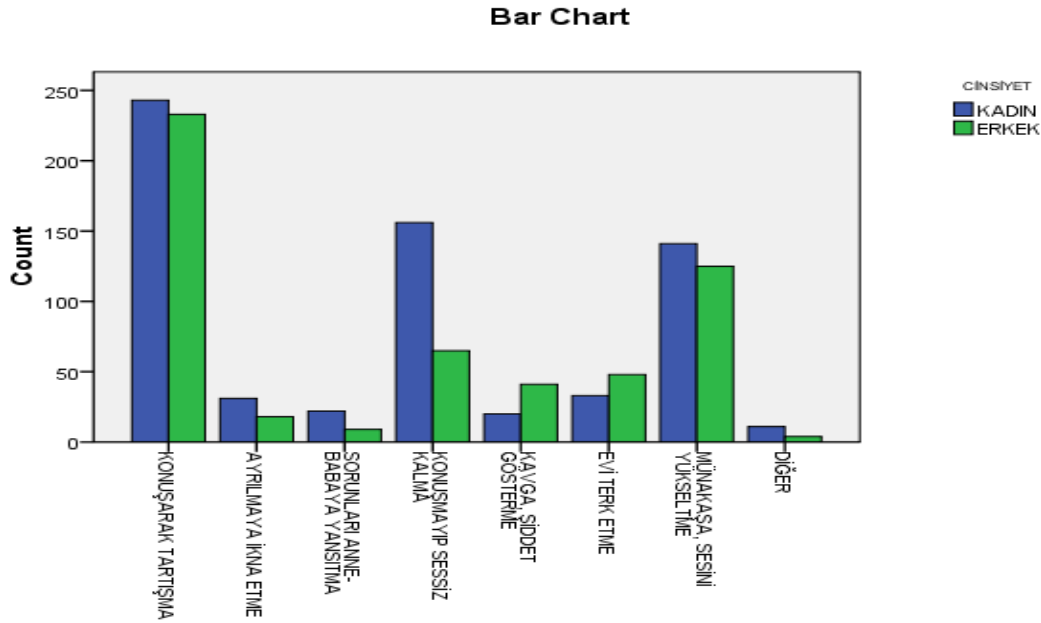
“Eski eşiniz, evlilik içinde bir sorunla karşılaştığınız zaman genellikle ne yapardı?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığında bir sorunla karşılaşıldığında kadınların önemli bir oranı (%30) eşlerinin kavga ve şiddete başvurduğunu, yüzde 25’i münakaşa edip sesini yükselttiğini, yüzde 15’i konuşarak tartıştığını, yüzde 14’ü de konuşmayarak sessiz kaldığını ifade etmiştir. Erkeklerde ise daha farklı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan erkeklerin yüzde 27’si bir sorunla karşılaşıldığında eşlerinin münakaşa edip sesini yükselttiğini, yüzde 25’i konuşarak tartıştığını, yüzde 18’i eşlerinin sorunlarını ana-babasına yansıttığını, yüzde 17’si ise eşlerinin konuşmayarak sessiz kaldığını belirtmişlerdir (Bakınız Tablo 55). Kadınlarda erkeklerden daha farklı olarak sorunların anne-babaya yansıtılması tepkisi evlilik ilişkilerinde aile faktörünün zaman zaman boşanma sürecinde de etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 56: Cinsiyete Göre Sorunlara Verilen Tepki

Cinsiyet/ Sorunlara Verilen Tepki	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Konuşarak Tartışma	243	37,0	233	42,9	476	39,7
Ayrılmaya İkna Etme	31	4,7	18	3,3	49	4,1
Sorunları Anne-Babaya Yansıtma	22	3,3	9	1,7	31	2,6
Konuşmayıp Sessiz Kalma	156	23,7	65	12,0	221	18,4
Kavga, Şiddet Gösterme	20	3,0	41	7,6	61	5,1
Evi Terk Etme	33	5,0	48	8,8	81	6,8
Münakaşa, Sesini Yükseltme	141	21,5	125	23,0	266	22,2
Diğer	11	1,7	4	,7	15	1,2
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 50,443 7 ,000

Şekil 16: Cinsiyete Göre Sorunlara Verilen Tepki

Araştırmaya katılan boşanmış kişilerin evlilikte herhangi bir sorunla karşılaştığında verdikleri tepkilere bakıldığında ise, kadınların önemli bir oranının (%37) eşiyile konuyu konuşarak tartıştığı, yüzde 24'ünün konuşmayarak sessiz kaldığı, yüzde 22'sinin münakaşa edip sesini yükselttiği saptanmıştır. Erkeklerde de benzer bulgulara rastlanmıştır. Araştırmaya

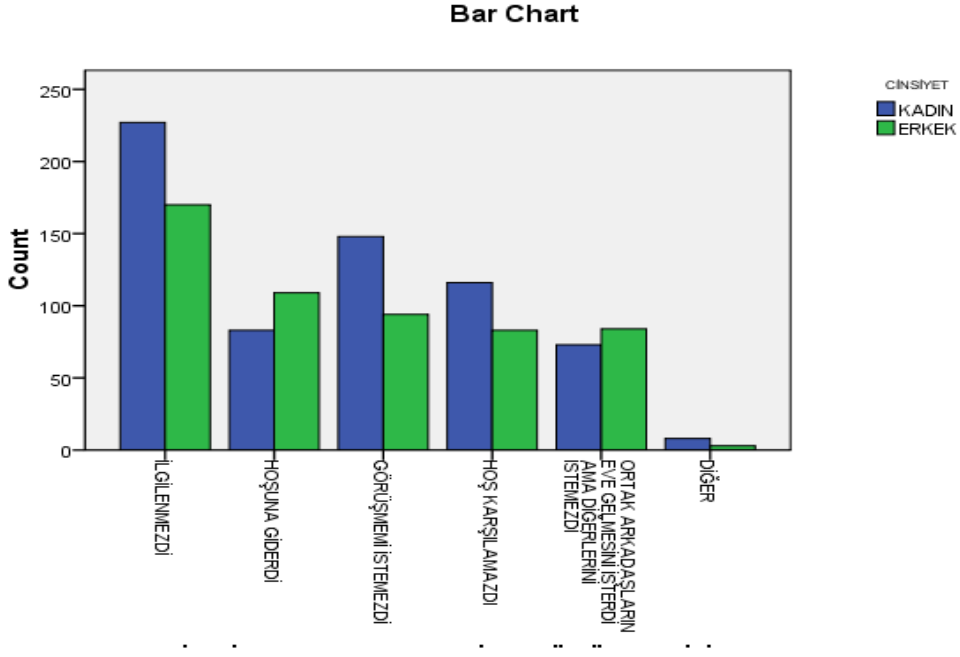
katılan erkeklerin yüzde 43'ü bir sorun olduğunda eşleriyle konuşarak tartıştığını, yüzde 23'ü münakaşa edip sesini yükselttiğini, yüzde 12'si ise konuşmayarak sessiz kaldığını belirtmişlerdir. Eşiyle kavga edip şiddet göstererek tepki veren erkeklerin oranı yüzde 8 iken, kadınlarda bu oran yüzde 3 gibi düşük bir düzeydedir. Evliliklerde herhangi bir sorun yaşandığında eşiyle kavga edip şiddet göstererek tepki vermek genellikle erkeklere özgü bir davranış iken bu tepkisel davranış erkekler tarafından ifade edilmeyerek gizli tutulmaktadır. Fakat kadınlar kocalarının kendilerine yönelik bu tür tepkilerini ifade edebilmektedirler. Bu bulgu “Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet Araştırması” nda da tespit edilen önemli bir bulgudur (KSGM, 2009). Bu bulgular Tablo 55 ile karşılaştırıldığında kadınlar eşlerinin (erkek) sorunlara gösterdikleri tepki olarak çoğunlukla (%30) şiddet davranışı belirtirken Tablo 55'te ise erkekler sorunlara kendilerinin verdikleri tepkide şiddeti oldukça düşük (%8) oranda belirtmişlerdir.

Tablo 57: Cinsiyete Göre Eşin Arkadaşları İle Görüşmesine İlişkin Tutum/lar

Cinsiyet/Davranış Şekli	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İlgilenmezdi	227	34,7	170	31,3	397	33,1
Hoşuna Giderdi	83	12,7	109	20,1	192	16,0
Görüşmemi İstemezdi	148	22,6	94	17,3	242	20,2
Hoş Karşılamazdı	116	17,7	83	15,3	199	16,6
Ortak Arkadaşlarımızı İsterdi Ama Diğerlerini İstemezdi	73	11,1	84	15,5	157	13,1
Diğer	8	1,2	3	,6	11	,9
Toplam	655	100	543	100	1198	100

Pearson Chi-Square 22,999^a 5 ,000

Şekil 17: Cinsiyete Göre Eşin Arkadaşları İle Görüşmesine İlişkin Tutum/lar

“Eski eşiniz arkadaşlarınızla görüşmenizi nasıl karşıladı?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, kadınların yüzde 35’i evlilik döneminde arkadaşlarıyla görüşmesi ile eşinin ilgilenmediğini, yüzde 13’ü de arkadaşlarıyla görüşmesinin eşinin hoşuna gittiği şekilde olumlu tutum/lar sergilediğini belirtmektedir. Boşanmış erkeklerin yüzde 20’si arkadaşlarıyla görüşmesinin eşlerinin hoşuna gittiğini belirtmiştir. Diğer yandan kadınların yüzde 23’ü eşlerinin evlilik döneminde arkadaşlarıyla görüşmesini istemediğini, yüzde 18’i ise hoş karşılamadığını söylemiştir. Yüzde 11’inde de ortak arkadaşlar tercih edilip eşin arkadaşları istenmemektedir. Evlilik döneminde bireyin kendi arkadaşları ile görüşmesi hususunda eşin olumsuz tutum ve davranışlarının olumlu tutumlardan daha fazla olması (her iki cinsiyette de yaklaşık yüzde 50), eşlerin birbirlerine müdahale etmesi ve bunun sonucunda ilişkilerde birtakım sıkıntıların yaşanması açısından önemli bir bulgu olarak düşünülebilir.

Tablo 58 : İş Nedeniyle Evden Uzun Süreli Uzak Kalma

Evden Uzak Kalma	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Eşi sık sık seyahat ederdi	89	7,4	1109	92,6	1198	100
Kendi sık sık seyahat ederdi	38	3,2	1160	96,8	1198	100
Eşi zaman zaman seyahat ederdi	115	9,6	1083	90,4	1198	100
Kendisi zaman zaman seyahat ederdi	113	9,4	1085	90,6	1198	100
İkisi de evden uzak kalmazdı	857	71,5	341	28,5	1198	100

“Siz veya eski eşiniz iş nedeniyle evden uzun süreli uzak kalır mıydınız?” şeklindeki soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde, araştırma kapsamında iş nedeniyle eşin evden uzun süreli uzak kalma oranının düşük olduğu görülmektedir. Çünkü kendisinin ve eşinin iş nedeniyle evden uzak kalmadığını belirtenlerin oranı oldukça yüksektir (%72).

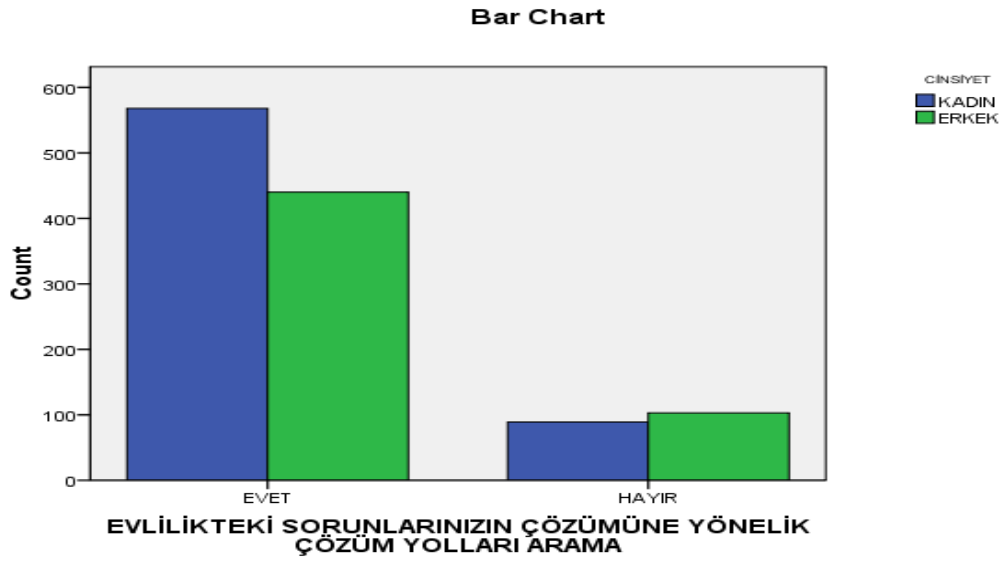
Tablo 59: Cinsiyete Göre Sorunlara Çözüm Yolları Arama

Cinsiyet/ Çözüm Arama	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	568	86,5	440	81,0	1008	84,0
Hayır	89	13,5	103	19,0	192	16,0
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 6,503a 1 ,011

Araştırmaya katılanların önemli bir kesimi evliliklerinde yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik çabalara giriştiğini belirtmiştir. Kadınların yüzde 87’si erkeklerin yüzde 81’i evlilik döneminde karşılaştıkları sorunlar için çözüm yolları aradıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 18: Cinsiyete Göre Sorunlara Çözüm Yolları Arama

Tablo 60: Cinsiyete Göre Sorunların Çözümünde Başvurulan Yollar

Cinsiyet/ Çözüm Yolları	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Aile Büyüklerinde Yardım İsteme	195	34,3	134	30,5	329	32,6
Akraba ve Arkadaşlardan Yardım İsteme	91	16,0	57	13,0	148	14,7
Bu Konuyla İlgili Uzmanlara Başvuru	12	2,1	8	1,8	20	2,0
Muhtar Müftü İmam Öğretmen vb. Arabuluculara Başvuru	73	12,9	28	6,4	101	10,0
Evliliğe Aracı Olanlara Başvurma	79	13,9	61	13,9	140	13,9
Konuyu Zamana Bırakma	228	40,1	165	37,5	393	39,0
Toplam	657	100	543	100	1200	100

“Evlilikteki sorunlarınızın çözümüne yönelik hangi çözüm yollarını denediniz?” sorusuna cevap olarak kadınların yüzde 40’ı konuyu zamana bıraktığını, yüzde 34’ü aile büyüklerinden yardım istediğini, yüzde 16’sı akraba ve arkadaşlardan yardım istediğini, yüzde 14’ü evliliklerine aracı olanlara başvurduğunu, yüzde 13’ü ise muhtar, müftü, imam, öğretmen gibi kanaat önderlerine/sivil liderlere başvurduklarını belirtmiştir. Boşanan erkeklerin

evliliklerinde sorunların çözümünde başvurdukları yollar kadınlarınkine benzemektedir. Evliliklerde yaşanan sorunlarla ilgili olarak aile büyüklerinden yardım isteyenlerin oranının her iki cinsiyette de fazla oluşu (kadınlarda %34, erkeklerde %31), ülkemizdeki aile yapısının özelliklerinden olan aile bireyleri arasındaki ilişkilerin sıklığı, kuşatıcı bağların bulunması, dayanışma ve paylaşmaya yönelik ilişki yoğunluğu hakkında da ipucu vermektedir. Burada dikkati çeken diğer bir husus da kadınların sorunlarının çözümünde başvurdukları yollarla ilgili olarak muhtar, müftü, imam, öğretmen v.b. kanaat önderlerin erkeklere oranla önde gelmesidir (Kadınlarda %13, erkeklerde %6).

Eşler arasındaki inanç farklılığının boşanmadaki etkisinin ortaya konulması amacıyla araştırma kapsamında boşanan bireylerin eşleriyle dini inanç yönünden farklılığına bakılmıştır. Araştırmaya katılanların yüzde 13'ü eşleriyle aralarında inanç yönünden farklılıklar bulunduğunu belirtmiştir. Yüzde 87'sinde ise eşler arasında inanç yönünden bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 61: Cinsiyete Göre Dini İnanç Farklılığından Kaynaklanan Baskı

Cinsiyet/ İnanç Farklılığı Baskısı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hiçbir Zaman	29	32,2	24	35,3	53	33,5
Nadiren	26	28,9	21	30,9	47	29,7
Sık Sık	24	26,7	22	32,4	46	29,1
Sürekli	11	12,2	1	1,5	12	7,6
Toplam	90	100	68	100	158	100

Pearson Chi-Square 6,486a 3 90

Araştırma kapsamında eşiyile arasında dini inanç farklılığı olduğunu belirtenlerin sayısı 158 dir. Bu kişilere yöneltilen “Bu farklılık, çatışma (münakaşa, kavga, tartışma) nedeni ya da sizin üzerinizde baskı unsuru oluşturuyor muydu?” sorusuna kadınların yüzde 32'si, erkeklerin yüzde 35'i dini inanç farklılığının herhangi bir baskı oluşturmadığı cevabını vermektedir. Bu konuyla ilgili olarak sürekli bir baskı yaşayan kadınların oranı yüzde 12 iken erkeklerde bu oranın yüzde 2 olması, evlilikte cinsiyet faktörünün etkisini düşündürmektedir.

Boşanmada etkili faktörlerden biri eşler arasındaki uyum ve etkileşim biçimleridir. Bu bağlamda araştırmaya katılanlara “Eşinizle sık sık tartışır mıydınız?” sorusu yöneltilerek evlilik dönemindeki etkileşim biçimleri hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır. Görüşülenlerin yüzde 78’i eşleriyle sık sık tartıştıklarını belirtmektedir. Tartışmayanların oranı ise oldukça düşük bulunmuştur (%22). Bu bulgu evlilik döneminde eşler arası anlaşmazlığın boyutlarını göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 62: Cinsiyete Göre Eşle Tartışma

Cinsiyet/Eşle Tartışma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	522	79,6	416	76,6	938	78,2
Hayır	134	20,4	127	23,4	261	21,8
Toplam	656	100	543	100	1199	100

Pearson Chi-Square 1,530a 1 0,216

Cinsiyete göre eşle tartışma durumu değerlendirildiğinde, boşanmış kadın ve erkeklerin benzer bir biçimde eşleriyle sık sık tartıştıkları tespit edilmiştir (Kadınlarda %80, erkeklerde %77). Bu bulgu, çiftler arasındaki tartışmaların, anlaşmazlığa ve çatışmaya yol açarak evlilikte krizin sürekliliği ile çözümsüzlüğü beraberinde getirerek önemli bir boşanma nedeni olabildiğini düşündürmektedir.

Eşlerin evliliklerinde yaşanan tartışma sonunda nasıl davrandığı konusunda, hem kadın hem de erkeklerin büyük çoğunluğu eşlerinin hep kendini haklı görerek kabahati karşı tarafta bulduklarını belirtmişlerdir (Kadınların %51’i, erkeklerin %63’ü). Araştırmaya katılan kadınların yüzde 16’sı eşinin kendisini döverek susturduğunu, yüzde 9’u da eşinin hakaretlerine dayanamayarak ağlamaya başladığını ve böylece eşinin hakaret etmekten vazgeçip sustuğunu söylemiştir (Bakınız Tablo 63 ve Şekil 19). Buna göre kadınların yüzde 16’sı fiziksel, yüzde 9’u sözel şiddete olmak üzere yüzde 25’i eşinin şiddetine uğramıştır. Bu durumun da çiftleri boşanmaya götüren faktörlerden birisi olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin yüzde 17’si eşlerinin tartışma sonrasında konuşmama şeklinde pasif direniş davranışı gösterdiğini söylemektedir. Kadınların ise yüzde 12’si eşlerinin tartışma sonrasında

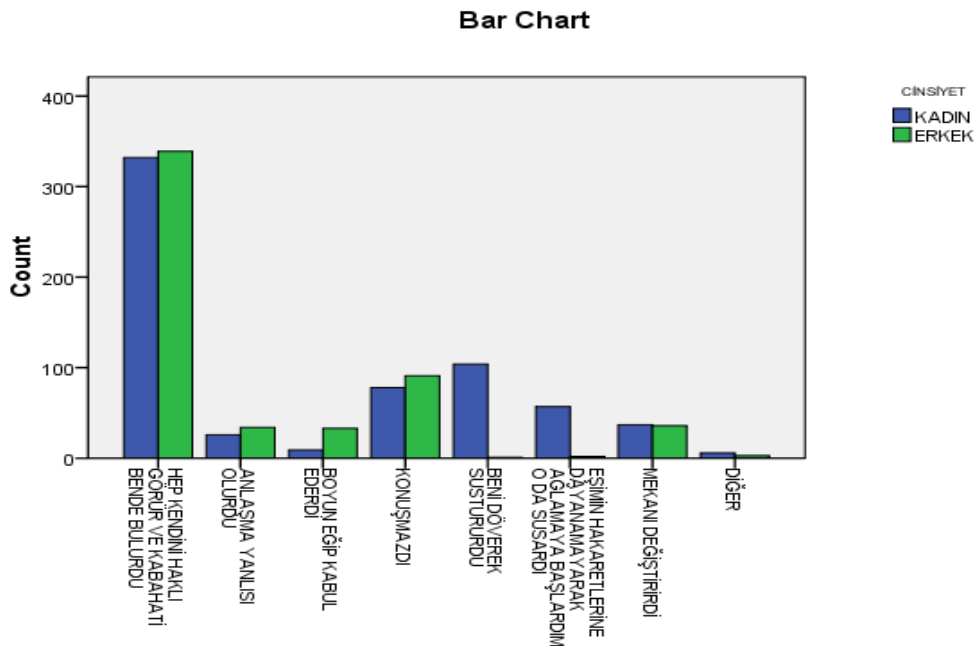
konuşmadığını ifade etmiştir. Araştırmaya katılanların eşlerinin tartışma sonrasındaki tutum ve davranışlarının ben merkezli ve sağlıksız bir iletişim ekseninde sürmesinin boşanma sürecini etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 63: Cinsiyete Göre Eşin Tartışma Sonunda Gösterdiği Tutum

Cinsiyet/ Gösterilen Tutum	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hep kendini haklı görür ve kabahati bende bulurdu	332	51,2	339	62,9	671	56,5
Anlaşma yanlısı olurdu	26	4,0	34	6,3	60	5,1
Boyun eğip kabul ederdi	9	1,4	33	6,1	42	3,5
Konuşmazdı	78	12,0	91	16,9	169	14,2
Beni döverek sustururdu	104	16,0	1	0,2	105	8,8
Eşimin hakaretlerine dayanamayarak ağlamaya başladım o da susardı	57	8,8	2	0,4	59	5,0
Mekamı değiştirdi	37	5,7	36	6,7	73	6,1
Diğer	6	,09	3	0,6	9	0,8
Toplam	649	100,0	539	100,0	1188	100,0

Pearson Chi-Square 1,604E2 7 0,000

Şekil 19: Cinsiyete Göre Eşin Tartışma Sonunda Gösterdiği Tutum

Tablo 64: Cinsiyete Göre Evlilikte Fedakarlık

Cinsiyet/Evlilikte Fedakârlık	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ben	515	78,6	290	53,5	805	67,3
Eşim	16	2,4	62	11,4	78	6,5
Zaman zaman ben, zaman zaman eşim	124	18,9	190	35,1	314	26,2
Toplam	656	100	542	100	1197	100

Pearson Chi-Square 94,060a 2 0,000

Türk toplumunda evlilik ilişkisinde fedakârca davranmanın daha çok kadına/anneye özgü olduğu kültürel bir değer olarak kabul görmektedir. Fedakarlık “Yuvayı dışı kuş yapar”, “Ana gibi yar olmaz”, “Ana yürek, baba kürektir”, “Ana başa taç imiş, her derde deva imiş” gibi atasözlerinde de kadına özgü bir özellik olarak görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülenlere “Aile içi sorunların çözümünde en çok kim fedakâr davranırdı?” sorusu yöneltilmiştir. Boşanmış kadınların yüzde 79’u evliliklerinde kendisinin fedakârlık yaptığını belirtmekte iken erkeklerin yüzde 54’ü de kendisinin fedakarlık yaptığını düşünmektedir. Erkeklerin yüzde 35’i zaman zaman fedakârlığı kendilerinin zaman zaman da eşlerinin yaptığını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, kadınların oldukça düşük bir oranı (%19) tarafından kabul görmektedir. Araştırma kapsamında aile içi sorunların çözümünde geleneksel kültürel yapının kadınlar için tanımladığı role paralel olarak evlilikte sorunlarla karşılaşıldığında fedakârlık yapmanın kadınlara düşmesi önemli bir bulgu olarak görülmektedir.

4. 4. Evlilikte Ekonomik Konular ve Sorunlar

Bu bölümde, boşanma nedenlerinden biri olarak kabul gören ailenin ekonomik yapısı, kadının çalışması, ailenin tüketim kültürü, kredi kartı kullanımı ve bu değişkenlerle ilgili olarak ortaya çıkan sorunlar tartışılmaktadır.

Tablo 65: Erkeğin Eşinin Çalışmasından Memnuniyet Durumu

Memnuniyet Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	146	70,5
Hayır	61	29,5
Toplam	207	100,0

Araştırma kapsamında görüşülen erkeklerden eşinin çalıştığını belirtenlere yöneltilen “Eski eşinizin çalışmasından memnun muydunuz?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde erkeklerin yüzde 71’inin eşlerinin çalışma hayatında bulunmalarından ötürü memnun oldukları, yüzde 30’unun ise memnun olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 66: Erkeğin Eşinin Çalışmasından Memnun Olmama Gerekçesi

Memnun Olmama Nedeni	Sayı	Yüzde
Çevrem hoş karşılamıyordu	4	6,6
İlişkimize yeteri kadar vakit ayıramıyordu	26	42,6
Evin bakımı ve çocuklara yeterince zaman ayırmıyordu	28	45,9
Diğer	3	4,9
Toplam	61	100,0

Eşlerinin çalışmasından memnun olmayan 61 erkeğe (karısı çalışan erkeklerin %30’u) bu durumun nedenleri sorulmuştur. Erkeklerin yüzde 46’sı evin bakımı ve çocuklarına yeterince zaman ayıramama sorunu nedeniyle eşinin çalışmasından memnun olmadığını ifade etmiştir. Erkeklerin yüzde 43’ü karısının çalışması nedeniyle ilişkilerine yeterince vakit ayıramadığını, yüzde 7’si de çevrenin hoş karşılamamasından dolayı etkilendiğini öne sürmektedir. Eşinin çalışmasından memnun olmayan erkeklerin gerekçeleri en çok evin düzeni ve çocukların bakımı ile eşlerin evlilik ilişkilerine yeterince zaman ayıramaması konularında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 67: Erkeğe Göre Kadının Çalışmasının Aile Düzenine Etkisi

Aile Düzenine Etkisi	Sayı	Yüzde
Evet	89	42,8
Hayır	119	57,2
Toplam	208	100,0

Araştırma kapsamında görüşülen erkeklerden eşinin çalıştığını belirtenlere yöneltilen “Eski eşinizin çalışıyor olması aile içi düzeni aksatıyor muydu?” sorusuna erkeklerin yüzde 43’ü “evet” cevabını vermiştir. Erkeklerin eşlerinin çalışıyor olmalarının aile içi düzeni olumsuz olarak etkilediği düşüncesi de boşanma sürecini etkileyen nedenlerinden biri olabilmektedir. Erkekler eşlerinin çalışıyor olmasından memnun görünmelerine rağmen (Tablo 65) eşlerinin geleneksel rollerini aksatmasından da şikayet etmektedirler. Erkekler, kadının çalışma hayatı ile birlikte artan sorumluluklarını gözardı ederek evlilikte ev içi işlerde ve çocuk bakımı konularında paylaşımcı bir rol üstlenmek yerine çatışmalara neden olan tutum ve değer yargılarında ısrar etmektedirler. Değişime direnç gösteren bu tür tutum ve davranışlar evlilik ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini olumsuz olarak etkilemektedir.

Tablo 68: Cinsiyete Göre Eşin İşe Fazla Zaman Ayırması

Cinsiyet/ İşe Fazla Zaman Ayırma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	297	46,3	111	52,1	408	47,7
Hayır	345	53,7	102	47,9	447	52,3
Toplam	642	100,0	213	100,0	855	100,0

Pearson Chi-Square 2,195a 1 138

Araştırmaya katılanlara “Eski eşiniz evliliğiniz süresince işine çok fazla zaman ayırır mıydı?” sorusu yönelildiğinde, kadınların yüzde 46’sı, erkeklerin ise yüzde 52’si boşandıkları eşlerinin işine çok fazla zaman ayırdığını söylemişlerdir. Bu konuda erkeklerin kadınlara oranla daha fazla şikayetçi oluşu dikkat çekmektedir. Bu bulgu, yukarıda ifade edilen kadının çalışması konusunda erkeğin memnun olmayışına gösterdiği gerekçeler ile (Bkz. Tablo 66) birarada değerlendirildiğinde erkeğin kadının çalışmasına ilişkin genel tutumları açısından

birbirine paralellik göstermektedir. Erkeklerin bu tür genel değer yargı ve tutumlarının boşanma sürecini etkileyebilecek ipuçları olduğu düşünülmektedir.

Tablo 69 :Cinsiyete Göre Eşin İşe Zaman Ayırmasından Rahatsız Olma

Cinsiyet/ Rahatsız Olma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	117	39,4	55	49,5	172	42,2
Hayır	90	30,3	22	19,8	112	27,5
Zaman Zaman	90	30,3	34	30,6	124	30,4
Toplam	297	100,0	111	100,0	408	100,0

Pearson Chi-Square 5,214a 2 0,74

Bir önceki tabloda yer alan “Eski eşiniz evliliğiniz süresince işine çok fazla zaman ayırır mıydı?” sorusuna “Evet” cevabını veren kadınların yüzde 39’ü ile erkeklerin yüzde 49’u eski eşlerinin işine çok zaman ayırmasından rahatsızlık duyduklarını söylemişlerdir. Zaman zaman rahatsız olduğunu söyleyenler ile rahatsız olduğunu söyleyenler birlikte değerlendirildiğinde; kadınların yüzde 70’i ile erkeklerin yüzde 81’i eski eşlerinin işlerine çok fazla zaman ayırmasından dolayı evli oldukları dönemde rahatsızlık duymuşlardır. Araştırma kapsamında eşin işe çok fazla zaman harcaması konusunda olumsuz tutumların daha fazla olmasının ve bu durumdan kaynaklanan eşler arası iletişim sorunlarının boşanmada etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ailenin ekonomik sorunlarının boşanma sürecine etkisini ölçmek amacıyla “Evliliğinizin ilk yılları ile boşandığınız dönem arasında ekonomik açıdan bir farklılık var mıydı?” sorusu araştırmaya katılanlara yöneltilmiştir. Evliliğin ilk yılları ile boşanılan dönem arasında ekonomik açıdan bir fark olup olmadığı konusunda kişilerin yüzde 48’si bir fark bulunmadığını, yüzde 37’si de evliliklerinin ilk yıllarının ekonomik açıdan daha iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 70: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Ekonomik Durumdaki Değişim

Cinsiyet/ Ekonomik Durumdaki Değişim	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	170	25,9	98	18,0	268	22,3
Hayır	487	74,1	445	82,0	932	77,7
Toplam	657	100,0	543	100,0	1200	100,0

Pearson 10.501 1 001

“Evliliğiniz süresince ailenizin ekonomik durumunda hayatınızı olumsuz yönde etkileyecek bir değişiklik oldu mu?” sorusuna 268 kişi (%22) “Evet” cevabını vermiştir. Evliliklerinde ekonomik durumlarını olumsuz olarak etkileyen alanları; “iflas, eşin işsiz kalması, işlerinin bozulması, 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz, eşin aşırı borçlanması, alkol, işsizlik, sorumsuzluk, kredi kartı borcu, eşin ailesinin borcu, geçim sıkıntısı, işle ilgili olumsuzluklar, parasal sorunlar ve sorumsuz harcamalar” şeklinde sıralanmıştır.

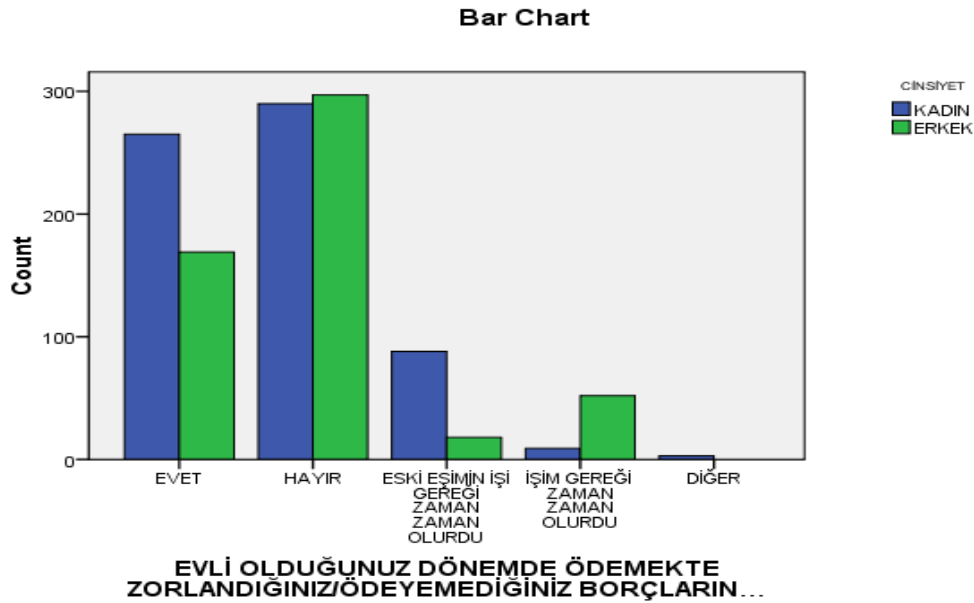
Araştırmaya katılanların evlilikleri süresince ekonomik durumlarında olumsuz yöndeki değişimler cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda bu duruma maruz kaldıkları saptanmıştır (Kadınlar % 26, erkekler % 18). Bu bulgu aile içinde yaşanan ekonomik değişikliklerden kadınların erkeklere oranla daha fazla etkilendiklerini işaret etmesi bakımından önemlidir.

Tablo 71: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Borç Durumu

Cinsiyet/ Borç Durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	265	40,5	169	31,5	434	36,4
Hayır	290	44,3	297	55,4	587	49,3
Eşimin İşi Gereği Zaman Zaman Olurdu	88	13,4	18	3,4	106	8,9
İşim Gereği Zaman Zaman Olurdu	9	1,4	52	9,7	61	5,1
Diğer	3	,5	0	,0	3	,3
Toplam	655	100,0	536	100,0	1191	100,0

Pearson Chi-Square 89.864 4 .000

Şekil 20: Cinsiyete Göre Evli Olunan Dönemde Borç Durumu

Aile yaşantısında ekonomik olarak borçlu olunması ya da gelir-gider dengesinin bozulması eşler arası ilişkileri olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Boşanma nedenlerinin araştırıldığı bu çalışmada boşanmış kişilere “Evli olduğunuz dönemde ödemekte zorlandığınız/ödeyemediğiniz borçlarınız var mıydı?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında kadınların yüzde 44’ü borçlarının olmadığını belirtirken çoğu (% 56) borçlarının olduğunu söylemiştir. Erkeklerin yüzde 55’i ise evlilik döneminde borçlarının olmadığını ifade etmektedir. Bu konuya genel olarak bakıldığında borçlu olma (eşlerinden dolayı) durumu kadınlarda daha yüksek orandadır. Literatürde boşanma ile ekonomik sorunlar arasında doğrusal bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada da boşanmış bireylerin evlilik dönemlerinde birtakım ekonomik sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 72: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanımı

Cinsiyet/Kredi Kartı Kullanımı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	347	52,8	336	61,9	683	56,9
Hayır	310	47,2	207	38,1	517	43,1
Toplam	657	100,0	543	100,0	1200	100,0

Pearson Chi-Square 9.957 1 .002

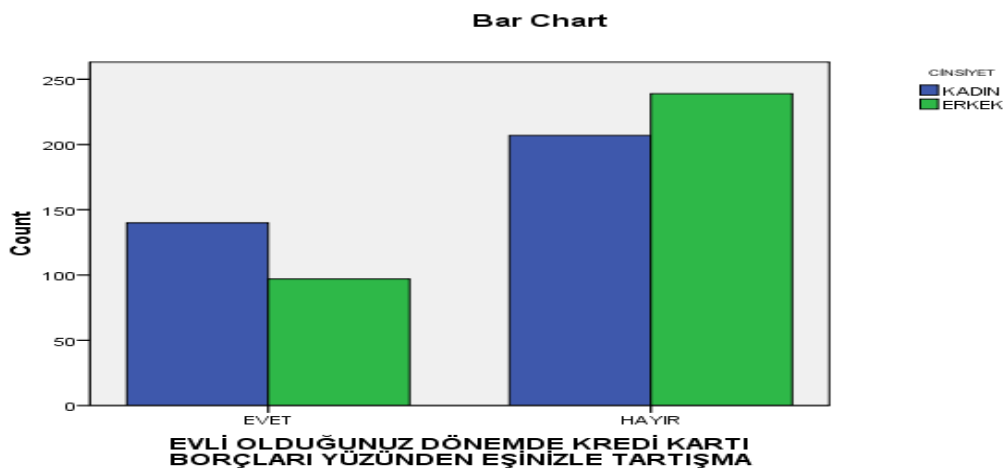
Günümüzde son derece yaygın olarak kullanılan ve tüketim alışkanlıklarını büyük ölçüde belirleyerek gerektiği gibi kullanılmadığında bir aile sorunu olarak karşımıza çıkan hatta boşanmalarda da bir neden olarak öne sürülen bilinçsiz kredi kartı kullanımı bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Boşanmış bireylerin evli oldukları dönemde kredi kartı kullanımları ile ilgili bulgulara bakıldığında kadınların yüzde 53'ü erkeklerin ise büyük bir çoğunluğu (% 62) kredi kartı kullanmaktadır. Erkeklerde, bu oranın daha fazla olması dikkat çekmektedir.

Tablo 73: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Borcu Nedeniyle Eşlerin Tartışma Durumu

Cinsiyet/Kredi Kartı Borcu Konusunda Tartışma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	140	40,3	97	28,9	237	34,7
Hayır	207	59,7	239	71,1	446	65,3
Total	347	100,0	336	100,0	683	100,0

Pearson Chi-Square 9.923 1 .002

Şekil 21: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Borcu Nedeniyle Eşlerin Tartışma Durumu

Kadınların yüzde 40'ının kredi kartı borcu yüzünden eşleriyle tartışma yaşadığı görülmektedir. Erkeklerin daha düşük bir oranla yüzde 29'unun bu konuda tartışma yaşaması, erkeğin kredi kartı borcuna yönelik harcamalardaki birincil rolüyle ilgili olabilmektedir. Çünkü toplumumuzda hala “para kazanma” ve “paranın nereye harcanacağı” konusu ile ilgili roller genellikle erkekten beklenmektedir. Dolayısıyla erkeklerin çoğu kez hesap verme sorumluluğu hissetmemesi karşısında eşiyile bir tartışma ortamı oluşmasına düşük oranda imkan vermektedir. Kredi kartı borçları yüzünden eşle tartışılan konular arasında; borcun ödenmemesi yüzünden icralık duruma gelme, borcu ödemede zorluk, faizler nedeniyle eve para kalmaması, gereksiz harcamalar, iflas eden erkeğin eşinin üzerine kredi kartı borcu yapması, düzensiz ve haddinden fazla harcama, sürekli kredi alınması ve biriken borcun ödenmemesi gibi daha çok erkekleri ilgilendiren ekonomik harcama biçimlerinde bir yoğunlaşma olduğu saptanmıştır.

4.5. Ailede Çocuk Faktörü

Araştırmacılar ailenin sahip olduğu çocukların çoğu kez boşanmayı engelleyen en önemli faktör olduğu üzerinde ısrarla durmaktadırlar. Bu bölümde **Boşanma Nedenleri Araştırmasında** bireylerin evli oldukları dönemde sahip oldukları çocuk sayısı, çocuk bakımında eşler arası anlaşma durumu, çocuğa yönelik şiddet vb. bazı konulara ait bulgular tartışılmıştır.

Tablo 74 : Bireylerin Çocuk Sahibi Olma Durumu

Çocuk Sahibi Olma	Sayı	Yüzde
Evet	752	62,7
Hayır	448	37,3
Toplam	1200	100,0

Araştırmaya katılanların yüzde 63'ünün çocuğunun bulunduğu tespit edilmiştir. Çocuğu bulunmayanların oranı ise yüzde 37'dir.

Tablo 75: Cinsiyete Göre Sahip Olunan Çocuk Sayısı

Cinsiyet/Çocuk Sayısı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1	197	45,8	173	54,4	370	49,5
2	183	42,6	102	32,1	285	38,1
3	28	6,5	33	10,4	61	8,2
4 ve üstü	22	5,1	10	3,1	32	4,3
Toplam	430	100	318	100	748	100

Pearson Chi-Square 13.009 3 .005

Cinsiyete göre bireylerin çocuk sayılarına bakıldığında kadın ve erkekler birbirlerine yakın oranlarda olmak üzere çoğunlukla (Kadınlar % 46, erkekler % 54) bir çocuğu bulunmaktadır. İki çocuğu olan kadınların oranı yüzde 43 iken erkeklerin yüzde 32'sinin iki çocuğu bulunmaktadır.

Çocuk faktörünün ailede boşanmayı engellediğine ilişkin bilgilerle tezat oluşturuyor gibi görünmekle beraber araştırmaya katılanların yüzde 71'i daha önce boşanmayı düşündüğü halde (Bkz. Tablo 86) kadınların yüzde 58'i, erkeklerin 57'si boşanmalarını geciktiren en önemli faktörün de ailedeki çocuk/lar olduğunu dile getirmişlerdir (Bkz. Tablo 87).

Tablo 76: Cinsiyete Göre Çocuk Sahibi Olmaya Kimin Karar Verdiği

Cinsiyet/Çocuk Sayısı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ben	47	10,8	28	8,8	75	10,0
Eşim	22	5,1	22	6,9	44	5,9
İkimizin Ortak Kararı	270	62,2	215	67,6	485	64,5
Tesadüfi	88	20,3	51	16,0	139	18,5
Evliliği Kurtarmak İçin	6	1,4	1	0,3	7	0,9
Diğer	1	0,2	1	0,3	2	0,3
Toplam	434	100	318	100	752	100

Pearson Chi-Square 6.737 5 .241

“Çocuk sahibi olmaya kim karar vermişti?” sorusuna araştırmaya katılanların yarıdan fazlası (Kadınlar %62, erkeklerin %68) ortak karar verdiklerini belirtmiştir. Çocuk sahibi olmaya karar verme konusunda cinsiyete göre belirgin bir farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olan 434 kadından sadece 6 tanesi ile 318 erkekten sadece 1’i evliliğin kurtarılması amacıyla çocuk sahibi olmak istemişlerdir. Bu bulgu toplumumuzda sosyokültürel yapıda rastlanan evliliğin kurtarılması için çocuk yapma davranışı arasındaki ilişkiye atfedilen değerin değiştiğine işaret etmesi bakımından önemli bir bulgudur. Aynı zamanda günümüzde evliliğin sürdürülmesinde çocuğu bir güvence olarak gören anlayışın iflası anlamına gelmektedir.

Tablo 77: Cinsiyete Göre Çocuk Bakımı Konusunda Eşlerin Anlaşmazlık Durumu

Cinsiyet/Çocuk Sayısı	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	146	33,6	78	24,5	224	29,8
Hayır	193	44,5	147	46,2	340	45,2
Zaman Zaman	95	21,9	93	29,2	188	25,0
Toplam	434	100	318	100	752	100

Pearson Chi-Square 27.674 10 .002

Araştırmaya katılan bireylere sorulan “Çocuk bakımı konusunda eşinizle anlaşmazlığınız oluyor muydu?” şeklindeki soru değerlendirildiğinde çocuk bakımı konusunda eşler arasında anlaşmazlıkların yaşandığı görülmektedir (%55). Görüşülenlerin yüzde 45’i ise evli oldukları dönemde çocuk bakımı konusunda eşleriyle herhangi bir anlaşmazlık yaşamamıştır. Cinsiyete göre bakıldığında, kadınlar (%34) çocuk bakımı konusunda erkeklere göre eşleriyle daha çok sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal yapımızda çocuk bakımı, eğitimi ve yetiştirilmesi ile ilgili sorumlulukları kadının yerine getirmesi, bu konuda erkeğin birebir sorumluluk üstlenmemesi şeklinde bir eğilim sözkonusudur. Artık günümüzde çocuk bakımı ve eğitimi konusunda yaşanan değişme ve gelişmeler kadının tek başına bu konunun üstesinden gelmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum ise evlilikte çocukla ilgili konularda eşler arasında yaşanan anlaşmazlıkları beraberinde getirmektedir.

Çocuk yetiştirmek için ailelerin hem duygusal olarak hem de uygulamada desteğe gereksinimi bulunmaktadır. Aynı zamanda aileler çocukların gelişimleri ve eğitimleri konusunda hem spesifik hem de temel bilgilere, tavsiyelere, geri bildirimlere ve aile içindeki problem durumlarında bilgi alabilecekleri bir kaynağa gereksinim duymakta (Beder-Şen ve Demirkan, 2009) iken kadının tek başına çocuklarına anne olarak desteğinin yetebileceğinin düşünülmesi artık imkansız görünmektedir.

Tablo 78 : Eşin Çocuklarına Fiziksel Şiddet Uygulaması

Fiziksel Şiddet	Sayı	Yüzde
Evet	80	10,7
Hayır	544	72,5
Zaman Zaman	126	16,8
Toplam	750	100,0

Araştırmaya katılanlara “Eşiniz, çocuklarınıza fiziksel şiddet uygular mıydı?” sorusu sorulduğunda yüzde 73’ü “Hayır” cevabını vermiştir. Eşleri tarafından çocuklarına şiddet uygulandığını söyleyenlerin oranı ise yüzde 27 olarak bulunmuştur.

Tablo 79: Cinsiyete Göre Eş Tarafından Çocuklara Yönelik Fiziksel Şiddet

Cinsiyet/Fiziksel Şiddet	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	49	11,3	31	9,8	80	10,7
Hayır	313	72,1	231	73,1	544	72,5
Zaman Zaman	72	16,6	54	17,1	126	16,8
Total	434	100,0	316	100,0	750	100,0

Pearson Chi-Square ,427^a 2 ,808

Hem kadınlar hem de erkekler boşandıkları eşleri tarafından evli olunan dönemde çocuklarına fiziksel şiddet uygulandığını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılanlar arasında evli olunan dönemde eşleri tarafından çocuklarına fiziksel şiddet uygulandığını belirtenlerin oranının fazlalığı (%27) eşler arasında yaşanan sorunların çocuklara yansıdığını düşündürmektedir.

Türk Aile Yapısı araştırması (ASAGEM, 2006) verilerinden elde edilen bulgulara bakıldığında, babaların son bir yıl içerisinde çocuklarına verdikleri cezalar arasında yüzde 22 oranı ile “Çocuğunu dövme” davranışının (Sıklıkla dövme %2,4-bazen dövme %19,2) yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık annelerin son bir yıl içerisinde çocuklarına verdikleri cezalar arasında “Dövme” davranışının yüzde 26 bulunması, bu araştırma bulgularıyla benzetilmektedir.

4. 5. Boşanma Sürecine İlişkin Yaşanan Gelişmeler

4. 5. 1. Boşanma Yılı

Araştırmanın temel konusu olan boşanma nedenlerinin boşanma sürecinde yaşananlar ile doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Bu bölümde 2008 yılında gerçekleştirilen araştırma kapsamında görüşülenlerin boşanma sürecinde yaşadıkları ve eşler arasındaki iletişim biçimleri/boyutlarına ilişkin bulguların değerlendirilmesi yer almaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen kişiler özellikle 2000 yılından sonra boşanmış kişilerdir. Bu kişilerin boşandıkları tarihler gözönüne alınarak yıllara göre bir tasnif yapılmıştır (Tablo 80).

Tablo 80: Boşanmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Sayı	Yüzde
2000	88	7,3
2001	97	8,1
2002	100	8,3
2003	91	7,6
2004	96	8,0
2005	155	12,9
2006	155	12,9
2007	218	18,2
2008	200	16,7
Toplam	1200	100,0

Araştırmaya katılanların boşandıkları yıllara bakıldığında özellikle 2005 yılındaki artışın (%13) 2007 ve 2008 yıllarında da (%17) devam ettiği görülmektedir. Ülkemizde boşanma

olgusunun özellikle 2000’li yıllardan itibaren bir artış eğilimine girdiği, gerek Türkiye’deki boşanmalara ilişkin göstergeler gerekse bu araştırmanın verilerinden de anlaşılmaktadır.

4. 5. 2. Ailede Boşanma Tecrübesi

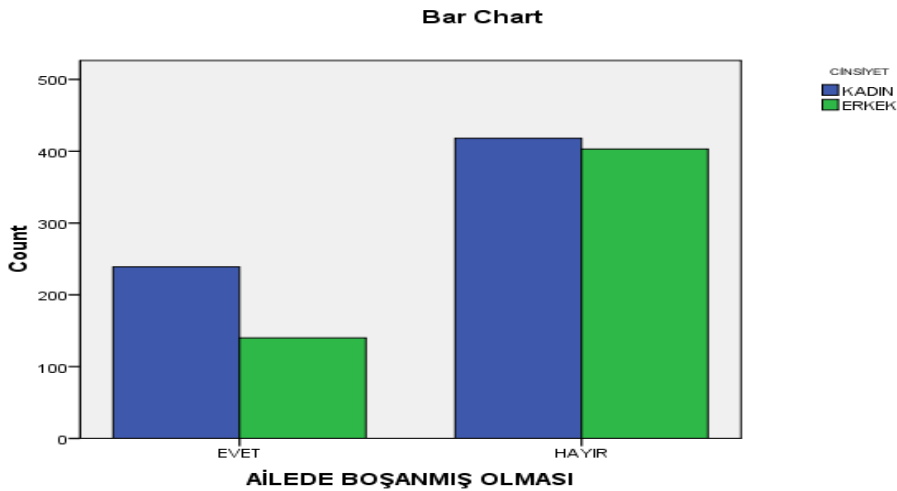
Boşanmayı etkilediği düşünülen faktörden biri de bireylerin ailelerinde boşanmış yakınlarının bulunup bulunmamasıdır. Bununla ilgili olarak araştırmada görüşülen kişilere “Sizin ve eski eşinizin ailesinde boşananlar var mı?” ve “Sizin ve eski eşinizin ailesinde boşananlar kimlerdir?Belirtiniz. şeklinde iki soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde araştırmaya katılan kadınların yüzde 36’sının, erkeklerin ise yüzde 26’sının kendilerinin ve eşlerinin ailelerinde boşananların olduğu saptanmıştır. Kadınların ailesindeki boşanmaların erkeklerin ailesindeki boşanmalara oranla daha fazla olması dikkat çekicidir (Bkz.Tablo 81).

Tablo 81: Cinsiyete Göre Aile Bireylerinde Boşanma Tecrübesi

Cinsiyet/ Ailede Boşanma	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	239	36,4	140	25,8	379	31,6
Hayır	418	63,6	403	74,2	821	68,4
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 15,444a¹ ,000

Şekil 22: Cinsiyete Göre Aile Bireylerinde Boşanma Tecrübesi

Tablo 82: Cinsiyete Göre Boşanan Aile Bireyleri

Cinsiyet/ Boşanan	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Anne/Baba	47	19,7	37	26,4	84	22,2
Kardeşler	128	53,6	74	52,9	202	53,3
Diğer Yakınlar	79	33,1	44	31,4	123	32,5

“Sizin ailenizde boşananlar kimler? Belirtiniz” şeklindeki soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Çünkü bireylerin anne babası yanında kardeşi veya diğer yakınları da boşanmış olabilmektedir. Bu nedenle tabloda genel toplam verilmemiştir (Bkz. Tablo 82). Toplam 379 kişinin ailesinde boşanma tecrübesi yaşandığı tespit edilmiştir. Kadınların yüzde 20’sinin anne-babası, yüzde 54’ünün kardeşlerinden birisi, yüzde 33’ünün de ikinci dereceden yakınları boşanmıştır. Diğer yandan araştırmaya katılan erkeklerin ise yüzde 26’sının anne-babasının, yüzde 53’ünün kardeşlerinden birisinin, yüzde 31’inin de ikinci dereceden yakınlarının boşandıkları saptanmıştır. Her iki cinsiyette de ailede yaşanan boşanma tecrübesi konusunda en yüksek oranın kardeşlerin boşanmalarına ait olduğu dikkat çekmektedir (Kadınların %54’ünün, erkeklerin %53’ünün kardeşleri boşanmıştır).

Tablo 83: Cinsiyete Göre Eşin Ailesinde Boşanan Diğer Bireyler

Cinsiyet/Ailede Boşanan Bireyler	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Anne/Baba	35	17,8	29	22,5	64	19,6
Kardeşler	114	57,9	56	43,4	170	52,1
Diğer Yakınlar	67	29,5	72	33,7	139	31,9

Araştırmaya katılanların boşandıkları eşlerinin ailesindeki boşanmalara bakıldığında yüzde 27’sinde boşanma olayına rastlanmıştır. Görüşülenlerin boşandıkları eşlerinin yüzde 20’sinin anne-babası, yüzde 52’sinin kardeşlerinden birisi ve yüzde 32’sinin de ikinci dereceden yakınları boşanmıştır. Cinsiyete göre bakıldığında kadınların yüzde 18’inin boşandıkları eşlerinin anne babası, erkeklerin ise boşandıkları eşlerinin yüzde 23’ünün anne babası boşanmıştır. Her iki cinsiyette de en yüksek oran boşanılan eşin kardeşlerinin boşanması ile

ilgili veridir (Kadınların %58'inin, erkeklerin %43'ünün eşlerinin kardeşlerinin de boşanmış olduğu saptanmıştır).

Bu bulguya göre boşanan bireylerin ailelerinde ve yakın çevrelerinde yaşanan boşanma olaylarının bireyler tarafından boşanmanın kabul edilebilir bir olgu olarak görülmesine ve buna uygun davranış geliştirilmesine kolaylık sağladığı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle, ailesinde boşanma tecrübesi yaşayanlar, kendileri için de bu durumu daha rahat kabullenebilmektedir. Hatta boşanmaya karar verme sürecinde bu tecrübenin etkili olduğu düşünülebilir.

Yörükoğlu (2007), bu bulguları destekleyen görüşler ileri sürmüştür. Yörükoğlu'na göre istatistikler, boşanmış eşlerin çocuklarının kurdukları evliliklerin, boşanma ile sonuçlanma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Böyle eşler evliliklerinde dar boğazlara girdiklerinde en kolay çözümü, ana-babalarının yolundan giderek boşanmada bulmaktadırlar.

4. 5. 3. Geçimsizliğin Başlangıcı

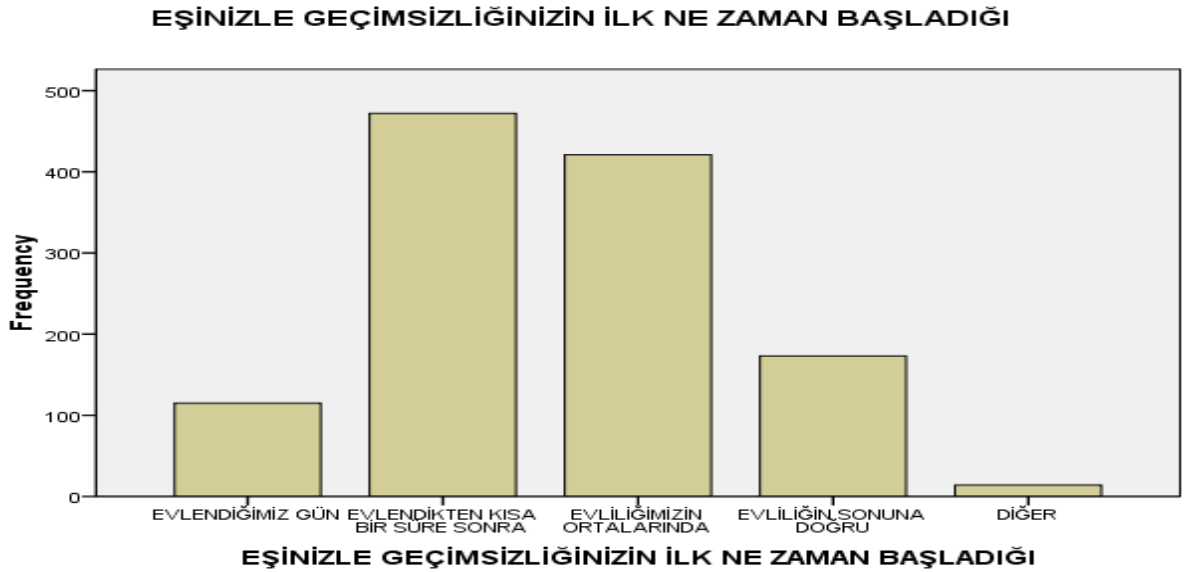
Tablo 84: Geçimsizliğin İlk Başlama Zamanı

Geçimsizliğin Başlangıcı	Sayı	Yüzde
Evlendiğimiz Gün	115	9,6
Evlendikten Kısa Bir Süre Sonra	472	39,5
Evliliğimizin Ortalarında	421	35,2
Evliliğin Sonuna Doğru	173	14,5
Diğer	14	1,2
Toplam	1195	100,0

Evlilikte yaşanan geçimsizliğin ilk ne zaman başladığı konusunda, görüşülenlerin büyük bir çoğunluğu (%40) **evlendikten kısa bir süre sonra**, yüzde 35'i de evliliklerinin ortalarında yani eşleriyle evli kaldıkları sürenin birinci yarısında aralarında geçimsizliğin başladığını belirtmiştir. Evliliklerinin ilk 5 yılında boşananların oranının yüksek olduğu hatırlanacak olursa geçimsizliğin başlangıcı olarak ilk 2,5 yıl verilebilir. Görüşülen kişilerin yüzde 15'inin ise **evliliklerinin sonuna doğru** eşleriyle geçimsizlik yaşadıkları ortaya konmuştur. Burada

ilginç olan, görüşülenlerin yüzde 10 oranında hiç de azımsanmayacak bir kısmının **evlendikleri gün** geçimsizliklerinin başladığını belirtmeleridir. Uzmanlar tarafından evliliğin ilk yılında bireylerin birbirlerine alışmaları, eş olma ile ilgili olarak yeni ortak hayata alışmaları, evliliğin getirdiği rol ve sorumluluklara uyum sağlamaları konusunda bazı sıkıntıların yaşanması doğal olarak kabul edilmektedir. Araştırma kapsamında bireylerin evlilikte geçimsizlik yaşamalarının çok erken bir dönemde başlamış olmasının bireylerin evliliğe hazırbulunmuşlukları ile ilgili olduğu kadar, evliliğe ilişkin beklentilerinin yüksek oluşu, eşe karşı kullanılan iletişim biçimleri, evliliğe atfedilen değer ve sorun çözme mekanizmalarının bilinmemesi ile de ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu faktörlerin boşanma süreci ile doğrudan ilgisi bulunduğu dikkate alındığında evliliğe aday bireylerin evliliğe yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme konularını içeren eğitimlere yönlendirilmelerinin önemi ve gereği açıktır.

Şekil 23: Geçimsizliğin İlk Başlama Zamanı

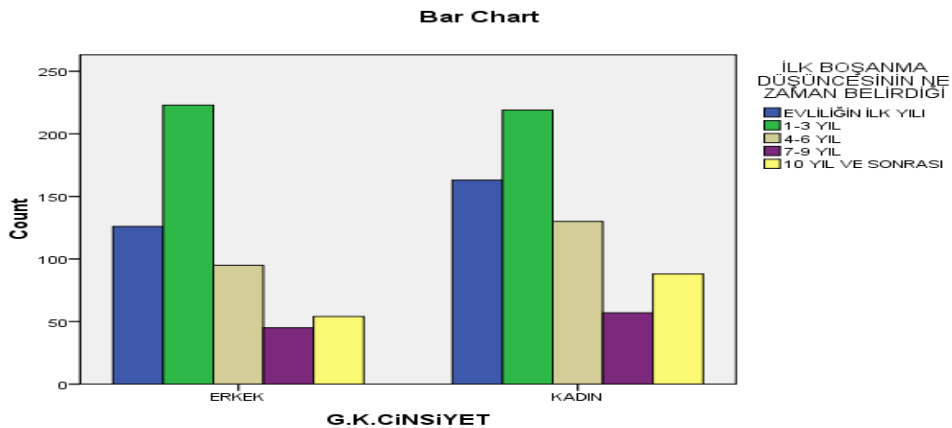
Tablo 85: Cinsiyete Göre Boşanma Düşüncesinin Başlangıcı

Cinsiyet/İlk Boşanma Düşüncesi	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evliliğin ilk yılı	163	24,8	126	23,2	289	24,1
1-3 yıl	219	33,3	223	41,1	442	36,8
4-6 yıl	130	19,8	95	17,5	225	18,8
7-9 yıl	57	8,7	45	8,3	102	8,5
10 yıl ve sonrası	88	13,4	54	9,9	142	11,8
Toplam	657	100	543	100	1200	100

Pearson Chi-Square 9,022^a 4 ,061

Boşanma sürecine ilişkin sorulardan birisi de “İlk boşanma düşüncesi ne zaman belirdi?” şeklindedir. Bu soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde ilk boşanma düşüncesinin hem kadınlar hem de erkekler için özellikle evliliğin ilk üç yılında (1-3 yıl arası) belirdiği görülmektedir. Kadınların yüzde 58’i, erkeklerin yüzde 64’ü ilk boşanma düşüncesinin evliliklerinin ilk üç yılında belirdiğini söylemiştir. Evliliğin ilk yılı ayrı değerlendirildiğinde her iki cinsiyette de boşanma düşüncesinin oluşmasında benzer bir yoğunlaşma dikkat çekmektedir (Kadınların %25’i, erkeklerin %23’ü). Araştırma kapsamındaki bireylerin yarısından fazlasının ilk yıllarda boşanma düşüncesinin zihinlerinde yer almaya başlamasına dair bulgular eşleri boşanmaya götüren sürecin temelini evliliğin başlarında atıldığı ve kısa bir zaman diliminde yaşanan uyumsuzluğun ve bu uyumsuzlukla başedememe ile doğrudan ilgili olduğu düşünülmektedir. Evliliklerde bazı bireyler bu tür olumsuz yaşantıları tolere edebilecek donanıma sahipken (aile, kişilik özellikleri, eğitim, psikolojik hazırbulunuşluk, çevre vb.) bazıları da bu yönlerden eksik olabilmekte ve boşanma kaçınılmaz olmaktadır.

Şekil 24: Cinsiyete Göre İlk Boşanma Düşüncesi

4. 5. 4. Boşanmayı Engelleyici Faktörler

Tablo 86: Boşanmayı Engelleyici Faktörlerin Bulunup Bulunmaması

Engelleyici Faktörler	Sayı	Yüzde
Evet	850	70,8
Hayır	350	29,2
Toplam	1200	100,0

Araştırmaya katılanlara “Daha önce boşanmak istemenize rağmen sizi engelleyen faktörler oldu mu?” sorusu yöneltildiğinde yüzde 71’i engelleyici birtakım faktörlerin bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum boşanma sürecinin karmaşık bir yapı gösterdiğine işaret etmesi bakımından önemlidir. Boşanma kararının kesinlikle anlık bir karar olmayıp belli bir sürecin son noktası olduğu bilinmektedir.

Tablo 87: Boşanmanın Gecikmesini Etkileyen Faktörler

Cinsiyet/ Faktörler		Kadın		Erkek		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çocuk	Evet	289	57,6	199	57,2	488	57,4
	Hayır	213	42,4	149	42,8	362	42,6
Parasal Nedenler	Evet	81	16,1	16	4,6	97	11,4
	Hayır	421	83,9	332	95,4	753	88,6
Eşin Baskısı	Evet	84	16,7	43	12,4	127	14,9
	Hayır	418	83,3	305	87,6	723	85,1
Çevre	Evet	132	26,3	90	25,9	222	26,1
	Hayır	370	73,7	258	74,1	628	73,9
Dul Yaşama Kaygısı	Evet	135	26,9	16	4,6	151	17,8
	Hayır	367	73,1	332	95,4	699	82,2
Dinsel Korkular	Evet	47	9,4	32	9,2	79	9,3
	Hayır	455	90,6	316	90,8	771	90,7
Anne, Baba ve Akrabalar	Evet	196	39,0	129	37,1	325	38,2
	Hayır	306	61,0	219	62,9	525	61,8

Yukarıdaki soruya “Evet” cevabı veren 850 kişiye sorulan (görüşülenlerin %71’i) “Daha önce boşanmak istemenize rağmen sizi engelleyen faktörleri işaretleyiniz?” sorusu değerlendirildiğinde boşanan bireylerin daha önce boşanmak isteyip de boşanmasını geciktiren

en önemli faktörün ailedeki çocuk/lar olduğu görülmektedir (Kadınlar %58, erkekler %57). Kadınların yüzde 39'u erkeklerin de yüzde 31'i anne, baba ve akrabalarının araya girmelerini boşanmalarını geciktiren bir faktör olarak görmektedir.

Kadınların ve erkeklerin yüzde 26'sı ise çevre faktörü nedeniyle boşanmalarını geciktirmişlerdir. Kadınların yüzde 27'si boşanmanın gecikmesini engelleyen nedenler arasında **dul yaşama kaygısını** dile getirmiştir. Buna karşın erkeklerin sadece yüzde 5'inin dul yaşama kaygısını öne sürmesi cinsiyetler arası farklılığı ortaya koyan bir durumdur. Evliliğin bekarlığa ve dul yaşamaya kıyasla artı bir değer taşıdığı ülkemizde toplumsal yaşamda özellikle boşanan kadınların daha özenli davranması toplumsal beklenti ve kontrole göre belirlenmektedir. Bu durum da kadınların dul yaşama kaygısını artırıcı rol oynamaktadır.

Çevrenin tepkisi ve dul yaşama kaygısı nedeniyle boşanma kararlarını geçiktirmiş olanların toplamı yüzde 53 olmaktadır. Bu durum toplumsal yapının boşanmayı istenmeyen bir sonuç olarak görmeye devam ettiğini göstermektedir. Nitekim bu bulgu Arıkan'ın (Arıkan, 1992) çalışmasında ortaya çıkan ve toplumun olumsuz tutumları yani boşanmış kadına kötü gözle bakılmasının da boşanma aşamasındaki kadını korkutan konulardan olduğu yönündeki tespitleri ile paralellik göstermektedir.

Toplumsal yapımızda boşanma sonrası kadınların erkeklere oranla psikolojik sorunların yanı sıra barınma, ekonomik sorunlar ve çocuk bakımı/yetiştirilmesi ile ilgili sorunlara daha fazla maruz kalması boşanmanın getirdiği psikososyal sorunların katlanarak artışında bir neden olarak görülmektedir. Arıkan'a göre (1992) hem boşanma aşamasındaki hem de boşanmış kadınların en önemli sorunu ekonomik sıkıntıdır. Boşanma aşamasında çocukların velayeti, boşandıktan sonra da çocukların geleceğinin belirsizliği de kadını korkutmaktadır.

4. 5. 5. Boşanma Kararını Veren Kişi

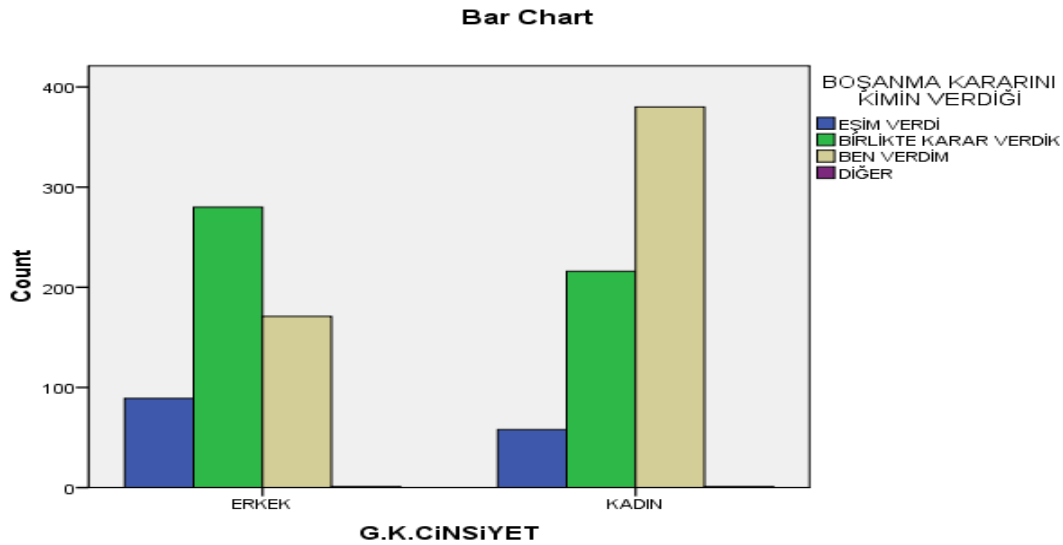
Tablo 88: Cinsiyete Göre Boşanma Kararını Kimin Verdiği

Cinsiyet/Boşanma Kararını Veren	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Eşim	58	8,9	89	16,5	147	12,3
Birlikte	216	33,0	280	51,8	496	41,5
Ben	380	58,0	171	31,6	551	46,1
Diğer	1	0,2	1	0,2	2	0,2
Toplam	655	100	541	100	1196	100

Pearson Chi-Square 83,968^a 3 ,000

Araştırmada “Boşanma kararı kim verdi?” sorusuna kadınların yüzde 58’i kararı kendilerinin verdiklerini söylemişlerdir. Boşanmada kararı kendilerinin verdiğini söyleyen erkeklerin oranı kadınlara göre daha düşüktür (%32). Boşanma kararını eşi ile birlikte verdiğini belirten erkeklerin oranının (%52) kadınlardan (%33) daha yüksek olması da boşanma kararında kadınların kararlılığını ortaya koymaktadır. Evlilik süresinde bütün sorumlulukları üstlenen ve sorunlarla başetmeye çalışan kadın, boşanma sürecinde de net bir kararla evliliğini bitirebilmektedir.

Şekil 25: Cinsiyete Göre Boşanma Kararını Kimin Verdiği

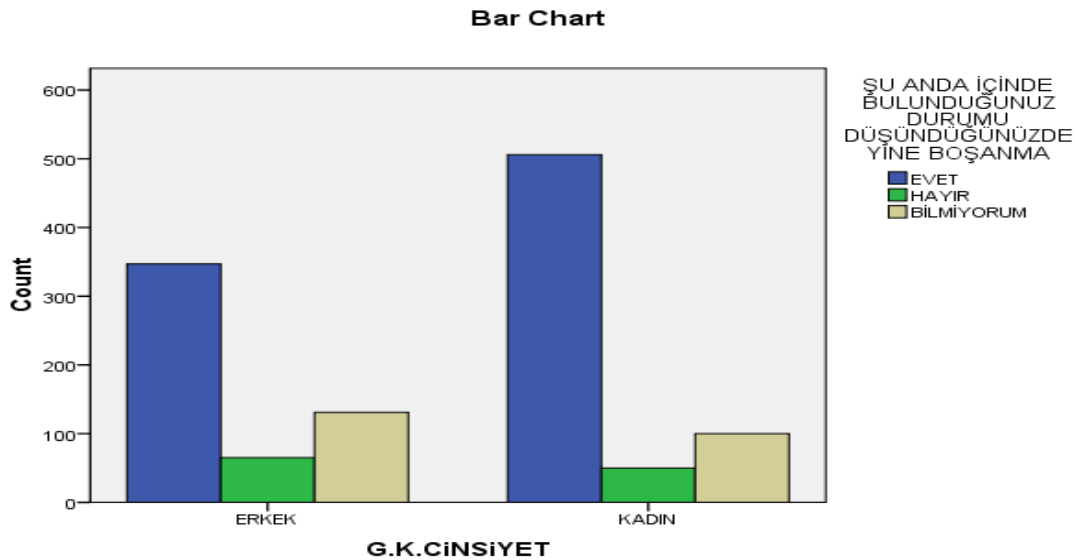
Tablo 89: Cinsiyete Göre Halen Boşanmaya İlişkin Tutum

Cinsiyet/Boşanma İsteği	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	506	77,1	347	63,9	853	71,1
Hayır	50	7,6	65	12,0	115	9,6
Bilmiyorum	100	15,2	131	24,1	231	19,3
Toplam	656	100,0	543	100,0	1199	100,0

Pearson Chi-Square 25,330^a 2 ,000

“Şu anda içinde bulunduğunuz durumu düşündüğünüzde yine boşanır mıydınız?” sorusuna araştırmaya katılan kadınların yüzde 77’si, erkeklerin ise yüzde 64’ü “Evet” cevabını vermiştir. “Şimdiki aklım olsa boşanmazdım” diyenlerin oranı kadınlarda ve erkeklerde düşük bulunmuştur (Kadınların %8’i, erkeklerin %12’si). Boşanmalarına ilişkin gösterdikleri tutum ve kararlılık, sağlıksız evliliğin bireyleri psikolojik olarak olumsuz etkilemesi ve idealize edilen aile kurumundan beklentilerin gerçekleştirilememesi ile açıklanabilir.

Şekil 26: Cinsiyete Göre İçinde Bulunulan Durumda Yine Boşanma İsteği

4. 5. 6. Dini Ritüellere Göre Boşanma

Tablo 90: Evlilikte Dini Nikah

Dini Nikah	Sayı	Yüzde
Evet	940	78,3
Hayır	260	21,7
Toplam	1200	100,0

Araştırma kapsamında görüşülenlerin yüzde 78'inin evlilik törenlerinde resmi nikahın yanında dini nikah da yaptırdığı öğrenilmiştir.

Tablo 91: Dini Ritüellere Göre Boşanma

Dini Boşanma	Sayı	Yüzde
Evet	246	26,2
Hayır	629	66,9
Bilmiyorum	65	6,9
Toplam	940	100,0

Araştırmada “Eşinizle resmi boşanma olmadan önce dini ritüellere göre boşanmanız oldu mu?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde dini nikâh yapan 940 kişinin arasında, resmi boşanma olmadan önce dini ritüellere göre boşanmayı gerçekleştirenlerin oranı yüzde 26 (246 kişi) olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında boşanmalarında dini ritüellere yer vermeyenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir (%67).

Tablo 92: Dini Kurallara Göre Boşanmanın Resmi Boşanmaya Etkisi

Etkileme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	48	19,5
Hayır	171	69,5
Bilmiyorum	27	11,0
Toplam	246	100,0

Yukarıdaki konuyla bağlantılı olarak dini kurallara göre boşananlara “Resmi boşanma olmadan önce dinen boşanmanızın resmi boşanmaya etkisi oldu mu?” sorusu sorulmuştur.

Görüşülenlerin çoğunluğu (%70) dini kurallara göre boşanmalarının resmi boşanmaya etkisi olmadığını belirtmektedir.

4.5.7. Sorun Çözmede Danışma Merkezleri

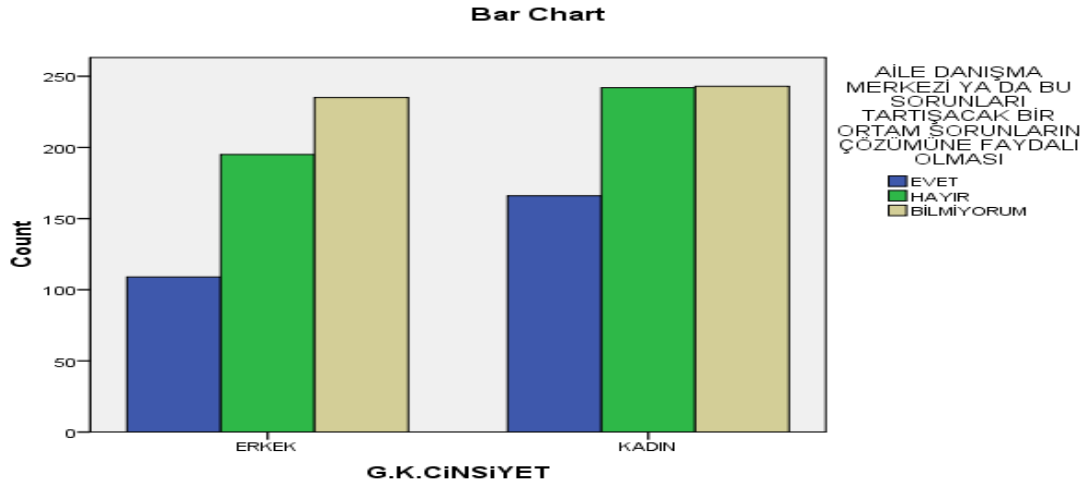
Tablo 93:Cinsiyete Göre Sorun Çözmede Danışma Merkezleri

Cinsiyet/ Danışma Merkezleri	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	166	25,5	109	20,2	275	23,1
Hayır	242	37,2	195	36,2	437	36,7
Bilmiyorum	243	37,3	235	43,6	478	40,2
Toplam	651	100,0	539	100,0	1190	100,0

Pearson Chi-Square 6,520^a 2 ,038

Aile danışma merkezi ya da benzeri kurumların aile sorunlarının çözümüne faydasının olup olmadığını ortaya çıkarmak için sorulan soru, aile danışma merkezleri ve benzeri kurumların aile ve evlilik sorunlarının çözümünde işlevsel olmasına dönük etkililiğinin ölçülmesi amacıyla düzenlenmiştir. Araştırmaya katılan kadınların yüzde 26'sı, erkeklerin ise yüzde 20'si bu konuda olumlu cevap vermiştir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun bu soruya “Hayır” ve “Bilmiyorum” şeklinde yaklaşmaları, ülkemizde aile destek hizmetlerinin ve bu hizmeti veren merkezlerin yaygın olmayışı ile hizmet sunumundaki yetersizliği ortaya koyması bakımından önemlidir. Evlilikte aile içi sorunların çözümünde çiftlere bu tür hizmetleri veren kurum ve kuruluşlardan haberdar olunmaması toplumsal açıdan üzerinde durulması gereken bir konudur. Ailelere hizmet ve danışmanlık veren merkezlerde görev alacak uzmanların ilgili meslek gruplarından oluşturulması (psikolog, sosyolog, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, hukukçu), ailelere bu uzmanlar tarafından ulaşılması, mahallelerdeki sağlık ocakları ile birlikte çalışılması, düzenli bir kayıt sisteminin oluşturulması ve aile içi sorunların üzerinde önemle durulması gerektiği düşünülmektedir.

Şekil 27: Cinsiyete Göre Danışma Merkezlerinin Sorun Çözmede Faydası

4. 5. 8. Mevcut Medeni Durum

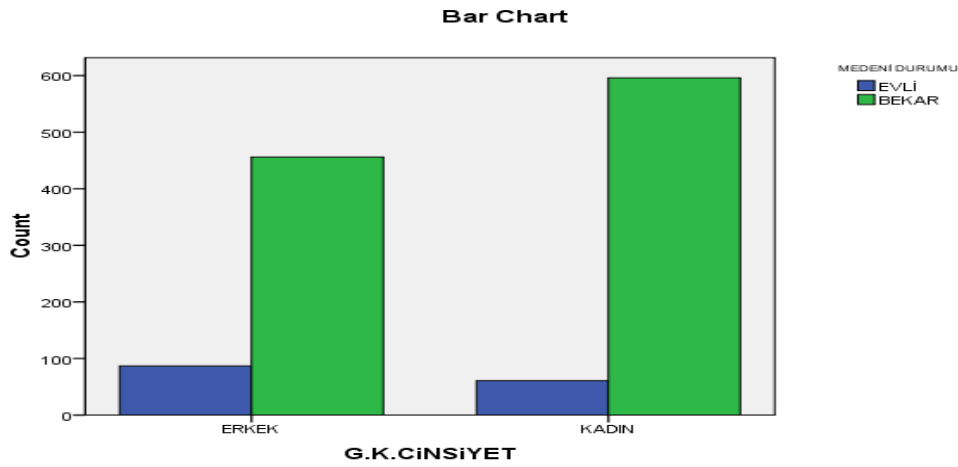
Tablo 94: Cinsiyete Göre Mevcut Medeni Durum

Cinsiyet/Medeni Durum	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evli	61	9,3	87	16,0	148	12,3
Bekar	596	90,7	456	84,0	1052	87,7
Toplam	657	100,0	543	100,0	1200	100,0

Pearson Chi-Square 12,481 1 ,038

Araştırmaya katılanların şu andaki medeni durumlarına bakıldığında kadınların yüzde 91'inin erkeklerin ise yüzde 84'ünün bekar olduğu tespit edilmiştir. Boşandıktan sonra yeniden evlenen erkeklerin oranının (%16) kadınlardan (% 9) daha fazla olduğu görülmektedir. Boşanma sonrası erkeklerin yeniden evlenme eğilimi kadınlardan daha yüksek olduğu araştırmalarla tespit edilmiş bir bulgudur.

Şekil 28: Cinsiyete Göre Mevcut Medeni Durum

4. 5. 9. Yeniden Evlilik Düşüncesi

Tablo 95: Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünme

Cinsiyet/TekrarEvliliği Düşünme	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	253	42,4	292	64,0	545	51,8
Hayır	343	57,6	164	36,0	507	48,2
Toplam	596	100,0	456	100,0	1056	100,0

Pearson Chi-Square 48,211 1 ,000

Boşanmış bireylerden halen bekar olanlara sorulan “Yeniden evlenmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna kadınların yarısından fazlası (% 58’i) erkeklerin ise, yüzde 36’sı yeniden evlenmeyi düşünmediklerini söylemişlerdir. Erkeklerin büyük çoğunluğu (% 64) ise yeniden evliliği düşünmektedir. Boşanmış kadınların ise yüzde 42’si yeni bir evliliğe sıcak bakmaktadır.

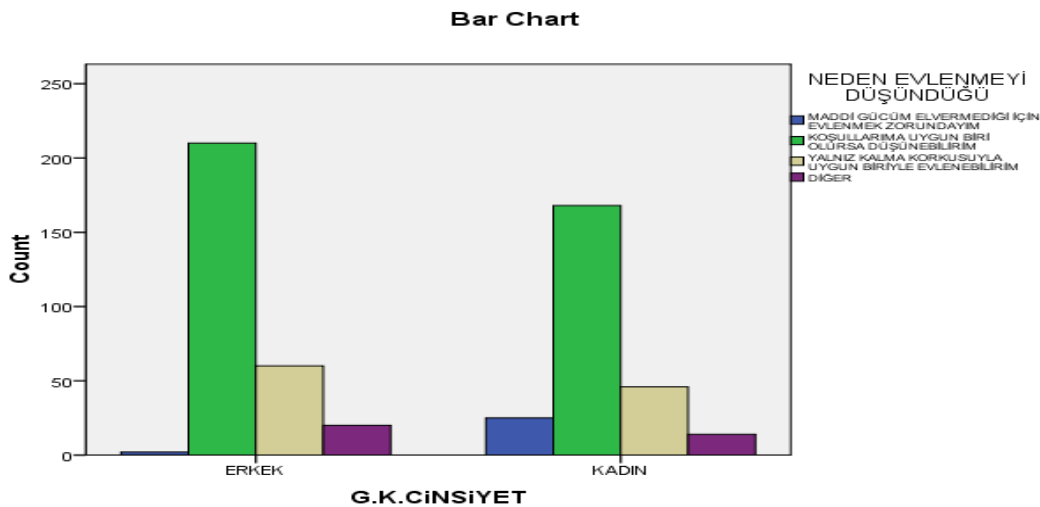
Tablo 96: Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünme Nedeni

Cinsiyet/Evliliği Düşünme Nedeni	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Maddi gücü elvermediği için zorunluluk	25	9,9	2	0,7	27	5,0
Koşullarına uygun biri olması	168	66,4	210	71,9	378	69,4
Yalnız kalma korkusu	46	18,2	60	20,5	106	19,4
Diğer	14	5,5	20	6,8	34	6,2
Toplam	253	100,0	292	100,0	545	100,0

Pearson Chi-Square 24,502 3 ,000

Boşanmış kişilerden yeniden evliliği düşünenlere sorulan “Neden evlenmeyi düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında kadınların yüzde 66’sı ve erkeklerin yüzde 72’si “Koşullarıma uygun birisi olursa düşünebilirim” demektedir. Bunu takiben kadınların yüzde 18’i, erkeklerin ise yüzde 21’i “Yalnız kalma korkusu”nu yeniden evlenmeye gerekçe olarak belirtmiştir. Kadınlarda maddi gücü elvermediği için evlenmek zorunda olduğunu söyleyenlerin oranı erkeklere göre yüksektir (Kadınları %10’u, erkeklerin %1’i). Bu bulgudan da anlaşıldığı üzere toplumumuzda evlilik genel kabul gören bir kurumdur.

Şekil 29: Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünme Nedeni

Tablo 97 : Cinsiyete Göre Yeniden Evliliği Düşünmeme Nedeni

Cinsiyet/Düşünmeme Nedeni	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çocukları nedeniyle	115	33,6	24	14,9	139	27,6
Benzer olumsuzlukları yaşamak istemediğinden	179	52,3	117	72,7	296	58,8
Ekonomik güvencesi olduğu için	31	9,1	4	2,5	35	7,0
Diğer	17	5,0	16	9,9	33	6,6
Toplam	342	100,0	161	100,0	503	100,0

Pearson Chi-Square 32,498^a 3 ,000

Boşanan bireylerden yeni bir evliliği düşünmeyenlerin gerekçe olarak gösterdiği nedenlere bakıldığında, kadınların yüzde 53'ünün, erkeklerin ise yüzde 73'ünün benzer olumsuzlukları yaşamak istemedikleri için yeniden evlenmeyi düşünmedikleri görülmektedir. Yeni bir evliliği düşünmeyenlerin gösterdikleri diğer önemli bir gerekçe ise çocuklarıdır. Kadınların yüzde 34'ü, erkeklerin ise yüzde 15'i çocukları nedeniyle yeni bir evliliği düşünmemektedirler. Kadınlarda çocuğu nedeniyle yeni bir evliliği düşünmeyenlerin oranının yüksek olması dikkat çekmektedir. Bu bulgu genel eğilime paralellik arz etmektedir.

Araştırmada kullanılan soru kağıdında, “**Size göre boşanmanızın sebebi şunlardan hangisi olabilir?**” sorusu **likert gruplandırması** yapılarak, bireylerin boşanmalarına neden olabileceği düşünülen bazı ifadelerle katılıp katılmadıkları değerlendirilmiştir (Bakınız Tablo 98). Verilen cevaplara göre eşlerarası iletişim sorunlarının varlığının ekonomik sorunlardan daha fazla olduğu dikkati çekmiştir.

Araştırmada görüşülenlerin yüzde 69'u “**Eşimin sorunlara ilgisiz kalması, bu nedenle sorunların çözümünün büyük oranda bana kalması**”, yüzde 68'i “**İlgisizlik, yeterli duygusal desteği alamamak, paylaşamamak**” ile yüzde 67'si “**Eşimin her konuda kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünmesi, bu sebeple beni yeterince dinlememesi ya da önemsememesi, bu nedenle de konuşmuyor olmamız**” tarzındaki önermelere katılmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere araştırmaya katılanların boşanma nedenleri arasında ilk sırada eşler arasındaki **iletişim sorunları** gelmektedir. Bu sorunların temelinde ise eşin ilgisizliği, sorumsuzluğu ve kıskançlığı yatmaktadır.

Tablo 98: Boşanmanın Nedeni

İfadeler	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
Geçim sıkıntısı içine düşmemiz	50,6	10,7	38,8
Eşimle aramızda cinsel uyumsuzluk olması	52,8	16,4	30,7
Eşimin beni sürekli kıskanıp, kontrol altında tutması	38,1	14,4	47,6
İlgisizlik, yeterli duygusal desteği alamamak, paylaşamamak	21,3	10,8	67,8
Eşimin arkadaşlarının / akrabalarının evimize gelip gitmesini sorun yapması	46,2	13,6	40,1
Eşimin en ufak bir olayda beni sürekli olarak aşağılayıp, hakir görmesi, değersizleştirme, hakaret etmesi	39	13,5	47,5
Eşimin bedensel / ruhsal rahatsızlığı	66,1	10,5	23,4
Benim bedensel / ruhsal rahatsızlığım	84	7,2	8,8
Eşimin kötü alışkanlıklarının olması (içki, kumar, madde kullanımı, internet)	69	6,7	24,3
Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusunda eşimle farklı düşüncelerimizin olması	52,8	13	34,1
Eşimin çocukları sık sık dövmesi	76	8	16
Eşimin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi	53	10,9	36,1
Eşimin aile gelirinin üstünde harcama yapması	47,5	11,8	40,7
Örf, adet ve din açısından anlaşamıyor olmamız	73,1	8	18,9
Eşimin başka biriyle ilişkisinin olması	68,7	10,1	21,2
Eşimin çocuk sahibi olmak istememesi	60,5	18,9	20,6
Çocuğumuzun olmaması	64,2	15,3	20,5
Eşimin uzun süre işsiz kalması	74,4	6,6	19
Eşimin çalışma saatlerinin uzun olması	67,3	8,5	24,2
Eşimin evle ilgili sorumluluklarını yerine getirmemesi	31,6	13,4	55
Eşimle giyim tarzlarımızın uyuşmaması / “istediğim gibi ol” diyerek bana baskı yapması	51,3	14,8	34
Şans oyunlarına aşırı ilgi duyması ve vaktinin çoğunu bunlara ayırması	74,6	8,6	17,9
Eşimin internet tutkusu / uzun süreler internette sohbet etmesi	77,4	8,6	14
Eşimin ailesi ile birlikte oturmamız / İlişkimize sürekli müdahale etmeleri	59,8	8,4	31,8
Eşimin her konuda kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünmesi bu sebeple beni yeterince dinlememesi ya da önemsememesi, bu nedenle de konuşmuyor olmamız.	21,7	11,8	66,6
Eşimin sorunlara ilgisiz kalması bu nedenle sorunların çözümünün büyük oranda bana kalması	18,7	12,6	68,8
Genellikle konuşmalarımızın karşılıklı suçlamalar çirkin sözler ya da kavgayla sonuçlanması	21,2	13,4	65,4

“Etkileşim eşler arasında duygu ve düşüncelerin açık ve doğru olarak iletilmesidir. Evlilikte, eşlerin duygu ve düşüncelerini birbirlerine kusurlu iletişim tarzı veya eksik iletişim, birtakım uyumsuzluk ve geçimsizliklerin de ana nedeni olabilmektedir. İletişimde olan yanlış ifade ve yorumlar en basit konuları bile çatışmaya ve dolayısıyla dargınlığa dönüştürebilmektedir” (Kılıçarslan, 2008). Evliliklerde eşler arasındaki bu tür iletişim biçimi eşlerin birbirleri ile duygu ve düşüncelerini aktarmada yetersizliğe ve yabancılaşmaya yol açacaktır. Bunun sonucunda da günümüzde boşanma çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır.

Boşanmanın nedenlerinden bir diğeri de **ekonomik temelli sorunlardır**. Buna ilişkin ifadelere bakıldığında boşanmış bireylerin yüzde 41’i “**Eşimin aile gelirinin üstünde harcama yapması**”, yüzde 39’u “**Geçim sıkıntısı içine düşmemiz**” ifadelerine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Boşanma nedeni olabilecek bir diğeri konu **çocukla ilgili sorunlardır**. Araştırmaya katılanların yüzde 36’sı **eşinin çocuklarla yeterince ilgilenmediğinin** ve yüzde 34’ü de **çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusunda eşyle farklı düşüncelerinin olmasının** boşanmalarını etkileyen faktörler arasında olduğunu söylemiştir.

Bu bulgular boşanmanın tek faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğu yönündeki görüşleri desteklemektedir. Boşanmaların sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik nedenleri bulunmaktadır. Psikologlara göre evlilik “Ben” ve “Sen”in “Biz”e dönüştürülmesi sürecidir. İki farklı bireyin “Biz”e dönüştürülmesi süreci düşünülenin ve beklenenin aksine sancılı bir süreçtir. Ancak buradaki uyum ve ahenk aile birliğinin özünü oluşturur ve bu birliğin devamını da etkiler. Taraflardan sadece birinin “Biz”e dönüşmeye çalışması, diğerrinin direnç göstermesi, karşı tarafı anlamayarak karşı tarafı kendi istediği doğrultusunda değişmeye zorlanması, aşırı kıskançlık v.b. nedenler evlilikte uyumsuzluğu; uyumsuzluk çatışmayı; çatışma da boşanmayı getirmektedir. Evlilik birliği hem kadının hem de erkeğin ortak çabası ile sağlıklı bir yapıya oturtulabilmektedir. Oysa Türk toplumundaki değer yargıları “Fedakarlığı” daha çok kadından beklemektedir. Bu genel kabulle sosyalleşen erkekler fedakarlığı daha çok karşı taraftan bekledikleri için değişmeye direnç göstermekte bu da evlilikte çatışmalara neden olmaktadır.

Türkiye’de evlilik olgusu değerini ve önemini halen korumakla birlikte evliliğin sürdürülebilmesine ilişkin değer yargıları, anlayış ve algılama bir miktar farklılaşma

olmuştur. Evlilik birliğinde yaşanan en küçük bir olumsuzluk bile boşanmayı gündeme getirmede etkili olmaya başlamıştır. Toplumda yaşanan hızlı yapısal dönüşümler “Gelinlikle çıktığın eve ancak kefeninle dönersin” tarzı kültürel değerlerde önemli derecede çözümler meydana getirmiş, özellikle kadının boşanmasına gösterilen direnç noktaları kırılmış, boşanma ailelerce de desteklenmeye başlamıştır.

Yapılan çalışmalar boşanmanın olumsuzluklarını en çok yaşayanların çocuklar olduğu konusunda hemfikirdir. Çocukların gelişimini en sağlıklı biçimde bir aile ortamında gerçekleştireceği konusunda ortak bir görüş vardır. Bu nedenle aile birliğinin dağılması olan boşanma, çocukların gelecekteki yaşantılarını, eğitimlerini ve kariyer beklentileri başta olmak üzere tüm yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Boşanma Nedenleri Araştırması'nda öncelikle, boşanma nedenleri arasında oldukça yüksek bir düzeyde (yaklaşık %90) olmasıyla dikkat çeken “**Şiddetli geçimsizlik**” faktörünün altında yatan asıl nedenler ve evlilikteki sağlıklı ilişkilerin kökenleri araştırılmıştır. Bu araştırma, Türkiye’de boşanma nedenlerine ilişkin yapılan ilk kapsamlı çalışma olması bakımından önemlidir.

Araştırma bulgularına göre, boşanma tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapı arz etmektedir. Boşanmanın gerçekleşmesine neden olan çok sayıda sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik faktör olduğu bilinmekle birlikte bu faktörlerin çeşitli tezahürleri evliliklerin kuruluş aşamasından itibaren yaşanan sorunları tetikleyerek boşanmada etkili olmaktadır. Araştırma bulgularına göre bu sorunlar şu şekilde ele alınabilir:

Evliliğin daha kuruluş aşamasında etkili olan; evlenecek kişilerin ailelerinin evliliği onaylamamaları, bireylerin ailelerinde boşanma olaylarının (anne/baba, kardeş ve diğer aile bireyleri) yaşanması, evlenen çiftlerin ailelerinin birbirleriyle uyumlu ilişkiler kuramaması, evlilik öncesinde eşte farkedilen olumsuz özelliklerin değişeceğine ilişkin beklentiye girilmesi ve evlilik ilişkilerinde çiftlerin ailelerinin baskıya varan müdahalelerinin olduğu saptanmıştır. Bu tür sorunlarla başlayan evliliklerde sorunların tolere edilerek çözümlenmesi beklenirken, aksine sorunlar katlanarak hatta başka sorunları da beraberinde getirerek eşleri boşanma sürecine itebilmektedir. Genelde evlilik sorunlarının evliliğin kuruluş aşamasında ve ilk yıllarında başlayarak devam ettiği bilinen bir gerçektir. Önemli olan bu sorunların aşılmasında/çözümlenmesinde gösterilen çabalar ve izlenen yöntemlerin sağlıklı olmasıdır. Ayrıca evliliklerde çiftlerin birbirine gösterdikleri sabır, duygu ve düşüncelere gösterilen saygı ve anlayış ile uyumu sağlama çabaları önemlidir.

Evliliklerinin kuruluş aşamasında herhangi bir sorunla (aile, çevre, eşin olumsuz özellikleri vb.) karşılaşmayan bireyleri boşanmaya götüren faktörler arasında ise; eşler arası iletişimsizlik ve bundan kaynaklanan sorunlar, ekonomik sorunlar (borçlu olma, sorumsuzluk,

iflas vb.) ile eşlerin birbirleriyle farklı karakter özellikleri taşıması gibi özelliklerin boşanmada etkili olduğu tespit edilmiştir.

Çalışan kadınların artan sorumlulukları ve yükleri nedeniyle aile içinde rol çatışması yaşanması, bu durumda erkeklerin eşlerinin çalışması durumunda da ev içi rollerini aksatmamaları konusunda gösterdikleri direnç nedeniyle yaşanan çatışmalar, ailede kadına ve çocuklara yönelik şiddet, eşin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi konularında yaşanan gerginlikler de boşanmayı etkilemektedir. Diğer yandan, ataerkil toplum yapısının bir uzantısı olarak hala erkeğin kadın üzerindeki baskın rolü evliliklerde çeşitli şekillerde kendini gösterebilmektedir. Nitekim araştırmada, boşandığı eşinin, ailesinin yanında küçük düşürücü davranışlarda bulunduğunu söyleyenler ile boşandığı eşinin zevklerine, beğenilerine, kılık kıyafetine ve davranışlarına yönelik baskıya varan müdahalesine muhatap olduğunu söyleyen kadınların oranı hiç de azımsanmayacak bir orandadır.

Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de küreselleşme, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, tüketim kültürü, bireyleşme, değerlerde yozlaşma aile kurumunu da etkileyerek, bir sorun çözme mekanizması olması gereken ailenin sorun üreten bir birime dönüşmesine neden olmaktadır. Ailede boşanma oranlarının artması bunun bir yansıması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularında evlilik sorunlarının çözümünde, aile büyüklerinden yardım alma biçimindeki geleneksel mekanizmaların işlemekle beraber bu ilişkilerin çözülmeye başladığı, çiftlerin arabuluculardan, Aile Danışma Merkezleri’nden ya da aile sorunlarıyla ilgilenen uzmanlardan destek alma konusundaki kişisel gayretlerin yada çabaların yetersiz kaldığı görülmektedir.

Sonuç olarak çoğunlukla duygusallığın ön planda olduğu ve mutlu olmak, bir ömür boyu yaşamı paylaşmak amacıyla yapılan evliliklerde daha kuruluş aşamasında başlayan sorunların ne yazık ki çözümlenemediği görülmektedir. Bireylerin evlilikten beklentilerinin karşılanamaması gerginlikleri, gerginlikler de çatışmaları kaçınılmaz kılmaktadır. Gerek aile büyüklerinin gerekse ilgili kurumların evliliklerde arabulucuk rolleri yetersiz kalınca, son çare olarak boşanma gündeme gelmektedir. Uzmanlara göre evlilik birliğini devam ettirmek için tüm yollar denenmeli, istenilen sonuç alınamıyorsa, boşanma bir çözüm olarak göz önüne alınmalıdır. Yapılan araştırmalar, özellikle çocuk üzerinde çok ciddi travmalara yol

açabilecek sağlıksız bir evliliğin yürütülmesi yerine boşanmanın daha tercih edilebilir olduğu durumlarda evlilikte ısrar etmenin gereksiz olduğuna dikkat çekmektedir.

Boşanmaların bireylere getireceği sorumluluklar ve toplumsal yapıda meydana getireceği hasarların telafisinin güçlüğü fayda/maliyet analizi gözönüne alındığında, evliliğe yapılacak yatırımların, sağlıklı aile ve sağlıklı toplum oluşturmadaki rolü, önemi ve gereği ortadadır. Evlilik birliğinin daha kuruluş aşamasında sağlıklı bir yapıya oturtulması, eşlerin birbirlerini iyi tanıyarak evlenmesi, ailelerin gençlerin evlilik kararlarına ve evlilik yaşantılarında daha yapıcı roller üstlenmesi, bireylerin birbirlerini kendi istedikleri biçime dönüştürmeye çalışmamaları, boşanmaların özellikle evliliğin ilk beş yılında olması dikkate alınarak, sorunların çözümü konusunda daha fazla çaba sarfetmeleri ve boşanma kararlarını alırken etraflıca düşünmeleri gerekmektedir. Boşanma aşamasında, boşanma sonrası oluşan yeni yaşamda karşılaşılabilecek birçok sorunların olacağı da hatırdan çıkarılmamalıdır.

Bu kapsamda şu öneriler geliştirilmiştir:

- Evlilik öncesinde adayların eş seçimi ve evlilik konusunda bilinçlendirilmesi,
- Ailelerin, yeni evlilere yönelik müdahalelerinin olumlu bir biçimde gerçekleşmesini sağlamak üzere bilinçlendirilmesi,
- Aile danışma merkezlerinin işlevlerinin genişletilmesi, yerel uygulama modellerinin artırılması,
- Aile eğitimine ilişkin çalışmaların yaygınlaşmasının sağlanması,
- Boşanma sonrası bireylere dönük rehabilitasyon ve destek hizmetlerinin verilmesinin sağlanması için çalışma ve programların gerçekleştirilmesi,
- Evlilikte aile içi sorunların çözümünde çiftlere bu tür hizmetleri veren kurum ve kuruluşlardan haberdar olunmaması toplumsal açıdan üzerinde durulması gereken bir konudur. Ailelere hizmet ve danışmanlık veren merkezlerde görev alacak uzmanların ilgili meslek gruplarından oluşturulması (psikolog, sosyolog, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, hukukçu), ailelere bu uzmanlar tarafından ulaşılması, mahallelerdeki sağlık ocakları ile birlikte çalışılması, düzenli bir kayıt sisteminin oluşturulması ve aile içi sorunların üzerinde önemle durulması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 1) ARIKAN, Çiğdem. **Yoksullukta ve Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma**, Ankara, 1992.
- 2) ARIKAN, Çiğdem. **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**, Ankara, T.C. Başbakanlık ve Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Kasım 1996.
- 3) T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. **Türk Aile Yapısı Araştırması**, 2006.
- 4) BATTAL, Ahmet. **Boşanma Sebepleri**, istanbul, 2008.
- 5) BEDER-ŞEN, Rahime ve DEMİRKAN, Semra. Türkiye’de Aile Eğitimi ve Yerel Yönetimler/Sivil Toplum Örgütleri İçin Uygulamalı Bir Model Önerisi, **V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri, 5-7 Kasım 2008**, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.
- 6) BULUT, Işıl. **Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu yayını, Ankara, 1993.
- 7) ATALAY, Beşir ve arkadaşları, **Türk Aile Yapısı Araştırması**, Sosyal Planlama Dairesi, Ankara, 1992.
- 8) DEMİR, G. **Boşanma Yoluyla Parçalanmış Aile’de Kadının Rol ve Statüsündeki Değişmeler**. İzmir Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, 1988.
- 9) ERSÖZ-GÜNİNDİ, Aysel. **Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti Tutum ve Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği)**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

- 10) ERDENTUĞ, Aygen. Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık, **Aile Yazıları** 4, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Ankara 1990, s. 483-493.
- 11) FRİTSCH, İna. **Anne Baba Boşanıyor**, Afa yayınları, İstanbul, 1985.
- 12) GÖKÇE, B. ve arkadaşları, **Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü**, T.C.Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı yayını, Ankara, 1993.
- 13) İNAL, Nihat. **Uygulamada Boşanma Davaları**, Yetkin yayınları, Ankara, 1992.
- 14) T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, 2008.
- 15) KILIÇARSLAN, Fatih, “Aile İçi İletişim Sorunları Ve Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri”, **Eğitim Yazıları**, İnsan Vakfı Yayını, Yıl:9, Sayı:13, İstanbul, 2008, ss.115-137
- 16) KÖKNEL, Ö. **İnsanı Anlamak**, İstanbul, Altın Kitaplar,1986.
- 17) ÖZEK, Ali. Aile Sempozyumu Konusunda Takdim, **Günümüzde Aile Sempozyumu 02-04 Aralık 2005**, İstanbul, 2007, ss. 11-23.
- 18) SAYAR, Kemal Doç. Dr. Parçalanmış Ailelerde ve Çocuklarında Görülen Problemler, **Günümüzde Aile Sempozyumu 02-04 Aralık 2005**, İstanbul, 2007, ss. 70-77.
- 19) ŞENTÜRK, Murat, EKŞİ, Halil ve arkadaşları. **Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı**, T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayını, Ankara, 2008.
- 20) TÜRKARSLAN, Nesrin ve DEMİRKAN Semra. **Üniversite Gençliğinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri**, T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayını, Ankara, 2008.

- 21) UYAR, S. **Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma.**, Ankara: Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, 1999.
- 22) YILDIRIM, A. **Boşanma ile Eşlerin Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Konya: Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, 2001.
- 23) YÖRÜKOĞLU, Atalay. **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Özgür yayınları, Beşinci basım, İstanbul, 1997.
- 24) www.bilka.org.tr.
- 25) www.tuik.gov.tr.
- 26) www.nvi.gov.tr.
- 27) www.aile.gov.tr.

T. C.
BAŞBAKANLIK
AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
"BOŞANMA NEDENLERİ ARAŞTIRMASI"
SORU KÂĞIDI

İyi günler, ismim Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü olarak boşanma nedenleri ile ilgili bir araştırma yürütüyoruz. Sizin de görüşlerinizi almak istiyoruz. Vereceğiniz tüm bilgiler istatistikî amaçla değerlendirilecektir. Teşekkür ederiz.

Bu anket, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından PD Anadolu Araştırma Danışmanlık Eğitim ve Bilişim Hizmetleri Ltd. Şti' ye yaptırılmaktadır.

Türkiye’de artma eğilimi gösteren boşanma olgusunun nedenlerinden “geçimsizlik” nedeninin altında yatan asıl nedenlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Boşanmış kadın ve erkeklerle görüşerek, TÜİK tarafından toplanan “Boşanma İstatistiklerinde” “geçimsizlik” TMK Evlilik Birliğinin Sarsılması” ana başlığı altında yer alan nedenleri detaylı olarak ortaya konulması görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda artış göstermiş olan boşanmaların toplumsal düzeyde sorun yaratacak bir seviyeye gelmemesi için politika yapımcılar için öneriler geliştirmektedir.

Kimliğinize ilişkin hiçbir bilgiyi içermeyen bu anket formunda vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Derlenen veriler sadece bu amaçların gerçekleştirilmesi için kullanılacak olup, başka hiç bir kurum veya kişiye verilmeyecektir.

Proje Adı: Boşanma Nedenleri Araştırması			Proje Kodu: ASMB-N08			PD ANADOLU TARAFINDAN DOLDURULACAKTIR	
Tarih			Başlama Saati	Bitiş Saati	Toplam Dakika	Anket No	Örneklem No
Gün	Ay	Yıl 2008					
SAHA ARAŞTIRMACISININ					KONTROL		
Adı Soyadı Kimlik No Bu görüşmeyi PD Anadolu tarafından verilen eğitime göre yaptığımı taahhüt eder, süpervizör tarafından görüşmemin kısmen veya bütün olarak kontrol edileceğini kabul ederim. İmza					YÖNTEM	SAHA	PD ANADOLU
					Telefon Kontrolü	1	1
					Telefonla Düzeltme	2	2
					Sahada Düzeltme	3	3
					Edit	4	4
Saha Araştırmacısı Notu : Süpervizör Notu : Süpervizör İmza					GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN TELEFONLARI		
					CEP TELEFONU (0.....).....		
					EV TELEFONU (0.....).....		
					İŞ TELEFONU (0.....).....		
GÖRÜŞMENİN YAPILDIĞI YERİN (BÖLGE-İL-İLÇE KODU)					GÖRÜŞMENİN YAPILDIĞI YERİN (BÖLGE-İL-İLÇE KODU)		
					BÖLGE KODU	İL KODU	İLÇE KODU
				

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN				GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN YAŞI			
ADI SOYADI:				(.....)			
ADRES:				GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN CİNSİYETİ			
.....				Erkek		1	
.....				Kadın		2	
.....				BOŞANMA YILI			
.....				(.....)			
GÖRÜŞMENİN YAPILDIĞI İL							
Adana	1	Ankara	2	Balıkesir	3	Bursa	4
Erzurum	5	Gaziantep	6	İstanbul	7	İzmir	8
Kayseri	9	Malatya	10	Samsun	11	Trabzon	12
Diğer							

Demografik Sorular

S.1. Cinsiyetiniz?

Kadın	1
Erkek	2

S.2. Doğum yeriniz? İl İlçe Köy-Bucak

S.3. Eski eşinizin doğum yeri ? İl İlçe Köy-Bucak

	Doğum yeriniz	Eski eşinizin doğum yeri
Büyük şehir merkezi	1	1
İl merkezi (Büyük şehir dışında)	2	2
İlçe merkezi	3	3
Köy- bucak	4	4
Yurtdışı	5	5

S.4. Doğum yılınızı öğrenebilir miyim?

..... 19

S.5. Eski eşinizin doğum yılını öğrenebilir miyim?

..... 19

	S.6. Sizin en son bitirmiş olduğunuz okulu belirtiniz.	S.7. Eski eşinizin son bitirmiş olduğu okulu belirtiniz.
Okur-yazar değil	1	1
Sadece Okur	2	2
Okur-yazar	3	3
İlkokul Mezunu	4	4
Orta Okul Mezunu	5	5
Lise ve Dengi Okul Mezunu	6	6
Ön lisans Mezunu	7	7
Lisans Mezunu	8	8
Lisans Üstü Eğitim	9	9

S.8. Yaşamınızın büyük kısmını geçirdiğiniz yerleşim merkezi neresidir.?

İl İlçe Köy-Bucak

Büyük şehir merkezi	1
İl merkezi (Büyük şehir dışında)	2
İlçe merkezi	3
Köy- Bucak	4
Yurtdışı	5

S.9. Eski eşiniz ile hangi yılda evlendiniz ?

.....

S.10. Eski eşiniz ile hangi yılda boşandınız? [Anketör Dikkat !!! Eğer 2000 yılından önce boşanmış ise anketi bittir]
200__.....

S.11. Siz de dahil olmak üzere kaç kardeşiniz?	S.12. Eski eşiniz dahil olmak üzere kaç kardeşler?
.....

S.13. Siz ailenizin kaçınıcı çocuğunuz ?	S.14. Eski eşiniz ailesinin kaçınıcı çocuğu?
.....

S.15. Bu kaçınıcı evliliğinzidi?

İlk	1
İkinci	2
Üç veya daha fazla	3

		S.16. Evli olduğunuz dönemin büyük bölümünde ne iş yapıyordunuz?	S.17. Halen ne iş yapıyorsunuz?	S.18. Evli olduğunuz dönemin büyük bölümünde eski eşiniz ne iş yapıyordu?
ÇALIŞMIYOR	1. Ev kadını	1	1	1
	2. Emekli	2	2	2
	3. Geçici işsiz	3	3	3
KENDİ HESABINA ÇALIŞAN	4. Nitelikli serbest meslek sahibi	4	4	4
	5. 0-5 çalışanlı tüccar	5	5	5
	6. 6-20 çalışanlı tüccar	6	6	6
	7. 20 + çalışanlı tüccar	7	7	7
	8. 1-9 çalışanlı şirket/ imalathane sahibi	8	8	8
	9. 10-25 çalışanlı şirket/ imalathane sahibi	9	9	9
ÜCRETİ ÇALIŞAN	10. 25 + çalışanlı şirket/ imalathane sahibi	10	10	10
	11. Üst düzey yönetici	11	11	11
	12. 10'dan az çalışanlı orta düzey yönetici	12	12	12
	13. 10'dan fazla çalışanlı orta düzey yönetici	13	13	13
	14. Nitelikli uzman, mühendis, teknik eleman	14	14	14
	15. Memur/ofis çalışanı	15	15	15
	16. İşçi / hizmetli	16	16	16

S.19. [KART GÖSTERİNİZ] Çalışma yaşamına ilk olarak ne zaman başladınız?

Şimdiye kadar hiç çalışmadım	1	S.21'e Geçiniz
Evlenmeden önce	2	
Evlendikten sonra	3	
Boşandıktan sonra	4	
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)		Devam Ediniz

S.20 [KART GÖSTERİNİZ] Çalışmanızın, öncelikli sebepleri sizce aşağıdakilerden hangileridir.?

[Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz]

Evin geçimini sağlamak	1
Ekonomik güvence elde etmek	2
Özgürce harcama yapabilmek	3
Bireysel huzur ve sosyal statü kazanmak	4
Sıklıkmamak	5
Bilmiyorum	6
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)	

S.21.Sizin ailenizde boşananlar var mı? +

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.23'e Geçiniz

S.22 Sizin ailenizde boşananlar kimler belirtiniz+

Annem/ babam	1
Kardeşlerimden birisi	2
İkinci derece yakınlarımdan birisi	3
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)	

S.23. Eski eşinizin ailesinde boşananlar var mı? +

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.25'e Geçiniz

S.24. Eski eşinizin ailesinde boşananlar kimler belirtiniz +

Annesi / babası	1
Kardeşlerinden birisi	2
İkinci derece yakınlarından birisi	3
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)	

S.25. Evliliğinizin ilk yılları ile boşandığınız dönem arasında ekonomik açıdan bir farklılık var mıydı?

Evet evliliğimiz ilk yılları daha iyiydi	1
Evet evliliğimiz ilk yılları daha kötüydü	2
Hayır	3

A. Evlilik Öncesi Dönem Soruları

S.26.[KART GÖSTERİNİZ] Eski eşinizle evlenme biçiminiz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Akrabamdı	1
Arkadaşım / komşumdu	2
Tanıştırıldık ve bir süre flört ederek	3
Görücü usulü	4
Arkadaşlarım tanıştırdı flört etmeden	5
Tesadüfi karşılaşp tanıştık	6
İnternette sohbet yaparken tanışp, evlendik	7
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)	

S.27. Eski eşinizle tanıştıktan/tanıştırıldıktan ne kadar süre sonra evlendiniz? F

3 ay içinde	1
4-12 ay içinde	2
1-3 yıl içinde	3
3 yıl ve üzeri	4

S.28. Kendi isteğinizle mi evlendiniz ? F

Evet	1
Hayır	2

S.29. [KART GÖSTERİNİZ] Eski eşinizle evlenmenizin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangileridir?

(En önemli gördüğünüz üç nedeni sıralayınız)

	1.En önemli neden	2.En önemli neden	3.En önemli neden
Ekonomik gücü	1	1	1
İyi bir sosyal çevreye dâhil olması	2	2	2
Dinî yaşayışı	3	3	3
Huyu	4	4	4
Sosyal statüsü	5	5	5
Yakışıklılığı/güzelliği	6	6	6
Akrabam olması	7	7	7
Kişisel kabiliyetleri	8	8	8
Aşık olmam	9	9	9
İdeolojik yakınlık	10	10	10
Bilmiyorum	11	11	11
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)			

S.30 Eski eşinizde evlenmeden önce fark ettiğiniz fakat evlendikten sonra değişeceğini umduğunuz olumsuz özellikler var mıydı?+

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.32'ye Geçiniz

S.31. [KART GÖSTERİNİZ] Eski eşinizde beğenmediğiniz özellikler hangileriydi.?

[Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz]

Alkol kullanması	1
Kumar alışkanlığı	2
Cimri olması	3
Ailesine aşırı düşkünlüğü	4
Çekingen ve az konuşur olması	5
Aşırı sosyal olması	6
Sorumsuz olması	7
Soğuk ve uzak olması	8
İşine aşırı düşkünlük	9
Çok fazla para harcaması	10
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

B. Evlilik Süreci

S.32. Evliliğinize karşı çıkan oldu mu?+CİNSİYET

Karşı çıkan olmadı	1
Benim ailem	2
Eşimin ailesi	3
Arkadaşlarım	4
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.33. Evliliğiniz süresince aileniz eski eşinizi size uygun buldu mu?

Evet	1
Hayır	2
Uygun bulmadı ama kabul etmek zorunda kaldı	3

	S.34. Eski eşiniz arkadaşlarınızla görüşmenizi nasıl karşıladı?	S.35. Eski eşiniz arkadaşlarınızın eve gelmesini nasıl karşıladı?
İlgilenmezdi	1	1
Hoşuna giderdi	2	2
Görüşmemi istemezdi	3	3
Hoş karşılamazdı	4	4
Ortak arkadaşların eve gelmesini isterdi ama diğerlerini istemezdi.	5	5
Diğer (Lütfen belirtiniz)		

S.36. Evlilikle birlikte ikamet ettiğiniz yerleşim birimini değiştirdiniz mi?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.38'e Geçiniz

S.37. Nereden-nereye gittiniz? (.....) dan / den (.....) a / e

Kırdan-Kasabaya	1
Kırdan- Büyük kente	2
Kırdan-Yurtdışına	3
Kasabadan/ilçeden- Büyük kente	4
Kasabadan- Köye	5
Büyük kentten- Köye	6
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.38. Evliliğiniz süresince çoğunlukla kimlerle birlikte oturuyordunuz?

Eşim ve çocuklarımla	1	S.40'a Geçiniz
Eşimin anne/ babası ile birlikte	2	Devam Ediniz
Eşimin annesi/ babası, kayınbiraderim ve görümcemle	3	
Benim annem/ babamla birlikte	4	
Benim annem/ babam ve kardeşlerimle	5	
Diğer (Lütfen belirtiniz)		

S.39. [KART GÖSTERİNİZ] Bu durum aile hayatınızı etkiliyor muydu?

Çocukların eğitiminde sorunlar yaşıyordunuz	1
Eşim, ailesinin lafından etkilenip ona göre davranıyordu	2
Eşim onlarla fazla ilgileniyor bizleri ihmal ediyordu	3
Her şeyimize karışıyorlardı	4
Hayatımızı etkilemiyordu	5
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.40. Sizin ailenizin evliliğiniz süresince aile içi ilişkilerinize müdahalesi oldu mu?

Oldu	1	Devam Ediniz
Olmadı	2	S.42'ye Geçiniz

S.41. [KART GÖSTERİNİZ] Sizin aileniz yaşamınıza daha çok hangi konularda müdahale ederdi?

Ekonomik konularda	1
Çocukların yetiştirilmesi konusunda	2
Görüşülecek kişiler konusunda	3
Evin düzeni konusunda	4
Kılık- kıyafet konusunda	5
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.42. Eski eşinizin ailesinin evliliğiniz süresince aile içi ilişkilerinize müdahalesi oldu mu?

Oldu	1	Devam Ediniz
Olmadı	2	S.44'e Geçiniz

Ekonomik konularda	1
Çocukların yetiştirilmesi konusunda	2
Görüşülecek kişiler konusunda	3
Evin düzeni konusunda	4
Kılık- kıyafet konusunda	5
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.43. [KART GÖSTERİNİZ] Eski eşinizin ailesi yaşamınıza daha çok hangi konularda müdahale ederdi?

	S.44. Evliliğiniz süresince eski eşinizin ailesine, mekânsal olarak yakınlığınız nasıldı?		S.45. Evliliğiniz süresince sizin ailenize, mekânsal olarak yakınlığınız nasıldı?	
	Evliliğin ilk yıllarında	Evliliğin son yıllarında	Evliliğin ilk yıllarında	Evliliğin son yıllarında
Aynı binada oturuyorduk	1	1	1	1
Aynı mahallede/ semtte oturuyorduk	2	2	2	2
Aynı şehirde ama uzak semtlerde yaşıyorduk	3	3	3	3
Farklı şehirlerde yaşıyorduk	4	4	4	4
Diğer (Lütfen belirtiniz)				

	S.46. Eski eşinizle birlikte sizin ailenizle ne sıklıkta görüşürdünüz?	S.47. Eski eşinizle birlikte eşinizin ailesi ile ne sıklıkta görüşürdünüz?
	Her gün	1
Hafta bir-iki kez	2	2
Ayda birkaç kez	3	3
Yılda birkaç kez	4	4
Sadece dini bayramlarda	5	5
Tatillerde	6	6
Diğer (Lütfen belirtiniz)		

S.48. Sizin aileniz ile eski eşinizin ailesi arasında bir anlaşmazlık var mıydı?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

S.49 Eşiniz, ailesinin yanında, tek başınıza olduğunuz zamankinden farklı davranıyor muydu?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

S.50. Eşiniz, ailesinin yanında onların sözlerinden etkilenip, sizi küçük düşürücü davranışlarda bulunur muydu?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

S.51. Sadece sizi ilgilendiren kararlarda, eşinizin zorlama ya da baskı yoluyla yönlendirmesi ile karşılaşır mısınız?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

S.52. Eski eşiniz sizin..... hangi sıklıkta müdahale ediyordu?

Anketör Dikkat !!! Aşağıdaki maddelerden hepsine Hiçbir zaman derse S.54'e geç

	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Sürekli
S.52.1. Zevklerinize, beğenilerinize	1	2	3	4
S.52.2. Kılık kıyafetinize	1	2	3	4
S.52.3. Toplum içindeki davranışlarınıza	1	2	3	4

S.53. Bu müdahaleler eşinizle olan ilişkilerinizde, hangi sıklıkta neden oluyordu?

	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Sürekli
S.53.1. Kırılmanıza, incinmenize	1	2	3	4
S.53.2. Öfkelenmenize	1	2	3	4
S.53.3. Çatışmaya	1	2	3	4

	S.54 Eski eşiniz, evlilik içinde bir sorunla karşılaştığınız zaman genellikle ne yapardı?	S.55. Siz, evlilik içinde bir sorunla karşılaştığınız zaman genellikle ne yapardınız?
Konuşarak tartışma	1	1
Ayrılmaya ikna etme	2	2
Sorunları anne-babaya yansıtma	3	3
Konuşmayıp sessiz kalma	4	4
Kavga, şiddet gösterme	5	5
Evi terk etme	6	6
Münakaşa, sesini yükseltme	7	7
Diğer (Lütfen belirtiniz)		

S.56. Evlilikteki sorunlarınızın çözümüne yönelik çözüm yolları aradınız mı?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.58'e Geçiniz

S.57. **[KART GÖSTERİNİZ]** Bu yollar hangileridir ? **[Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz]**

Aile büyüklerinden yardım istedim	1
Akraba ve arkadaşlardan yardım istedim	2
Bu konuyla ilgili uzmanlara başvurdum (Doktor, psikolog, aile danışmanı v.s.)	3
Muhtar, müftü, imam, öğretmen gibi arabuluculara başvurdum	4
Bu konuyla ilgili yayınları okudum	5
Evliliğe aracı olanlara başvurdum	6
Konuyu zamana bıraktım	7
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.58. Eşinizle aranızda dini inanç yönünden farklılık var mıydı?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.60'a Geçiniz

S.59. Bu farklılık, çatışma (münakaşa, kavga, tartışma) nedeni ya da sizin üzerinizde baskı unsuru oluşturuyor muydu?

Hiçbir zaman	1
Nadiren	2
Sık sık	3
Sürekli	4

S.60. Eşinizle sık sık tartışır mıydınız?

Evet	1
Hayır	2

S.61. [KART GÖSTERİNİZ] Eşiniz tartışma sonunda genellikle nasıl davranırdı?

Hep kendini haklı görür ve kabahati bende bulurdu	1
Anlaşma yanlısı olurdu	2
Boyun eğip kabul ederdi	3
Konuşmazdı	4
Beni döverek sustururdu	5
Eşimin hakaretlerine dayanamayarak ağlamaya başlardım o da susardı	6
Mekanı değiştirirdi	7
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.62. Aile içi sorunların çözümünde en çok kim fedakâr davranırdı?

Ben	1
Eski Eşim	2
Zaman zaman ben, zaman zaman eşim	3

Anketör Dikkat !!! S.63. ve S.64. soruları boşandığı eşi çalışan, erkek cevaplayıcılar yanıtlayacaklar . Kadın cevaplayıcılar S.66. soruya geçebilir.

S.63. Eski eşinizin çalışıyor olması aile içi düzeni aksatıyor muydu?

Evet	1
Hayır	2

S.64. Eski eşinizin çalışmasından memnun muydunuz?

Evet	1	S.66'ya Geçiniz
Hayır	2	Devam Ediniz

S.65. [KART GÖSTERİNİZ] Neden memnun değildiniz?

Çevrem hoş karşılamıyordu	1
İlişkimize yeteri kadar vakit ayıramıyordu	2
Evin bakımı ve çocuklara yeterince zaman ayırmıyordu	3
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.66. Eski eşiniz evliliğiniz süresince işine çok fazla zaman ayırır mıydı?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.68'e Geçiniz

S.67. Eski eşinizin işine çok zaman ayırması sizi rahatsız eder miydi?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

S.68. [KART GÖSTERİNİZ] Siz veya eski eşiniz iş nedeniyle evden uzun süreli uzak kalır mıydınız?

[Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz]

Eşim sık sık seyahat ederdi	1
Ben sık sık seyahat ederdim	2
Eşim zaman zaman seyahat ederdi	3
Ben zaman zaman seyahat ederdim	4
İkimizde evden uzak kalmazdık	5
Diğer (Lütfen belirtiniz)	6

S.69. Eşinizle geçimsizliğiniz ilk ne zaman başladı?

Evlendiğimiz gün	1
Evlendikten kısa bir süre sonra	2
Evliliğimizin ortalarında	3
Evliliğin sonuna doğru	4
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.70. Evliliğiniz süresince ailenizin ekonomik durumunda hayatınızı olumsuz yönde etkileyecek bir değişiklik oldu mu?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.72'ye Geçiniz

S.71. Ne olduğunu belirtiniz?

.....

S.72. Evli olduğunuz dönemde ödemekte zorlandığınız/ödeyemediğiniz borçlarınız var mıydı?

Evet	1
Hayır	2
Eski eşimin işi gereği zaman zaman olurdu	3
İşim gereği zaman zaman olurdu	4
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)	

S.73. Evli olduğunuz dönemde kredi kartı kullanıyor muydunuz?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.76'ya Geçiniz

S.74. Evli olduğunuz dönemde kredi kartı borçları yüzünden eşinizle tartıştığınız oluyor muydu?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.76'ya Geçiniz

S.75. Evli olduğunuz dönemde kredi kartı borçları yüzünden eşinizle ne tür konular yüzünden tartışıyordunuz?

--

S.76. Eski eşinizden çocuğunuz var mı?

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.81'e Geçiniz

S.77. En son boşandığımız eşinizden olan çocuk sayısı [*Lütfen rakamla yazınız*] (.....)

S.78. Çocuk sahibi olmaya kim karar vermişti?

Ben	1
Eşim	2
Her ikimizin ortak kararı idi	3
Tesadüfi oldu	4
Evliliğimizi kurtarır diye çocuk yaptık	5
Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>)	

S.79. Çocuk bakımı konusunda eşinizle anlaşmazlığımız oluyor muydu?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

S.80. Eşiniz, çocuklarınıza fiziksel şiddet uygular mıydı?

Evet	1
Hayır	2
Zaman zaman	3

C. Boşanma Süreci Soruları

S.81. İlk boşanma düşüncesi ne zaman belirdi?

Evliliğin ilk yılı	1
1-3 yıl	2
4-6 yıl	3
7-9 yıl	4
10 yıl ve sonrası	5

	İFADE	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
S.85.	Geçim sıkıntısı içine düşmemiz	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.86.	Eşimle aramızda cinsel uyumsuzluk olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.87.	Eşimin beni sürekli kıskanıp, kontrol altında tutması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.88.	İlgisizlik, yeterli duygusal desteği alamamak, paylaşamamak	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.89.	Eşimin arkadaşlarımın / akrabalarımın evimize gelip gitmesini sorun yapması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.90.	Eşimin en ufak bir olayda beni sürekli olarak aşağılayıp, hakir görmesi, değersizleştirilmesi, hakaret etmesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.91.	Eşimin bedensel / ruhsal rahatsızlığı	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.92.	Benim bedensel /ruhsal rahatsızlığım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.93.	Eşimin kötü alışkanlıklarının olması (içki, kumar, madde kullanımı, internet)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.94.	[Çocuk varsa sor] Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusunda eşimle farklı düşüncelerimizin olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.95.	[Çocuk varsa sor] Eşimin çocukları sık sık dövmesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.96.	[Çocuk varsa sor] Eşimin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.97.	Eşimin aile gelirinin üstünde harcama yapması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.98.	Örf, adet ve din açısından anlaşamıyor olmamız	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.99.	Eşimin başka biriyle ilişkisinin olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.100.	[Çocuk yoksa sor] Eşimin çocuk sahibi olmak istememesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.101.	[Çocuk yoksa sor] Çocuğumuzun olmaması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.102.	Eşimin uzun süre işsiz kalması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.103.	Eşimin çalışma saatlerinin uzun olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.104.	Eşimin evle ilgili sorumluluklarını yerine getirmemesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.105.	Eşimle giyim tarzlarımızın uyuşmaması / "istediğim gibi ol" diyerek bana baskı yapması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.106.	Şans oyunlarına aşırı ilgi duyması ve vaktinin çoğunu bunlara ayırması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.107.	Eşimin internet tutkusu / uzun süreler internette sohbet etmesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.108.	Eşimin ailesi ile birlikte oturmamız / İlişkimize sürekli müdahale etmeleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.109.	Eşimin her konuda kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünmesi bu sebeple beni yeterince dinlememesi ya da önemsememesi, bu nedenle de konuşmuyor olmamız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.110.	Eşimin sorunlara ilgisiz kalması bu nedenle sorunların çözümünün büyük oranda bana kalması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
S.111.	Genellikle konuşmalarımızın karşılıklı suçlamalar çirkin sözler ya da kavgayla sonuçlanması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

S.82. Daha önce boşanmak istemenize rağmen sizi engelleyen faktörler oldu mu? FREKANS

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S84'e Geçiniz

S.83. [KART GÖSTERİNİZ] Daha önce boşanmak istemenize rağmen sizi engelleyen faktörleri işaretleyiniz?

[Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz]FREKANS CİNSİYET

Çocuk	1
Parasal	2
Eşin baskısı	3
Çevre	4
Dul yaşamak ile ilgili	5
Dinsel korkularım	6
Annem, babam ve akrabalarım	7
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

S.84.Boşanma kararını kim verdi?FREKANS CİNSİYET

Eşim verdi	1
Birlikte karar verdik	2
Ben verdim	3
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

Size göre boşanmanızın sebebi şunlardan hangisi olabilir?

S.112. Aile danışma merkezi ya da bu sorunları tartışacak bir ortam sorunların çözümüne sizce faydalı olur muydu?

Evet	1
Hayır	2
Bilmiyorum	3

S.113. Şu anda içinde bulunduğunuz durumu düşündüğünüzde yine boşanır mıydınız?

Evet	1
Hayır	2
Bilmiyorum	3

S.114. Eski eşinizle dini nikâh yaptırmış mıydınız?FREKANS

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.117'ye Geçiniz

S.115. Eşinizle resmi boşanma olmadan önce dini ritüellere göre boşanmanız oldu mu?FREKANS

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.117'ye Geçiniz
Bilmiyorum	3	S.117'ye Geçiniz

S.116. Resmi boşanma olmadan önce dinen boşanmanızın resmi boşanmaya etkisi oldu mu?

Evet	1
Hayır	2
Bilmiyorum	3

S.117. Şu anki medeni durumunuz?FREKANS CİNSİYET

Evli	1	Anket Bitti
Bekar	2	Devam Ediniz

S.118. Yeniden evlenmeyi düşünüyor musunuz?FREKANS CİNSİYET

Evet	1	Devam Ediniz
Hayır	2	S.120'ye Geçiniz

S.119. Neden evlenmeyi düşünüyorsunuz?FREKANS CİNSİYET

Maddi gücüm elvermediği için evlenmek zorundayım	1	Anket Bitti
Koşullarıma uygun biri olursa düşünebilirim	2	
Yalnız kalma korkusuyla uygun biriyle evlenebilirim	3	
Diğer (Lütfen belirtiniz)		

S.120. Neden evlenmeyi düşünmüyorsunuz?FREKANS CİNSİYET

Çocuklarım için düşünmüyorum	1
Benzer olumsuzlukları yaşamak istemiyorum.	2
Ekonomik güvencem olduğu için istemiyorum	3
Diğer (Lütfen belirtiniz)	

Lütfen Katılımcıya Teşekkür Etmeyi Unutmayınız